

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

Antwerpen, 1566

Nic. Clenardi Epistolarvm Liber II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70781)

N I C. C L E N A R D I
E P I S T O L A R V M
L I B E R I I.

A N T V E R P I Æ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXVI.

C V M P R I V I L E G I O.

MICHAELIS
EPISTOLARVM
LIBER II

ANTWERPIÆ
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXI.
CVM PRIVILEGIO

VIRTUTE, NOBILITATE,
ATQVE ERVDITIONE PRAESTAN-
TI VIRO D. THOMAE REDIGERO
CAROLVS CLVSIVS, S. P. D.

5 **Q**VAM familiaris & amicus fuerit Clenar-
do Ioānes Vaseus, vir Graecè & Latine do-
ctissimus, generose Redigere, testari possunt,
cum simul suscepta profectio Hispanica, tū
 10 plerq; ipsius ad Vaseum literæ. Clenardus postquam
ex Mauritania redijt, Granata obiit. Vaseus professione
Graecæ & Latinae linguae Salmantica adeptus, in eodem
munere perstitit vsque ad extremum diem, qui incidit
 15 circiter viginti annis à Clenardi morte. Hac ideo com-
memorari, quòd mihi per Hispaniam peregrinanti, fa-
miliaritatem contrahere contigerit Salmantica, cum
ornatissimo viro Augustino Vaseo Ioannis filio, qui cum
 20 multa de singulari inter patrem & Clenardum amici-
tia narraret, ostendit mihi plurimas Clenardi schedas
à Ioyceps, quas apud Vaseum reliquisset, atq; etiam
aliquot eius ad patrem epistolas & alios eruditos vi-
ros. Statim placuerūt illæ mirū in modum, mihi persua-
 25 dens isdem dotibus praeditas esse, quibus erant illæ quas
Louaniy excusas aliquādo legerā. Sed cum earum exem-
plar minimè permissurū Vaseum scirē, arte tractandus
mihi fuit, vt eas consequerer: siquidē omnino apud me
 30 constituerā eas aliquādo in lucem proferre, rem gratam
omnibus studiosis proculdubio factururus. Non possunt
enim nō lectorem oblectare rerū varietate, & eū allicit
eius florida oratio, nō illa quidē elaborata, sed tamē pu-
 35 ra. Nam cum ab ineunte etate linguarū fuerit studiosis-
simus, ad quarū cognitionem indefesso studio totus fe-
rebatur, vt stylum formaret, non admodū fuit sollicitus.

mors cle-
nardi

clenardi oratio.

Argumento tamen est eius pura dictio, licet extemporanea, quam disertè scribere potuerit, si peregrinarum linguarum (in quibus fuit αὐτοδίδακτος) praesertim verò Arabica *μαρία* non adeò laborasset. In quadam certè ad Vaseum epistola seriò dolet, plus temporis stylo formando non se dedisse, eúmque monet ut suo exemplo doctus, totum se eloquentiae studio tradat. Licet (inquit) mihi nunquam eloquentiae studiũ displicuerit: nũquam tamen imperare mihi potui, ut vel iustum tempus operamq; in stylo formando ponerem: aut quicquid id esset quod scriberem, ad limam reuocarem. Qua de re seriò doleo. Cũ enim rem propius aspicio, longè satius fuerat cum amicis pressius agere, & breuius aliqua adhibita vel arte, vel diligentia, quàm multarum horarum dispendio prolixiores quidem effundere literas, sed quibus describendis id modò consecutus sis, ut malè & tumultuariè garrere possis, prudenter atque disertè dicere non possis. Oro te, mi Vasee, ut exemplo meo doctus, iuuenis discas euitare, quod seni mihi iam non licet.

HAS epistolas, cũ ex Hispanijs reuersus, Plantino diligentissimo Typographo excudendas tradere vellem, dispiciendũq; esset cuius potissimum patrocinio fultæ in publicum prodire possent, tu vnus occurristi, qui hanc prouinciam suscipere idoneus es visus: memineram enim quàm earum quæ excusæ sunt lectione aliquando Louanij delectatus sis. Eas igitur superioribus coniunctas, tibiq; dicatas in publicum proferre placuit. Tuum erit hoc tenue munusculum ex Hispanijs eritũ, pro tua singulari humanitate boni cõsulere. Bene vale. Brugis Flandrorum, Cal. Ianuarij, M. D. LXVI.

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM

LIBER II.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO IOANNI VASAE O.

10 **S**ALVE, mi Vasæ. Multa complectitur
epistola tua, quibus me hominem iam pla-
nè aridum inter arduos Arabes difficile
est respondere: tamè tanquam aphorismi-
cam responsionem habeto. D. Fernandus
15 hos sex menses præscripsit assequendæ Cathedræ; id li-
cet nec ego prædixeram, tamen conabor quid possim
efficere: certè de ipsa Cathedra nihil despero, etiam si
omnes amici destituerent. Largitus est mihi Deus quo
aliquid valebam Louanij; puto vbi in publicum prodie-
20 ro, non defuturos amicos plurimos, etiam eos quibus
nondum de facie sum cognitus. Itaque quod identidem
tibi murmuranti respondere solebam, id multò certio-
re iam spe replico, nos felicissimè in Hispaniam venisse,
tantum Deus incolumitatem seruet. Abstine verò istis
25 tuis nugis & adulationibus, vt te clientem iam voces,
habebimus omnia communia. Tam enim præfatio ani-
mo ædes communes mensamque communem, & Sal-
manticensem conuictum. tu tantum interim quâto me
iunior es, tanto ad omnem molem molestiarum animo.
30 sis infractiore. D. Prætori scripsi, & gratias, vt de-
bui, egi; de filio omnia, spero, euenient vt volumus. ser-
uabitur ad tempus apud me, vt, vbi tu veneris, in do-
cendi munere succedas. Ignosces quòd tam facile tua
fide in meis rebus vti voluerim. ne dubites, antè sex
35 præscriptos menses aut numerabo pecuniam, aut habe-
bo Cathedram. Quod scribis id distulisse solutionem,
nescio quid velis, sed id credo est epistola D. Marci.

Ad Hammoniū scripsi de rebus meis, sed de libris quod
 ais in calce literarum nihil planè memini, negligentia
 aut obliuione potius factum est. Aliud erat, quod ipse
 quoque maximè voluiffem, vt tua Hebræa Biblia ad me
 deferrentur, id curato proximo tabellario. De La-
 tinis literis te hortabor, quòd te videam futurum ali-
 quando Cathedricū Salmanticensem. Sed in ista æta-
 te dū licet, valeat iam neotericus iste tuus Deus, & Ci-
 ceronem aut Liuium legito, satis nactus es istius popu-
 laris loquentiæ. Hosti fidem seruandam etiam nunc di- 10
 co. Ego certè si vocatus fuiffem, non denegaffem. Ob-
 dura, tentabimus aliquid, vt tandem gaudeas. Saltem
 istam maculam effugias, ne fugisse videaris. Habes cre-
 do ad omnia. Cū videam iam statum rerum mearū,
 etsi tenuium, tamen facilè intelligo minus mihi futurū 15
 fuiffe boni, si, dum ego volebam, hanc rupiffem com-
 pedem. Itidem tu facito, fata viam inuenerunt, bona
 sunt ad quæ tua quoque te fata ducunt. Bene vale, mi
 Vafæ. Salmanticæ XVI. Februarij.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAEQ AMI-
 CO SINGVLARI.

SALVE charifs. Vafæ. Scripsi ad te nudius tertius 25
 nondum acceptis literis D. Fernandi. Heri præter
 spem allatæ sunt ad me. Certis legibus permittit me Do-
 minus permanere Salmanticæ. Conabor vt hanc Ca-
 thedram assequar; id enim & D. Fernando, & mihi ho-
 norificū maximè fuerit. Egi apud eum de libris ad me 30
 mittēdis: quos si nuper habuiffem, iam bonam accepiffem
 præsentem pecuniam, iamq; illi (quando ita statuit)
 numerarem quinquaginta ducatos. Sine arca & rebus
 meis, nec illi soluere possum, nec me vt volo ad istam
 offerre Cathedrā. Rogo vt meo nomine huius summæ 35
 sis fideiusfor, statim post acceptam capsam, missis pecu-
 niis dissoluam fidem tuam. Valde mihi placuit domini
 senten-

sententia: spero enim fore & tibi Salmanticae hospitem
amicissimum, & laudem quoque apud nostrates, quod
egregium patronum ducem profectiois habuerimus.
Da tu interim diligenter operam literis Latinis: con-
5 cepimus de te quoq, hic meliorem spem, quam sit haec
mea, certè nō inferiorem. Tantum cura ut quia dicis te
omnia frustra tentasse, ne fidem rupisse videaris. Fata
viam inuenient. Si forsitan casu tabellarius quispiam
Hispalim isthinc abiret, monebis Hammonium ut rerū
10 mearum curam gerat, ut si quid reliquum à blattis sit et
fordibus, id iam seruetur. Animo fac praesenti perdu-
res, acerba fuit *ἐπιμαρτυρία* mihi fabulae, non minus quam
tibi: *χαρὴς ἐρῶ* animo cerno longè optimam, etiā quae
vota nostra superet. Bene vale, mi Vasaee, XXIII. Fe-
15 bruarij, Salmanticae.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAEO AMI-
CO PRIMARIO.

20 **S**ALVE chariss. Vasaee. Acceptis iam tandem libris,
Shodie Graecam professionē sum auspicatus, audito-
rio tam frequenti, ut locus deesset: cum tamē è regione
hora eadē quidam oppositionis, ut vocant, lectionē le-
geret. Cras iudicare licebit de euētū. Nam aderāt mul-
25 ti laudes Graecae linguae audituri, ut putabant: ad quos
eandē habui orationē, quam ab hinc bienniū Louanij,
nostri morem meū. Cur tu ex Arabico studio in Graecam
professionem? Tutius mihi visum est frequentiam antē
emereri, quam pauculus iudicibus & testibus Arabica-
30 ri: & tamen eodē quo cœpi spectant consilia mea. Per-
tentabo his diebus hominū sententiam, deinde ubi vi-
sum fuerit, virtute propria potius nitar, quam ambiti-
onibus & fauoribus. Teneo domi iam rationem, qua
possimus etiam hic longè à patria beati viuere. Obdu-
35 ra, iam eandem spem de te concepi. Perge modò studia
tua moderari, ut nuper te hortabar. Spero aliquādo res
ipsa clamabit, nec te nec me frustra venisse in Hispaniā.
Valde

Valdè mihi doluit quòd proxima epistola angi visus es; quasi non essem fidei memor. Scripsi iam ad D. Fernandum, vt sine fraude tua fieret, si forsitan hoc bimestri non mitterem pecuniam. quòd si noller, me omnino proximo tabellario ante finem Iunij missurum; & id faciam, vbi sciuerò ex ipso, quòd eam mitti velit, Hispali an Madril. Faceres mihi rem gratam, si transmitteres exemplar obligationis & fideiussionis, quam nomine meo fecisti. Si forsitan D. Fernandus non sit Hispali, facito vt sciam quomodo hìc nobis agendum sit. Si putas nihil tibi decedere, etiã si ante Iulium non soluiam, miror cur ingemiscas: & omnino miror quomodo te irretiuersis meo nomine, cum orarem vt nomine l. ducatorum fide iuberis. Proinde facito vt obligationis siue fideiussionis exemplar quamprimum videã. Deinde vt hæ literæ, quas mitto, reddantur D. Fernando, si forsitan non esset Hispali. Vine, te quæso, securus, magno tuo bono dices me olim disunctum fuisse. Noli verò committere vt læsa gratia videaris ad nos cõfugere. Iam vltra medium pelagus emensus, quotidie diem refecas. Vbi exacto triennio Salmanticam veneris, amicum inuenies quouis loco paratum. Molimur hìc non parua: quæ si Deo fortunante procedant, eris & tu aliquo loco Salmanticæ. Iam finem facio, ne præter consuetudinem meam verbis loquar, quod re ipsa magis præstare velim. D. Marcus valet nobiscum *πᾶν ἡμῶν ἐνικῶς*, ad te scribit & ad Hammonium. Rogo diligenter de omnibus nobis per hunc agasonem rescribatis. Bene vale, mi Vasaë, & me mutuò dilige. Salmanticæ III. Cal. Maias.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O AMI-
CO NON VVLGARI.

SALVE, mi Vasaë. Literæ tua mihi semper quidem fuerunt gratissimæ, nunquam tamen tam commode venit

venit tabellarius, quàm modò. Tertio die Nouembris
 vbi puerum missilem sciscitatum de literis tuis & ad-
 uentu agalonis, priusquam rediret, veniunt ad me duo
 Doctores Theologi ambo Cathedratici: nunciant no-
 mine totius senatus, mihi cõstitutum salarium quadra-
 ginta milium, id est, centum ducatorum, & aliquanto
 5 amplius in singulos annos, hac lege, vt iuuentutem Sal-
 manticensem formarem, tam in Græcis quàm Latinis
 pro meo arbitratu, duas mihi sumerem horas, legerem
 10 quicquid liberet, tantum vt id illis condonarem ne dis-
 cederem, id enim iam sparsum erat inter discipulos.
 Audi iam quantum ambierim. Priusquam res ageretur
 in senatu, multis conuiciis vix tandem id obtinere po-
 15 tuerunt à me quidam amici, vt non reiicerem quod vl-
 trò me dormiente molirentur, timentes ne scilicet tur-
 piter oblatum honorem defugerem. Itaque id modo
 vni respondi, facerem quicquid vellent, tantum mei ra-
 tionem haberēt. Breuiter suscepi prouinciam, hodieq;
 in possessionem, vt vocant, positus sum, auspicaturus
 20 hoc munus perendie, si Deus permiserit. Constanter in
 senatu clamabatur, vt linguarum cathedram vacantem
 pronunciarent, capereturque de literis Clenardi expe-
 rientia. nec quicquam obstitit quominus fieret, quàm
 mea vnus voluntas: quod dicerem. cuidam inter illos
 25 primario, deesse libros tã Hebræos quàm Arabicos, qui-
 bus omnino opus esset in hanc moderandam cathedrã:
 sed interim inquam per ocium, si videbitur, dabimus
 operam vt aduehantur exemplaria. Multæ sunt causæ,
 mi Vasaæ, cur ita rem istam temperauerim: potissima
 30 tamen omnium, quòd mea hæc est cathedra vbi velim:
 & priusquam tam penitus insideam inter Hispanos, alia
 quoque prius exploranda sunt, de quibus longius esset
 narrare. Vnum hoc scito me id captasse, ex quo docere
 coepi, vt honesto pratextu prius Græcas literas propa-
 35 garem quàm Arabicas. Habito in honestissima familia
 gratus omnibus. Orarunt me, vt filium ducis Albani
 suscipere honesto salario, nec tamen aliquo cum puero

100 dur.
 salarium.

prodirem, tantum domi titulo præceptoris gauderem, strenuè hæcenus renui: quid futurum denique sit, ignoro. Venit ad me quidam nomine Episcopi Corientis, qui agit in Aula, sed stultescere desij, post illam primam compedè. Quo magis te sedulo adhortor, ne quis te mortaliū pelliciat, seruesq; te liberū, donec vitam meam hic degustaueris, nihil tibi deerit, aut mihi deerit. Spero nunquā poenitebit profectio Hispanicæ. Mordicus teneo, quod ex me sapius audire soles: Venissem nunquam, si hæc præscissem, at venisse gaudeo. Antequam vertetur hic annus, expecto & alios nostrates. Nam Ioachimus Polites Zelandus ille qui in domo Rutgeri agebat, nuper datis ad me literis, scribit Ioannem Tartesium, illum quem tantopere laudauī in Meditationibus meis, apud quem Sturmius docebat Parisiis, vnà cum plerisque aliis Professoribus. scribit, inquam, hic Ioachimus è Burdegallia, eò venisse Tartesium comitatum viginti Professoribus, Græcis, Latinis, Hebræis: è quorum numero est hic Ioachimus. vocatus est enim illuc Tartesius, vt Aca- demiam instauret iam olim collapsam. Scripsit & è Louanio quidā discipulus ad me, quem expecto venturū, vbi me rescuerint firmiorem & stabiliorem Salmanticensibus factum. Nam Rutgerus noster putabat me abiisse in Italiam, alij ad superos. Vis tibi dicam breuiter quod sentio? res hic spero tota innouabitur, nec desunt permulti, qui mea consilia probant. Utinam te cum Hammonio iam socios habeam; instat enim graue bellum aduersus Barbaros, quos aut si penitus inuisos reddamus, aut saltem leuioris auctoritatis, velim vos quoque huius victoriæ participes, & socios potius quàm comites. Intelligo ex literis Hammonij te nihil aliud quàm de patria cogitare. Oro te Vasæ per amicitiam nostram, ne saltem prouinciis disiungamur; si nolis ad nos venire Salmanticam, saltem Hispaniam ne deseras. Nimisquam cupio vnà vobiscum aut inuisere patriam, aut splèdidè & cū honore

πόλλα χαίρειν φράσαι τοὺς ἰσταν-
 vous.

vous. Quod ad illum attinet, in cuius gratiam noluerim esse candidatus, non rectè sentis: neque enim est τῶν περιτελειηκότων, sed optimo natus genere: Et vt minimè esset, tamen literarum gloria quouis illum honore dignum facit. Verùm quod minimè putaram, ὁ τυφλὸς ἐκείνῳ ὡπερ ἔσῃτι παρακολουθεῖσι, ταύτης τῆς καδέδρας ἔτυχε.

Dominus autem Commendatarius lite rem persequetur, & mira quædam imminet tragœdia: futuram video magnam studiorum commutationem, in quam

me Deus ὡσπερ τίνα κηρὶ φαῖτον οἶμαι ἔταξεν. Oro vt res veritatè feliciter. Haçtenus grati fuimus, gratiores spero propediem futuri, vbi aliquot ex istis monstris cõfecerimus. De Magistro Adriano statuetur vbi coram adfueris, nam ferix meæ Demostheni sacrata fuerunt.

Iam verò quam prouinciam sustineam, non ignoras, ἀποδοῦ καὶ ἀκύρωσι ὁ πρὸς ταῦτα τὰ θηρία πόλεμος. Pròinde necesse erit me præsentì seruire fabulæ, donec lætam viderimus comœdiam, nam nunc quauis tragœdia crudeliora sunt omnia & turbulentiora.

De nuptiis sororis, & tanta apud nos rerum copia, est sanè quod gaudeam. tu crebrò literas accipis à tuis: ego iam toto biennio vix binas à parentibus aut Rutgero, expecto tamè quotidie respòsum à Rutgero. Resendius haçtenus nihil ad me.

Quod de rebus Cæsaris nos certiores facis, omnino te decet, cùm iam & aulicus & homo sis. nos posthac ex hac umbratili & otiosa vita bella gesta tibi significabimus, & victorias credo. nã ex multis annis carmen illud in Cicerone legi: Αἰεὶ ἀριστεύειν καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Haçtenus certè cõtigit Louanij, & quãdiu essem Parisius. Hic quoq; bene spero Deum mihi propiciũ futurũ, & dextrè nos acturos q̄ incepimus, tantũ ora ne quid nos trãuersos agat, quod non sit in rē studiosorũ, ὅτι ἀπορήσονται τῶν φηνοούντων, bonus est enim hic

puentus istiusmodi miserorũ, ἀλλὰ τί ἂν πάθοις. Δεῖ ἐμμεῖν ἐν τῷ πρῶτῳ ἀριστέμενοις, καὶ ἀποθανεῖν μάλλον ἢ ἰσασιδα φαίνεσθαι. *ἐπιμένεισι. τινῶν, ὅτι*

Bene vale, & marmora ista quę aduecta sunt diligenter curato. Salmantica, partim v. partim v i. Nouembris. *στα*

ρίψασσις ἢ κινιδίος, qui ab isto sulto fugit. I MAR-

MARCUS noster nondum rediit, nec scio quid suspicari debeam. Iam duas hebdomadas cessat *ἕως τῆς ἀποδομίας*. Vereor ne aula nos tali amico priuare conetur. Oremus Deum ut saltem valetudinem donet prosperam viro mea quidem sententia digno, qui regnis multis præsideat.

NICOLAUS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

SCIS, mihi charissime Vasaë, multas eodem tempore scribendas esse literas, scis hominē tot linguarum farragini deditum, non multum valere ab eloquentia: & tamen iniquus rerum æstimator, non videris excusationem meam accepturus, nisi tam prolixis nugis te obruam, ut cum cæteris istic verbosæ loquacitatis notam meritò mihi tribuas. Ignoscendum est tamen peruerso isti iudicio, quando te ais ab hesternâ computatione prætextum petere, quo breuitatis tuæ culpam atrenues dicam an exaggeres? Itane tandem homo tot commoditatibus diues ac beatus, quas tanta insolentia mihi modò narraſti, temporis angustiam causaberis? cùm præsertim ad eum scribendum erat, quem omnium mortalium soles appellare charissimum: Ego qui conuiujs non distineor, nec purpuratis aulais, nec lectis eburneis infideo, sed intra angustos parietes sedentariam vitam exigo, adeò ut quandoque cum Masinissa contendam, ego, inquam, quem tu tam petulanter nunc accepisti, innumeris pressus, ut putas, incommodis, tamen plaustra literarum Salmanticam ducenda cōficio, cùm interim suavis noster Vasaëus altissimo pastus ocio, & opiparis occupatus conuiujs, ocium sibi negat fuisse prolixioris epistolæ. Vtere fortuna tua, & quando iam regnare cœpisti, & excellentiæ titulo salutari, excelle omnium regum instituta, ut quicquid tibi visum fuerit, protinus iustum esse decernas. Scilicet hebdomada solida, qua istic hæsit tabellarius, nullus Clenardo tuo

tuo dies assignandus erat, nisi qui pridianam adhuc redoleret crapulam. Exulta miser, & gestitam graui onustus felicitate, buccina, si lubet, cortinas tuas, ὄψατε οἱ αἰετῶν διατρεφεῖς βασιλῆες. sic tamen, vt magnas inter opes
 7 inops, temporis adhuc penuria laborare videaris. sed caue ne solus beatus esse perseueres. ἀλλ' ἐτι τις κ' ἐμοῖο θεῶν ὑπερέχεθε χεῖρα. Sed stultus ego, qui animum philosophicum opponere velim aulicaturienti iam iuueni, quiq̄ue aut legatos spirat, aut scribas dulciter somniat.
 10 condonandum est ætati, quæ adhuc infirma, leuiculis spectris pellicitur, & quicquid impotēter concupiscit, plus æquo miratur ac laudat, præsertim quando si Venus esset propitia. Catharinariam familiam instituere cogitet, & bene vxorios viros has quoq; nugas magnifice prædicare conuenit. Boni igitur consulemus glorias istas, & immodicam φιλαυτίαν tantum Flacci versum tibi accommodabo:

Vt tu fortunam, nos te Vasæ feremus.

Huiusmodi auspiciis exordiri debebam responfionem,
 20 qui tanta libertate obiectas mihi sordes prior audiuissem. Sin ludere voluisse te dices, cogites velim me quoque τὸ ἴσον τῷ ἴσῳ ἐπιφέρειν, & rusticū obtulisse ἀντίσκαμμα. Verum iam ad epistolam ordine, idque vt meritus es quàm breuissimè. Victoria me salutauit doctissimè
 25 atque amantissimè. audi breuiter meam de viro sententiam. Nullius ab hinc triennium epistolam legi, quæ tantum mihi probaretur. Dictu mirum quàm scribat neruosè, quàm aptè partiatur, quàm colligat acutè, & tamen omnia iucunditatis plena: si hac in parte viribus
 30 suis vti voluerit, egregium aliquando præstabit scriptorem. Vide vt eum modis omnibus colas; nam & ille mirè candidus, omnes studiosos amat vnicè, de te certè testimonium in literis edidit non vulgare: non continuo poteris opes illius introspicere, quando vt eruditionis plurimum, ita ostentationis habet prorsus nihil,
 35 quod & ipsum magnum veræ doctrinæ fuerit argumentum, cum alioqui sciolos istos videas vbiq; Thraconicas

voces libenter iactare. Castellus noster suauitatis est
 refertissimus, & mira facultate delabitur, & facilitate
 gratissima. sed hominis amicissimi sortem doleo, qui
 tot negotiorum vndis immergitur, vt neque sibi, ne-
 que literarum studio satisfacere queat, & quasi hæc
 quotidianæ molestiæ non satis excruciantur animum
 libris deuotissimum, etiam subinde cum podagra con-
 flictatur. De nostra necessitudine quid prædicare at-
 tinet, quando testis est tota Salmantica? Platonis le-
 ctio vberimum fructum tibi sit præbitura, si modò
 permittent negotia, vt communicato labore pariter
 totum euoluatis: at vereor ne multa sese offerant auo-
 camenta, vt nec tibi ille morem gerere, nec tu illi
 vicissim obsequi sustineas. Habet quidem Lucianus
 plus iocorum, & phrasas Græcicas exactè com-
 monstrat. In Demosthenis nomine ipsa videtur ha-
 bitare eloquentia. Hic tamen durior atque diffi-
 ciliior, ille futilis nimium & leuissimi risus magister.
 In Platone semel omnia quæ vel ad elegantiam styli
 pertinent, vel ad præcipuam doctrinæ partem. adde
 quòd plus tibi comparaueris auctoritatis citando Pla-
 tone, quàm si legatum agens risum persona tua
 indignum commoueas, & omnino te video illuc spe-
 ctare, ne diu vitam sequaris umbratilem, sed in luce
 atque oculis hominum gloriosus feraris. Itaque ipse
 etiam suaserim, vt Platonis lectioni te tribuas, quem
 Cicero quanti fecerit, nusquam dissimulat. Est &
 aliud quod huc te meritò compellat, siquidem eò ce-
 lebritatis subitò istic euasisti, vt pudori ducturus sis
 Luciani dialogos prælegere, seruum auctorem tua do-
 minatio postulat, imò flagitat. Et isti tui amasij om-
 nia parua fastidiunt: magna de se prædicant semper,
 & magnificis promissis non tam capiunt quàm capiun-
 tur. Itaque iam huiusmodi quampiam chartam vi-
 dere mihi videor, valuis affixam:

plato.

Ioan-

Ioannes Vasaus Brugensis crastino die præfabitur in libros Platonis de legibus, quos in gratiam studiosorum diligenter deinde statuit interpretari.

5 Accurrit, ut scio, magna protinus turba, quisnam iste? quid, tu ignoras Vasaum? Iuuenis est utraque lingua doctissimus. Fuerat hic nuper Clenardus, & suspicabamur principio mira, sed nihil contulit præter Grammaticos canones, & nescio quid ex Chrysofotomo, quem sic interpretabatur, ut concionem potius habere videretur, quam professorum munus agere; quasi
10 verò nobis defuissent concionatores. οὐτ' ἐκεῖν ὁ βασις, qui nunc enarraturus est PLATONEM PLATONEM; quid nobis opus erat Chrysofotomo de modo orandi? si velit orare Clenardus, legat suum Breuiarium: nos decet Vasaus & Plato. Deinde quàm erat Clenardus rusticis moribus, vix quenquam aut salutabat, aut ad salutandum admittebat. Iste totus homo civilis & lepidus, omnes salutat officiosissimè, no-
20 uit nostra solennia: *Besolas manos*. ille Clenardus, nescio cur sic linguarum peritus diceretur, adeò fuit ineptus, ut nunquam bellè salutis quotidianæ verba sonaret, nunc bala, nunc bofo, nunc bese los manes: quid non barbarissat? Vasaus expeditus est, & sic vernaculo sermone præditus, ut Hispania natum credas. An non ista
25 istic dicturos autumas? Arripe igitur occasionem, & quia tam latè nominis tui gloria patère cœpit, τὸν Πλάτωνα tanquam pignus habeto εἰσσεὶ εἰς τῆς πλατωνομένης. Et quid quæso conducibilius fuerit instituto tuo? iam enim utcunque olfacio fata tua, præsertim testimonio
30 literarum tuarum, vnde suspicor te Galliam inuisurum atque Italiam, priusquam aut scribam aut legatum te facias, nec erras planè à scopo, olim olim cum rude seculum Bartholum aut Baldum ignoraret, nec tot iurgiis
35 ferueret forum, Iuuenalis canere poterat:

Optima certè
Nunc via processus vetulæ vesica beatæ:

I 4

At

At hoc nostro seculo, etiam si is indotatam Catharinam duceret, si modò processus tractare voluerit, procedet pulcherrimè: vt enim vestram iurisprudentiam paulisper alloquar, audi mea præconia:

Tu potes vnanimis armare in prælia fratres,
Atque odiis versare domos, tu verbera tectis,
Funereasque inferre faces. tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

HANC vbi artem è tribus sanctissimis regionibus, Hispania, Gallia, atque Italia, diligenter collegeris, tum te quoque eodem præeunte Virgilio, his verbis adhortabor:

Fœcundum concute pectus,
Disijce compositam pacem, sere crimina belli.
Arma velit, poscatque simul, rapiatque inuentus.

QVORSVM enim aliò spectant, quotquot hodie sacras leges amplectuntur?

O ciues ciues, quærenda pecunia primùm
Virtus post nummos.

ALIOQVI si Digestum vetus & nouum vel ipso Vlpiano noueris melius, nisi aliquid de receptis technis degustaueris, inutilem dessebis scientiam, nec legatum te videbimus, nec scribam:

Aude aliquid breuibus gyari & carcere dignum,
Si vis esse aliquid, probitas laudatur & alget.

VERVM iam tempus est, vt redeamus ad Castellù, qui suo Platone tantum verborum mihi inuito ademit, sed venerant in calamum, & currentem cohibere non poteram: ferenda tibi sunt, aliàs tardior erit, & etiam silentium forsitan ager, si modò tu pergas, vel minimã temporis causari inopiam. Ais quosdam audisse ex illo, pari oblato stipendio, me castra Sertoriana posse deserere. Quid alij auditum prædicent, & quam in partem noster amici literas fuerit interpretatus, vos istic melius pernouistis: me scias eiusdem esse animi, qualem nuper satis hinc perspexisti. Dû Marcus venerit da nobis omnibus operam, vt vtramque epistolam legat, quam eodem

eodem illo tempore Castello miseram : neque enim
 vnam tantum scripseram , sed & alteram, in qua tam a-
 pertè sensum animi mei sum testatus, vt portenti simile
 mihi fuerit hæc tua oratio . Ideoq; nunc breuiter cum
 5 ipso Castello sum acturus , tantumque admonebo , vt
 illam posteriorem relegat. Credo cæcus videret, quàm
 sim addictus Sertorio: nec mirum. quis enim non gau-
 deat tam celebri viro censerì, potius quàm eam ciuita-
 tem incolere, cuius tu scribis non esse auctorem ? Per-
 10 inde siquidem apud me fuerit, quod ad nobilitatem at-
 tinet, non esse auctorem, & quod tu dixisti non cõstare
 de auctore: nisi fortè te apud Athenienses habitare cre-
 dis, & quando conditorè vrbs non celebrant, *αὐτόχθονας*
us mihi iactare volueris. Nec mirum profectò, propte-
 15 rea quod tanquam terræ filius caducis istis commodi-
 tatibus nimium afficiaris. Sed tandem omisis iocis, se-
 riò tibi gratulor, amantissime Vafæ, conditionem Sal-
 manticensem, nec vnquam dubitavi futurum, quin D.
 Prætor nostras nostrati amicam egregium præstaret:
 20 reliqua iam sunt in te sita, vt sorte tua contentus viuas,
 tantam præfertim ocij copiam assecutus . Postridie D.
 Thomæ fuit apud nos in prandio Franciscus Lupus, ro-
 gabam nunquid istuc mittere liberet; iam enim abitu-
 rum tabellariû : aiebat ante dies aliquot scripsisse se ad
 25 D. Prætozem , & eas literas, quarum meministi, remi-
 sisse, sic enim commemini. De nostro Marco quod scri-
 bis vtinam vanum esset: valde siquidem vereor ne gra-
 uior sit morbus, quàm putemus, vtinam iam redisset ad
 vos incolumis. Nam de studiis illius si spe fallaci non
 30 duceris, quis te felicior? Ego certè biennij consuetudi-
 nem cum illo transigendam tanti fecerim , vt vel sola
 migrandi posset esse causa . Sunt odiosæ comparatio-
 nes, vt vulgò prædicant: tamen chariorem amicam ha-
 ctenus nec fortitus sum, nec tam reliqui inuitus . Hoc
 35 mihi velim credas, postquam abij in Lusitaniam, sæpe-
 numerò lacrymas mihi excussas , necessitudinis nostræ
 recordatione . & sentio , si hoc loco diutius insistam,

manabunt oculi. Oro te, vbi ille redierit, vt hominem
 colas atque obserues. Valet consiliis, candore atque
 amore mirabilis, sic omnibus se nouit exhibere fructu-
 osum, vt omnibus semper sit gratus atque iucundus.
 Apud Tagum exhibuisti specimen insigne, quàm esses
 appositus ad obeundas periculosas legationes, & fa-
 cilè superare posse qualuis itineris molestias. Verùm
 vbinam didicisti istam artem equitandi? Priusquam
 hominem induisses, planè videbaris ineptus, & in
 morem globi in equo ligatus, huc atque illuc alie-
 no trahi arbitrio; animam videlicet desisti iam in
 dentibus habere, & animum habes bene animatum.
 Maeste isto animo, audacia pro muro habetur: itaque
 facilè casum illum & fortiter ferebas, cùm in perui-
 gilio D. Martini non suppeteret tolerabilis Bacchus. 15
 Nihil est ab omni parte beatum: pauci Deos omnes
 habent propicios. Neptunus non demerferat vos in
 Tago, Liberi patris numen alienius fuit. Hic fuit Co-
 micotragoedia, nam benigniorem Neptunum ini-
 quior excepit Bacchus. at vbi iam aliquanto propius 20
 accederes ad Salmanticam: interuenit coenantibus
 vobis monachus nouarum semper rerum domicilium,
 occepatque Tragicocomoediam, rumor tristior erat:
 at in rem praesentem cùm venisses, omnia laetiora. Haec
 sunt rerum vices optime Vasaε *δοιοι γαρ τε πιθοι κατε- 25*
κείαται εν διος ουδει: paucosque reperias, quin vita sua
 verissimum arguant illud Menandri, *αρ εστι συγγενες τι*
λυπη και βίη. Proinde si sapis, quando iam istuc ti-
 bi tanquam ad perpetuas epulas venisse videris, co-
 gites sic festum celebrandum, vt semper alicuius ama- 30
 rioris poculi confinio sit condiendum. nam rursus
 mihi Attica versatur ob oculos, vbi in *αγοφορια*, qui
 sacris intererant, has voces ingeminabant, *εια αι*, vt
 laetitiae comitem significarent tristitiam. Proinde qua-
 uis humiliorem proximo tabellario miseris epistolam, 35
 qui modò tam magna de felicitate tua praedicasti,
 nihil noui tibi accidisse putabo: imò tanto de Vasaε
 spem

spem fouebo, magis auspiciatam, memor illius Homericæ:

Τὸν περὶ μῦθς ἐφίλησε, δίδασ' ἀγαθὸν τε καὶ κόν τε.

Et sanè hæc tua profectio, quid habet nisi imaginem
 5 vitæ futuræ? vt credas perpetuò tibi inter bona ma-
 laque luctandum. Si mihi quid grati facere cupis,
 domino Archidiacono, & consanguineis non minus
 occurre per literas quàm mihi, idem censeo de Gui-
 lielmo, facilè mihi vel maximè breuis satisfacies, mo-
 10 dò istos non omiseris. Ales interim styli facilitatem,
 & plus accrescet nomini tuo quàm arbitraris. Nam
 de Dionysio Correo monere superuacaneum est, quã-
 do ipse te prior nunc lacefferè voluit, meritò salutan-
 dus abs te prior, tum vt patris memor esse videreris,
 15 tum etiam pueri nomine, quo dares occasiunculam
 aliquam tractandi rem literariam. Salutatur te pluri-
 mum M. Nicolaus, Latinum illud maris refrixit, de-
 sideratur enim commarinus, vox est noua, sed nouo
 idiomati non illibenter admittenda. Scripsisti ad
 20 D. Archidiaconum de Principe patriæ meæ, non
 admodum plausibilia. velim vt proximis literis om-
 nia sciam exploratius: se res se habet vt modò nar-
 rasti, video tumultum istum qui hodie orbem con-
 cussit, aliquanto propediem futurum atrocio-
 25 rutgerus literas ad me dedit Anno XXXIII. die Mi-
 chaelis, eas modò xvii. Decembris mihi reddidit
 Lusitanus quidam, qui Louanij insignibus Theolo-
 gicis decoratus est, frater Iacobus à Murtia, mona-
 chus Hieronymitanus, vide quàm sumus infelices
 30 hac in parte. Accepi eodem tempore literas è Burde-
 gallia, nostri Ioachimi Politæ. omnino veniet in Hi-
 spanias, si detur tolerabilis conditio. Vide quid
 agat Straselius. Suffectus est in locû Petri Danesij, qui
 relicta Parisiis professione Græcanica, se contulit in
 35 Italiam. Audiui hîc miranda quædam de ipsis Pari-
 siensibus. aiunt comprehesos supra centum sexaginta,
 qui his natalibus Christianis, statuerant nocte in tem-
 pla

pla hostiliter impetum facere, & Christianos trucidare: ante tempus rescivit Rex coniurationem, eoque nomine venit Lutetiam: animaduertit in plurimos qui viui traditi sunt Vulcani ludibrio. Rem non anxie perscrutor. M. Nicolaus iam semel atque iterum nobis narravit, Veredarium hæc attulisse noua. Nolim ea spargas in vulgus meo nomine, tamen ne solus mala nobis obnunciare, libuit huius quoque rumoris te facere participem, simul ut tu iis de rebus certius aliquid ad nos scriberes: quando tam penitus in aulicam migrasti familiariam. Ego quam sim ab aulae sacris remotus, hinc licet coniecturam facias. Decessit nuper Regulus Ferdinandus, deinde paucis interiectis diebus maritum secuta est vxor, & gemino luctu proceres hic pullati obambulant aut mulitant, ut verius dicam. Ego tamen dulci meo saginatus ocio, nec lugubri veste fabulae serui, nec prorsus dolore communi respergor. quid enim ni faciam? *ὅτι ἄ τις πρῆξις πέλειαι κρυεργιο γόοιο.* Domino Commendatario respondi, cuius tu salutatoris eum accepisti fructum, ut excellentiae titulo fueris cohonestatus: equidem gaudeo illum tam propenso in nos esse favore: verum bone Deus, quantis partibus vinco: Dominatio, praestantia, excellentia, & huiusmodi solenia iam possessorum multitudine pro nihilo ferme ducuntur, *ὅτι ἄ καλὰ τὰ τυχόντα*, ne igitur cristas hic erigas. sine me mihi placere, cuius epistolam sic laudibus effert, ut Musas credat non alio sermone vsuras, quam Clenardico. Quis tibi videor? cui tantum vnquam tribuit Commendatarius ut mihi? Abi igitur posthac, nec mihi obganias Cerdonum titulos, Clenardianam eloquentiam solus ego obtineo, Musis tamen non inuisurus, si quando sic loqui velint. In summa si ex aliorum pendendum est iudicio, palmam mihi des oportet: sin frueris tua conscientia, non tibi concedam, ut plus capiaris ignoti parentis vrbe, quam ego Eboræ Sertoriana. Salutabis D. Prætozem: partim, quia illius salutem mihi Franciscus Lupus dixerat: partim, quia non potest mihi non esse charus

πρῆξις. ἡ.
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 κρυεργος
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 salutabis, mihi
 salutabis, mihi
 salutabis.

charus, cui tua salus tantæ sit curæ. Dominum Priorem cum matre, & breuiter tam propitiam in te familiam, etsi de facie non nouerim, propter te tamen ex animo saluto. Bene vale, pridie natalis Christiani. Eboræ.

5

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASÆO AMI-
CO NON VVLGARI.

10 **A**VDI fabulam; nō fabulam, sed historiam. Factus sum Aulicus, doctissime Vasæ, sed quā potero aulicari, ipse iam pridē nosti: tamen iacta est alea: quod mihi diuino quodam consilio factum esse videtur, stultum putabam ei reclamare. Louanij cū essem, quis
15 fore credidisset, vt me Rex Lusitaniæ vocaret ad instituendum fratrem? Et tamen euenit, nec me mei poenitet. Igitur reuersus abs te noster Marcus, me Salmanticæ stipendiis illis donatū repperit, vt tibi scripsi è Salmantica. Vixdū duodecim dies præterierant, ecce adest
20 nobis Resendius vnà cum literis Regis & fratris, vterq; aduentū meum optabant; obtulerunt centū millia: statim ego illud cogitabam, Principibus placuisse viris nō infima laus est. Moliebantur me retinere Salmanticenses, & iam agebatur vt mihi vltro Cathedram defer-
25 rent linguarū; verū ego illis pleno senatu gratias egi & valedixi. Vbi venissem Eboram, nam hīc est aula Regis, biduo post Regem cum Regina salutavi, fuitque tam gratus aduētus, vt mihi gratulatorium munus dari iusserit quinquaginta ducatos. Salutavi & discipulum
30 meum Principem Henricum Archiepiscopum Braccarensem, & reliquum fratrem Eduardum, qui plurimū gauisi sunt. Cardinalem hætenus nō adij ob certa eius impedimenta, hodie, vt puto, aditurus. Mirè mihi placet hæc aula: habet enim doctos & Græcè & Latinè nō
35 paucos: ne Salmanticæ quidem reperias, qui aut Græcè aut Latinè tam loquantur expeditè. Viuit apud me Resendius, & diu, credo, viuet; ita enim placuit Regi.
Quid

Quid vis? longè hîc mihi puto fore maiorem studiorû tranquillitatem, quàm Salmanticæ, quæ res potissimû à me quæsitâ est. Deinde longè mihi honestius esse arbitror, quotidie horam vnam colloqui cum fratre Regis, quàm inter tam varios cõflictari discipulos. Et Lo-
 uanienses quoq; mei tandem credēt me non desipuissè cum patriam dimitterem. Quòd ad me scripseris Salmanticam, necdum misit Marcus, imò misit, ita enim conuenerat. Verùm nondum ad nos venit agaso, tamen putatur adfuturus intra biduum: literas post-
 hac propior iam factus, mittam, & accipiam, vt spero, crebriores: Itaque casu contigit quod volebas, vt plures epistolas hoc anno scriberem, quàm decem. Cura-
 bis itaque apud istos tuos Bibliopolas, vt te certiores faciant, si quando erit huc iturus quispiam, itidem & ego facturus sum, quanquam pigrior te, tamen operam dabo, vt semper epistolam paratam habeam. Bene vale, mi Vasæ. Hammonio dices plurimam salutem, imò hanc legendam dabis epistolam, quando nihil propriè habeam quod ad illum scribam. D. Fernandus sit
 in aula Cæsaris, an Madril valde scire cupio, nam facerem eum de rebus meis certiores. item num si istuc epistolam mitterem, vos facilè curare possitis. Eboræ

φιλοτιμία,
 epistolario, πο-
 ταίο.

ultima Decembris. M. D. XXXIIII.

Ο γεακματοφόρος φιλῶ ἐστὶ τῶ Ρησενδίου, καὶ τοῖς φιλοτι-
 σίαις, ἀλλ' ἔτι καλεῖ αὐτὸν ἐπὶ τὸ δεῖπνον.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAE O
 AMICO SINGVLARI.

I AM scripsi ad te de consilio meo, sed frustra, quando te video fermè irretitum. Tamen quemadmodum testatus sum literis, ita re ipsa tibi hominem præbebo amicissimum, cum quo posses & rei, & studiorum habere liberam communionem. Tu modò dispice an
 presentis

præsentis tandem commodi contemplationem spem
 magni fructus velis amittere. Nulli nocuit vnquam fe-
 rius ditari: sed hæc hic melius videbimus, si tamen ad
 nos veneris. Heri ab amico nostro literas accepi, iam
 5 è Salmantica abierat agaso, priusquã veniret ipse è Me-
 dina. Itaque literas meas ad te & Hammonium nõ ac-
 cipietis, nisi vbi rursus ad vos redierit. Curauit vt istic
 tibi darentur quindecim, per mercatorem notum bi-
 bliopolæ Iaspari: id ad necessitates tuas. De illis quin-
 10 quaginta quos soluere oportet, in fine Septembris hic
 curabo, vt hinc mittantur Vlyssiponem, & inde ad te.
 Velim vt sollicitudinem omnem deponas. Quòd tam
 rarò scripsi, inopia tabellariorum in causa fuit, & licet
 multum mireris, tamen reuera nihil promoueri, nisi vbi
 15 data fuit occasio, vt per Vlyssiponem ad te scriberem:
 idem tu facito. Expecto vehementissimè tuam episto-
 lam. Scripsi etiam ad illum patricium Rhodericum, &
 ad Hammonium: sed video iam tempus esse, vt ipse vi-
 cissim conqueri incipiam, quòd nihil rescribatis. Valeo,
 20 laus Deo, optimè atque felicissimè; idem tibi in manu
 est, si modò velis. Scriptum hinc die Sabbati post festũ
 Ioannis Baptistæ. Habes obscuram epistolam, sed nosti
 argumentum & auctorem, ita te quoq; velim posthac
 facere, vt suppressis nominibus rem agamus. Valde
 25 metuo ne intercipientur literæ. Sub omni lapide scor-
 pius.

N O S T E R amicus Salmanticensis nondum abiit,
 quantum licet sperare ex literis, non abibit antequam
 hinc meas acceperit literas: eas mittam Salmanticam
 30 ad librarium Petrum in insigni crucis firmæ, è regione
 Scholarum: si dabitur tabellarius, poteris & tu scribe-
 re & mittere epistolam ad Petrum: iturus est Cartha-
 ginem nouam & Murtiam, antequam abeat in patriam.
 In Germania viginti millia hominum dicuntur esse in
 35 armis contra regem Romanorum; spectant multa ad
 magnum tumultum.

N I C O-

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O.

SALVE charis. Vasæ. Ad nullam epistolarum acce-
pi respõsum, quas ad te per Vlyssiponem misi: literas
postremas tuas accepi sub finem Iulij, quas scripseras
postridie Ioannis Baptistæ: nihil præterea accepi de re-
bus tuis, cùm tamen essem sollicitus de valetudine tua,
quam significaueras tentatam: ideoq; semel atque ite-
rum ad te scripsi, nunc tertium ad te mitto, & te per
omnem amicitiam oro, vt hoc tabellario me certio-
rem facias omnibus de rebus. Hactenus non sine causa di-
stuli mittere illos quinquaginta: nunc vbi abs te lite-
ras accepero, & videro quomodo mitti velis, cogitabis
nullam præterea futuram moram. faciam, si huc vene-
ris, vt antea tibi præscripsi, de itinere disces ex præsentis
tabellario; ego enim aliam rationem non videram, nisi
quemadmodũ nuper aiebam, vt nullũ emeris equum,
sed nauigio descēderes Vlyssiponem ad Carolum Cor-
ree. per eum vbi iam accepero de omnibus tuis rem
certam, velim, vt apertè quicquid est ad me perscribas,
& quid ex aula Cæsaris ille ad te scripserit de filio. Vale
mi Vasæ. Salutabis dominum cum Hammonio & Vin-
centio. Eboræ in octaua assumptionis Mariæ.

DABI S huic tabellario vnum regale, & mihi im-
putabis, persoluam suo tempore. Deinde vt tua quoq;
epistola bona fide perferatur, superscribes tantundem
vt hinc soluam.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O
AMICO SINGVLARI.

MIRIFICE me recreauit epistola tua, mi Vasæ;
vtinam faciat Deus, vt nostrates aliquando cernāt,
quod de te iam dudum præfagio: quare perge quæso in
isto cursu, & quemadmodum apertè satis scripsisti,
istos

istos προοκλέπτους παρ' οὐδέν τιθεσσι, καὶ κλον ἢ ὄφραως δίκην μι-
 σείν διατέλει. Quamuis monendus non sis, tamen amori
 meo condonabis, si te iam Ciceroni deditum, paucis
 adhorter, ne stultorum more, in illius epistolis multum
 colloques temporis. Cūm agerem Lutetiæ, bone Deus,
 quàm sibi quidam suauiter placebant, quòd eas ad At-
 ticū bellè sese putarent intelligere. Tua res omnis est in
 orationibus sita, tu non in umbra nobiscum delitescere
 debes, sed in lucem, & omnium oculos pertrahendus
 es: quare & illud summopere curabis, vt potiùs, aucto-
 re Cicerone, ex arte dicas, quàm multum de arte dispu-
 tes. Est istic quidam iuuenis, cuius mentionem fecisti
 in epistola, qui omnes angulos scriptorum huius gene-
 ris penetrare voluit, & fortè parem non habet Hispa-
 15 nia: eum caue ne æmulatione mala superare studeas:
 nisi fortè istic melius vulgus discipulorum Latinè lo-
 qui putas, quàm apud nostrates: qui credo non tam
 multos menses dant carnificinæ Grammaticæ, quàm isti
 annos. E Grammaticorum ludo, similitudinè Orato-
 20 ris proposui, vt potiùs velis insignis esse Orator, quàm
 curiosus Rhetor. De Dialecticis & Physicis ne multum
 angare, res est facilior quàm credas: suo tempore bre-
 uiter consilium expediemus, interim persiste in institu-
 to tuo. Amicos omnes officiosè salutabis, nulli respon-
 25 deo, quia non possum omnibus, & alioqui nihil erat
 reiseriæ. Tuis discipulis proximo tabellario responde-
 bo. Gauisus sum de apophthegmate Prioris, conseruet
 Dominus tam bonam indolem, & tu quoque chariss.
 Vasaë, cum literis simul, vt facis, instilla pietatem: pro-
 30 derit in omne æuum, quod tener animus iam imbibe-
 rit. Apud Sertorianos nullum licet inuenire, qui ratio-
 nem doceat conficièdi minij è ligno bresilio: roga meo
 nomine D. Iacobum, vt exactè rationem præscribat, est
 enim mihi opus.

35 APVD bibliopolam Ioannem Augustinum erant
 Biblia Hebræa, vt tua, & vendere volebat duobus du-
 catis: vide si quod bonum habeat exemplar, eme &

compaginatum in duabus partibus mittito. Est Ioannes Vascus, si memini, qui solus istuc nouit lauare libros, nolui nisi bene lotum et planatum, nam adscribenda sunt mihi in eo plurima. Hac fide & cōditione cōcinnetur in duabus partib. hoc pacto: Prima pars cōtineat 5
 quinq; libros Moyfi, deinde (omissis duobus codicibus, qui incipiunt à Canticis canticorum) libros Iosue, Ludicū, & Regum: deinde (omissis omnibus Prophetis & Psalmis) librum Danielis, Esdræ, & Paralipomenon. hoc ordine cōcinnetur pars prima. Altera pars hoc ordine; primò ponantur Psalmi, Prouerbia, Iob; deinde Canticum canticorum, Ruth, Threni Ieremiæ, Ecclesiastes, Hester; deinde Esaias, Hieremias, Ezechiel, cum Prophetis minoribus: hoc pacto sunt ea excusa, vt sic possint diuidi. Adhibe nostrum Vegam, qui mihi eam 15
 operam præstet, ne quid turbetur à præscripto à me ordine: quòd si videris exemplar nò nitidum, aut insigne quid vitij animaduertas, ne emeris. Quicquid perfolueris bibliopole aut concinnatori, soluam proximo tabellario. Bene vale, mi Vascæ, & D. Prætori gratias age 20
 de curatis nostris literis. Eboræ postridie Visitationis Mariæ. Cantarauas agit gratias & te salutat: vbi Gallicū illud Testamentum habueris, mitte, & tam huius quàm Ori Aegyptij precium significa, non te volo hæc dono mittere, sed tantum nobis emere. 25

NIC. CLEN. LITERATO VIRO D. IOAN.

VASAE O AMICO SINGVLARI.

SALVE, mi Vascæ. Ne nunc quidem licet tecū agere prolixius: fermè enim scribendo me confeci. Fui his 30
 diebus proximis discedente catarrho, totus in Lexico Arabico, iamq; manū extremā imposui: malimq; pingere characteres Arabicos quàm Latinos, quos fermè perdidisse mihi videor, adeò calamus assuevit barbaris dictionibus: quare nūc vel maximè ignosces, si minus palato tuo literæ meæ satisfaciant: si liberet Arabicari, haberes me posthac prolixissimū, quando est animus iam eodem

eodem tenore absoluere, quod volebā in Arabicis: excusationis plus satis. tu verò defines amicitiam nostram ex istis censere officiunculis, quasi amare desinam, quoties non scribam plurima. Deus misereatur D. Prætoris: feci Franciscum Lupum de eius valetudine certio-
 5 nactus occasionem abitu Ioannis Parui: is heri profectus est cum Dionysio, vt ex Vlyssipone nauigarēt Lu-
 tetiam studiorum causa. Placuit epistola ad Plinium, vt tunc scripseram. at multò magis placuit quam misisti
 10 Loifidi, quam tibi ais parum satisfacere. Quòd autem non perinde gratum fuit, innotuisse adolescentulo, nò rectè iudicas, mi Vasæe, & parum aberat, quin Cælio
 quoq; nostro literas tuas ostenderim, ea nimirum spe, vt occasionem haberes placendi quàm plurimis. Sanè
 15 amicum deligas oportet, quem velis diligere: at leuis ista amicitiuicula. quid te lædit quæso, nisi vt pulchrè te in stylo exerceas? Confido futurum vt è Vlyssipone
 & alterum tibi parem *ἀνταγωνιστήν* quoque ex tempore ad te Græcè scribat. Ages D. Prætori gratias meo no-
 20 mine, qui tam feliciter literas nostras curauerit. Respondit modò Rutgerus, sed pro acceptis literis quàm breuissimè effudit quicquid est præproperè, & promittit longissimas, &c. quare defines irasci, si te in præ-
 sentia præterierit. Scribit mortuos plerosq; Louanien-
 25 ses, Nicolaum Bedellum, Ioannem Makot, D. Licentiatum Meerbeeck, & postremò D. Decanum S. Petri Cancellarium, in cuius locum suffectus est M. N. Ruardus. requiescāt in pace. Remitto chartulam illam de libris Arabicis, desidero postremum. adibis D. Com-
 30 mendatarium, & posces. Mitto ad illum duos Cocco Indicos, vt promiseram. De libris reliquis, statuam postea: nunc præsentibus me enecabo. Salutabis D. Victoriam quàm diligentissime, vnà cum amicis reliquis, quos nunc omnes longè magis amo tacentes, quàm si
 35 multa scriberent; nescio enim quì fiat, vt fermè nunc literas Latinas oderim: imputabis Machometo, qui me iam vinculis illigatum possidet.

DE Victoria poteris omnia tibi tuto promittere, utere viri consilio, credo expertus es Silenum, & longè alium esse, quàm Theologorum vulgus. Excusabis me apud tuos discipulos, sum in eorum ære, sed studia mea præpediunt, quo minus vobis satisfaciam.

QVI D nostro Vega in mentem venit, ut inscriptionem faciat Lusitanicam? Salutabis hominem cum cæteris.

MITTO quorundam librorum precium, qui istuc venditi fuerant, è quibus statues de reliquis.

DE prælectionibus statues cum M. nostro Victoria, suspicor aliquid immutatū apud Salmanticenses opera Ioannis Fernandi, & illius etiam discessu te posse contra meam sententiam pugnare. Alia tua in literis Latinis est ratio, alia nostra Theologorum. Vbi expertus fueris, seridè dices meum fuisse malum consilium. Bene vale, charissime Vasæ, & Arabicis ignosce. Eboræ die Hieronymi. Salutat te D. Archidiaconus, & Reginaldus. D. Iacobum & Ioannem de Flandris specialiter salutabis.

NICOLAUS CLENARDVS IOANNI
VASAEO, S. P. D.

SALVE mi Vasæ. Pro tam eleganti ac tersa epistola, barbaram, si libet, accipe & incultam: quam simulatq; legere cœperis, fortiter exclames *χρῆσα χαλκείων*, explerem carnè Homericum, & adderem *ἐκατόμβαι ἐννεαβόλαι*, sed vereor partim ne senem illum amicum nostrum facerem periurum, si quatuor nossem verbula Græca, aut si hic totum Græcismum meum vno spiritu, eoq; perangusto euomerem, non haberem hic postea quo me Græcè nosse iactarem. Vides credo in ipso statim limine, quàm dedidicerim Latine, dum iactor in Arabicis & scribendi negligentia: sed ad rem. Causam cur huc aduolares, etiam si tibi conchas & umbilicos legere licuisset, nullam ex epistola tua perpendi: iam enim,

enim, cōtra quam nuper scripseras, rem distulisti in annum vnum aut alterum, cū ego me putarem iam literas accepturum de pactis nuptiis. Equidem immensas gratias ago Deo, si re adhuc, vt ais, integra, tanto tempore liber sis victurus. Id vnum non possum non summo opere damnare, quod nisi hæc contingeret compes, ipse te iuramento quoque addito castrares. Quid quæso necesse erat in eos laqueos vltro descendere, quod nec amor nec vlla præterea te causa impelleret? Si fidem illi dedisses, humano more fecisses, nec rātum reprehenderem. Nunc nisi stultitiā tuam video, & mihi adolescentes ob oculos ponis, qui sponsa priuati in monasterium se concludunt, nō voto religioso, sed quod ipsi sibi per stultitiā iniurij esse volunt. Ipse hic me reprehendere rem qui obiurgē te, cū nihil possim promouere; iam enim iusiurandum, vt asseris, lingua nuncupauit. Verūm, mi charissime Valsæ, quando te sic affectū video, oro vt quod fecisti, boni cōsulas: forsitan enim te Deus aliō vocauit, & illa mortua intra annum, aut alteri tradita, Valsæus in sacerdotum gregem cooptabitur, proq; filius carnalibus, aut concionando, aut scribendo multos gignet Christo filios. Homo, inquit Sapiens, proponit, Deus disponit. Tu nimis arctis legibus naturam cōscripsisti in Deum iniurius, quasi vbi ab ista Beatrice discesseris, nec potiozem nec parem vllam fueris reperiturus: quasi verò non idem possit creator cæli & terræ, quod ille apud Crotoniatis Zeuxis, credo è quinque virginibus optimas quasque dotes in vnum simulachrum compinget pictor, & qui propheta Iob dederat filias, Diem, Casiam, & Cornultibij, non poterit è Catharina atq; Beatrice vnam facere Helenam formosorem ac magis dextram. At caue, te quæso, ne stultescas latius. Nullam iurasti te habiturum vxorem, si hac frustratus fueris: iam præter omnem causam ipse imprudens magnam partē libertatis tibi ademisti. Oro atque obtestor, ne magis etiam tibi iniquus fias. Si placebit vita monastica, vbi tempus erit, non deerunt loca

plurima, vbi viuas fermè dixerã *μοναχῶς*, sed ita adiuratus sum in vestro senatu, vt religio mihi sit posthac tecũ græcari: non, inquam, deerit monasteriũ, etiã si nunc non prorumpas in vota, quò te nemo adigit, nisi stulta temeritas. Serua te quantum potes in tuo iure: satis magnũ adisti damnum, quòd vnã tantũ potes ducere vxorem. Satis de hoc multa, caue si sapias. Non te monerem, nisi vna admiffa temeritate totus in metu essem, ne & alteram arripes.

VELIM orationis tuæ mihi transmittas exemplũ, nõ recognitũ, sed vt in scholis eam habueris. Semper suspicatus sum id tibi oneris à Nauarro imponendũ, & nescio qui factũ sit, quòd te nõ statim monuerim. Venerat mihi in mentẽ Dorpij, qui quòdam orationẽ eiusmodi ediderat, q̄ ipsum ad te tẽpestiuè scribere volebã, si forte eã antè perlegere datũ fuisset. Non sanè quòd viribus tuis diffidam, sed quamuis splendore verborũ & amœnitate dictionis fructũ huius anni exacti, & laboris tui Rhetorici queas capere, alienus tamen sudor forsitan aliquid rerũ suppeditasset, quo necdum ætas tua possit aspirare. Et nõ ignoras tibi in ea hora supra quã possis etiam aliquid faciendũ esse, propterea q̄ iam celebraris hominũ sermonibus. Verè enim Brutus faterur duriorẽ esse conditionẽ spectatæ virtutis, quã incognitã. Quare etsi rem factã te habere credas, nihil tamen remittas de labore, quin summis conatibus in hanc rem totus incumbas, ne vt Pisoni Cicero tuus contigisse scribit, quantum detraxeris ex studio, tantum amittas ex gloria.

MITTO viginti ducatos, si scires è quãtulo aceruulo, diceres me verè credere, Amicorum esse omnia communia, quòd tibi plus mittam quã ipse retineam. Nec me credas, Vafæ, id adiecisse aut exaggerandi beneficij causa, aut quòd exprobrare velim, à quo vitio nemo me est alienior, adeò vt reprehensus fuerim quandoq; sic amicis open tulisse, vt tamen ne illi ipsi benefactorem suum scirent. Quid ergo? vt eadem opera & tibi
prosim

prosim monendo, & mihi non obsum. Scripseram ad te in grandi illa epistola, quam modò remisisti, id quod re ipsa expertus es, te non accepturum à discipulis quantū putares, falsa spe irretitus obarasti te, & quantū timeo, rursus decipiendus es. Ais tibi nescio quam rationem vitæ satis liberā offerri apud quosdam Nauarros, quam videris reiecturus adductus literis parentum Gasparis: non alio omine, nisi vt paulò post rursus te deceptum conqueraris. Piscator ictus sapiet, ait prouerbiū.

10 Cumque sis tam alienus à moribus eorum qui Euas colunt, etiam pari conditione altera præferenda sit familia. Verūm de hoc non contendam, modò plus aut equè multum soluatur. Vbi quæso sunt minæ tuæ, cum dices te illos nolle, nisi numerarent quinquaginta ducatos? an ideò apud me spirabas animosè, vt ne tantillum quidem exoluerent, quāti esset victus quotidianus? Velim, mi Vassæ, si fieri queat, ne te inani spe lactari sinas, & ita rationes tuas componere studeas, ne cum plusculum capras ocij literarij, imprudens alienas occupes tabulas. Qui sic inquires? Forsitan illos Nauarros reiecis, quod tibi credas multas confabulationes fraudi futurar, & te illis obnoxium, non habiturum tantam vacandi libris facultatem. Sanè tamen plurimum habeo iam otij, tamen si possem meo succo viuere, nemo persuaserit vt vlli deuinctus viuam. Si liceret famelico & nudo semper studiis sufficere, iam nunc è seruitute me vindicārē. Quare si & tua quoq; sic se habent, quorsum attinet te amore otij conflare æs alienum? Neq; verò, vt modò dixi, eò rapias velim orationem meam, quasi aut inuitus, aut commemorabundus, quicquam in te conferre velim, à quo tam sum remotus, vt etiam hinc potius mutuū cepissem, quàm te destitutum negligere: id quod paulum abfuit, quin factum fuerit, adeò in præsentia exhaustus sum. Causam

35 accipe, vt mearum quoque rerum statum scias. Pigebat diutius alienam adire mensam, quod re ipsa liquidò perspexissem plurimum mihi perire à studiis,

dum sublata mensa prolixius confabularemur, non de
 iis semper rebus, quæ ad meum stomachum facerent,
 nec tantum me delectarent, ut priuata intra parietes le-
 ctio. Magis certè è re loculorum meorum erat quot-
 annis pendere in gulam meam quinquaginta ducatos, 5
 quàm iustam instituere familiam. Sed qui pecuniæ cau-
 sa non venissem Eboram, licet pauci hoc credant Sal-
 manticæ, malui liberiore viuere ocio, etsi tenuior. Itaq;
 Calendis Iunij patrem familias agere cœpi emptis an-
 tea seruis duobus carè admodum; magno enim hodie 10
 veneunt mancipia: tum & in alia multa sumptus faci-
 dus erat, homini antea semper hospiti. Seruulus minor
 cum nuper decumberem, fugam fecit, at postridie red-
 ditus est. Laborabat periculosa scabie, curauimus egrum,
 deinde fermè hydropicum habuimus, dedimus ope- 15
 ram ut restitueretur sanitati. Ille autem bonus Dau-
 ulus bene validus nuper fugit denuò, ac vix tandem mul-
 ta molestia dispendioque pecuniario post duas hebdo-
 madas captiuus ad me delatus est, tam opportunè, ut
 eo ipso reditus die, statuerim emere alium: quod si fa- 20
 ctum esset, nihil restabat, nisi ut ipse me obærarem, ne
 te alienorum fidem istic periclitari sinerem: Qui mihi
 crede, sic tibi sunt amici, ut te malim hinc petere, quàm
 aliquando ex te cognoscere, Vasum ab his destitutum,
 quos habebat summos. Non designo vnum atque al- 25
 terum ex istis tuis patronis, sed de grege amicorum lo-
 quor, quos semper multos & amicissimos iactas. Faxit
 Deus, ne vnquam eorù opera indigeas pecuniaria: huc-
 usque enim diligunt, non longius. Sed ad me reuertor,
 cui cum sic res habeat, oro te ne compendij viam amo- 30
 re studiorum tuorum negligas. Fortè permanebis in
 eadem ista familia, spem enim aliquam concepisti: sed
 vide ne liberiùs pecuniã profundas, quod duplici sub-
 sidio nitaris. Creuit istud æs, ut scis, nec æquum esset,
 ut vbi aliter tibi prospici queat, ego amoris poenas 35
 suam, vbi te in monasticam aliquam cellam cõiecisses.
 Nam contra quàm putabam, etiam prioribus illis fortè
 num-

nummis opus erit, quos tamen, ut scripseram, istic me sperabam in libros aliquos impensurum. In causa est, quod vere primo suspicor nos ituros Braccaram: opus erit mula & aliis plerisque; ad profectiorem accommodis: tu collige onera reliqua, migrante tota familia. Nihil tamen te crucies ob meam epistolam, tantum da operam, ut necessitatibus tuis subuenisse iudicer, non aluisse negligentiam. Ego tam sum deditus Pluto, ut nesciam quid aut hinc miserim, aut quantum Hispali meo nomine acceperis. Scio te, cum hic esses, inscripsisse in chartulam, at eam postea non vidi, nec locum, ubi sit, noui: quare vide & redige in chirographum quicquid id est. Deduces Cornelium Celsum, qui constiterat, credo, octo regalibus.

MITTO quicquid adnotauerim in Demosthenem, non quod sit villo docto homine dignum, sed quod subinde molestiam adimit, ubi forte consulendum esset Lexicon. Videbis quam habeam intemperantem calamum, qui quæ nihil opus sunt, ubi incaluit, vno tenore percurrit, tum in interpretandis vocibus etiam facillimis, tum in adnotandis rebus, quæ potius diuinationes & ineptiæ verborum sunt quam scholia. At nescio qui factum sit, ut nihil in τὸν περὶ τῆς φωνῆς reperiam (ignoscat senex periurus græcissanti, nam superioris promissi calamus non meminerat) Nescio, inquam, Marcus ne sibi seruauerit post abitum istinc meum, quod huius orationis valde esset studiosus, an quod eam lectitauerimus post alias, ubi iam vtcunque Demosthenis gustum cepissemus. Id Vasæ scias, nisi Budæi libros præcipue commentarios euolueris, te frustra sæpe sudaturum, nec verborum proprietatem assequeris. Qui eam vertit, toto cælo plerumque deerrat. D. Commendatarius eam aliquando istic enarravit: iuuat hac in parte etiam inferiorum labor, nõ solùm Professoris Græci Salmanticæ. Oratio longa est, & aliàs fortè minore discipulorum tædio queas enarrare, amant enim opuscula parua. Sed hic mirari subit, cum habeas Platonis in legibus

*Annot. cl. e.
i. Demosth.*

bus quinquaginta exemplaria, cur non eum potius interpretaris, qui & facilius est, & iucundior, & auditorium redderet frequentius: neque enim puto illic quinquaginta esse Demosthenes. Nec tamen libri magnitudine absterreri debes, cum satis fuerit vnum atque alterum librum exponere. Nam & Commendatarius solet auditorum patientiam mirari, quibus Rutgerus, ut ex me audiebat totam vno tenore absolueret Iliada: non etiam Aristophanem simul interpretantur vniuersum. Præterea quod etiam aliquid tibi prodesse queat, nostris vsibus cederet pecunia, & beneficio Rutgeri uteremur ad tempus. quam ratione si tu abiicis, ne questui seruire videaris, quod me tamen nunquam deteruit, modò discipulorum rationem haberem. Misera enim esset professorum conditio, si pari proposito fructu te negligere debeas, aut libros docere prohibeantur non aliam ob causam, nisi quod sui sint. Alioquin non dubito, quin nisi id metueres, quamprimum Platonem arripere, fretus exemplarium numero. Sed ut cœpi, si istud metuis, habeo aliam viam que auditorium alat. Est Conimbria apud Lusitanos iam prælum non solum Latinarum, sed etiam Græcarum literarum: vide num consilium aliquod reperire possis, ut inde semper Græcorum librorum numerum iustum consequaris: id quod facile fiat, si cum Vincentio Fabricio per epistolas aliquando confabuleris, qui illic Græcè docet. Nam si & tu & ille semper aliquid discipulis prælegeretis, facilius illi monachi (ij enim & scholas & prælum instituerunt) ad excudendum pellicerentur. Hunc Vincentium ut noris, mitto ad te epistolam, quam ad me principio aduentus dederat: ei cum respondissem, de homine postea nihil accepi, fortè quod inurbanius rescripsissem & rusticius, ut non magnopere amicum Clenardum expetat, eam remittes. Quod autem suasu Victorie poeticum aliquid tradere statuisti, non hic tecum disceptabo. credo illum id dedisse consilij, ne senis scientiam ignorare videaris, qui libenter Poetas tractat. Mihi si obsequeris, illos

** Illud, sui, aut
Ciceroni aut
mihî condones.*

in auditorium tuum non introduceres, & cum Antonio quasi aliena lingua locutos non conareris attingere. Longè maior fructus est in Oratoribus & Historiographis cæterisque qui prosam scribunt, in quibus ubi iuuentutem exercueris, & ad scribendas epistolas perduxeris (id quod ille senex nec fecit vnquam, nec faciat) tum mihi crede, minimo negotio suo quisq; Marte domi Homerum legerit versione adhibita. Nam si poëtandum est, ab hoc faciendum est principium, vt etiam vult Basiliius Magnus, in cuius ætate si viueremus, nemo ante Homerum legeretur omnino, credo, quòd tum qui literarũ sacris initiarentur, prosam quotidiana vitæ consuetudine vtcunque norant: id quod plerosque fallit, qui huius auctoritate freti statim à Poëtis exordiantur. Verùm, vt dixi, non reclamo, quin Victoriam audias, ego certè non fuerim factururus, nisi fortè Aristophanis vnã atq; alteram comoediam putas, qui nõ minus ad prosam accedit, quàm ipse Lucianus: comicus est enim, nec eum Poëtam ex eorum genere duco, qui aliena lingua, vt ait Antonius, locuti sunt. Si Liuium leges, omnino trades librum primum, etiam si alius quispiam eum docuerit, tum quòd apud Iunã bibliopolam exemplaria sint plurima tempore meo, vt scis, excusa, tum verò quòd nullus liber est elegantior. Scripsit in Liuium Laurentius Valla, verùm nunquam reperire potui. Quòd ais vt tibi annotationes communem in Grammaticam poëticam: notauì plurimã. sed inter schedas indigesta sunt, quemadmodum & reliqua Sibyllæ folia: tum demũ aut in suum vnumquodque redigam ordinem, aut comburam, vbi Deus me in Academiam aliquam hinc reduxerit, aut in patriam, quam tu iam parui admodũ videris facere, credo quòd Aristophani subscribas, *πατρὶς γὰρ ἐστὶ πᾶσι τῶν ἐν πράττει τις εἶ.* Ecce autem rursus periurum facimus ἄφρον φίλοι ego verò, charissime Vafæ, etsi ocij cupidissimus sum, idque hic consecutus sim eiusmodi quale nunquam habui, nec sperem inter meos, tamen nescio quo modo
semper

Aristo-
phano.

semper patriam somniem: cuius quanta vis est, facile declarat Vlysses, cum Ithacam ne cum immortalitate quidem mutarit. Verè tu quidem è Cicerone didicisti, magnum habere dolorem ignominiosè reuerti, vnde honorificè discesseris. At contrà tuus idem Cicero non negaret, longè præclarum magis domi cum honore viuere, quàm foris. Equidem postquam visum est mihi abire in hoc exilium, non præcidi spem reditus, sed conandum esse credidi vt & redirem, & peregrinationis meæ fructum etiam inter meos haberem, quod omnino, spero, Deus aliquando conficiet. Quis quæso tam miseram sortitus est patriam, in qua sepeliri non postulet? Verùm de hoc aliquando tecum agam, vbi quod præ manibus habes, successerit. Puto enim tibi apertam rationem, si me audieris, vt & ad satietatem vsque peregrineris, & tamen aliquando gloriæ plenus, ad tuos recurras, aut Louanium saltem, &c. Monebis me proximis literis, vt de hoc tecum agam prolixius.

SUNT alia in epistola tua, ad quæ nihil respondendum duxi, tum quòd nihil me commouerunt, nec agitur in eis salus tua, & mihi garriendi tempus non est, vt etiam nec facultas: mirorq; plurimū, qui potuerim tam prolixas ad te de Beatrice contexere literas, quas heridum relegere cepissem, nauseabam præ tædio: miror si tantas nēnias ad finem decurrere tibi licuerit: Et quamuis ibi nihil oratorium sit, tamen seriò me commouit, quòd tam potuerim esse loquax. Tradetur hodie flammis hæc fabula cum omnibus tuis literis, quæ huius rei mentionem faciunt, ne vestigiū vllum apud me tristitiæ resideat. Et te vicissim per omnia sacra necessitudinis nostræ, quantum licet & fas est, adiuro, vt hanc quoque epistolam Vulcano dedices, & hac de causa, & etiam ne quis tam inopem ac tenuem Clenardum putet, cum multi me hic aureum arbitrentur: planeq; sum, mi Vassæ, aureus, aurea illa mediocritate contentus. Nam inter multos nummos auaritiæ scopulus est, à quo vitio me hæctenus Deus seruauit incolumem: beneque licet
omina-

ominari in posterum. Nam tamen si increscant cani, nihil tamen adhuc sollicitor de senectutis viatico; semper credo tam potentem Deum ad alendum senem, quam fuit in educando iuvene.

ERRATVM est in Aëtio quem misisti: altera modo pars tibi data est, cum cuperemus integrum, non fragmentum. Itaque alterum tibi onus sumas oportet. Huius Aetij sermones sex vertit Ianus Cornarius, nepe 8. 9. 10. 11. 12. & 13. Hæc pars impressa est à Frobenio, & modò ad me transmisisti. Post Cornarium Italus quidam reliquos sermones transtulit præteritos à Cornario, ita ut totus versus sit Aëtius ab his duobus interpretibus, quod opus totum postea simul impressum est Venetiis. Hunc Aëtium petieram aut alibi impressum aut Venetiis. Sic igitur faciendum. Adhibe medicum quempiam; aut adibis Ioannem Augustinum, & hunc totum nobis mittes Aëtium lotum compactumque, ut nuper. Verum non dubito quin postea Frobenius etiam eos sermones impresserit, quos verterat Italus: quod si sic est, eos separatim ad nos compactos mittes, ut sic totum teneamus Aëtium, etiamsi in duabus partibus. Nam & Medicus malit Frobenianam literam, alioqui totum nobis emas Aëtium, siue Venetiis, siue alibi bonis impressum typis. Vide quam redundem verbis, nam quod volo, vos Oratores tribus conficeretis syllabis.

PETRYM bibliopolam salutabis. Literæ meæ Hebraicæ iam ferias habent, in causa fuit diuus Thomas, & nonnunquam Arabica: præterea ubi Sanctes nouus esse desierit, minoris erit precij. Salutabis & D. Iacobum & Ioannem pictorem. Vale, doctissime Vasæ, & ineptias meas non explores ad amussim Rhetorum, sed metiaris ex amore quo te prosequor: & caue ne post hac me suspiciosum fingas: præstat me sine periculo timere, quam malis tuis ingemiscere. Eboræ die Sabbathi post festum Michaelis, non enim libet inspicere Calendarium.

MODO & tuas & meas literas excussi, bene mirante

rante Gulielmo quid rei esset. Omnino proximo recur-
su agasonis mittendus est liber, vnâ cū epistola Vincen-
tij Fabricij.

HANC nuper epistolam obfignaturus, quàm fue-
rim ab agasone frustratus, indicabit tibi hæc inclusa
chartula. Laboraui sedulò, ne meam fidem requireres.
Cæterùm cùm nulla ratione conatus procederet, nec
mercatores vlli proficiscerentur (quod tamen certum
putabamus) etiam me consolari ipse cœpi, existimans
& feliciter mihi celsisse, siue Gulielmi nostri negligen- 10
tiam, siue præproperū agasonis discessum: vterq; enim
in culpa est, sed multum orauit meus, ne se Vafæo su-
spectum redderem. Non omnino, inquam, incommo-
dè casum hunc interpretari, mihi visus sum. Sic cogita-
bâ. Homo proponit, Deus disponit: ac sæpe magis è re 15
nostra est nõ assequi quàm assequi quod petimus. Fortè
Vafæus aliis se rationibus explicabit ex istis angustiis, q̄
nescio quid de parētibus discipulorum scripseris, & tu
Clenarde interim forsitan mutuū capere deberes.
Quàm rectè coniectura me hæc consolata sit, exitus rei 20
declarauit. Nam paucis postea diebus ad me venit Ga-
spar ille Lusitanus Theologus, aitq̄ te Medinam pro-
fectum ad matrem Prioris. Ego confestim rem tibi sal-
uam esse censebam. De me quid interea factum sit, ac-
cipe. Calendis Octobris accepturus eram salarij partē, 25
siquidem tertio quoq; mense nobis soluitur. At noster
Thesaurarius vnâ cū Principe tū hinc peregrinatū abiit,
reuersus ab hinc triduum aut circiter. interea duos tibi
Portugalēses destinatos deuorauimus, eos enim Guliel-
mus nactus erat, vt istuc portarentur. Hodie appella- 30
tum abiit Thesaurarium, & spero nummos auferet.

NIHIL nunc scripsisti, vel iracundia iubete talionē
meditās, aut aliqua iam ditatus Cathedra nostri nõ satis
memor: cùm tamen, mihi crede Vafæe, si iterum petis-
ses, etiam è mutuo tibi missurus fuerim: tanti apud me 35
nostra semper erit amicitia. Si me amas, audiam proxi-
mo nuntio: de omnibus istis rebus: nec taciturnitate
velis

velis vtcumq; indicare, me tibi aliquam in suspicionem venisse.

MITTO doblonem vnum in vsum libri, cuius in epistola mentionem feci: tuum erit in rationes referre quid acceperis, quid contrà expenderis. At modis omnibus quæso enitere, vt proximo recurſu mittatur.

NVLLA MNE viam noſti, vt aliquem fasciculum rutò mittam in patriam? nam propter hæc bella nihil hic ſpei video.

10 EPISTOLAM mitto ad Salidum, & ad D. Ludovicum, in qua ſi quid te offenderit, monebis audacter: Plus videtis vos Oratores, quàm nos Theologi. Et licet mihi nunquam eloquentiæ ſtudium displicuerit; nunquam tamen imperare mihi potui, vt vel iuſtum tem-
 15 pus operamque in ſtylo formando ponerem: aut quicquid id eſſet quòd ſcriberem ad limam reuocarè. Quade re ſeriò doleo: cum enim rem propius aſpicio, longè fatius fuerat, cum amicis preſſius agere & breuius, aliqua adhibita vel arte vel diligentia, quàm multarum ho-
 20 rarum diſpendio prolixiores quidem effundere literas, ſed quibus conſcribendis id modò conſecutus ſis, vt malè & tumultuariè garrere poſſis, prudenter atq; diſertè dicere non poſſis. Oro te, mi Valæ, vt exemplo meo doctus, iuuenis diſcas euitare, quod ſeni mihi iam
 25 euitare non licet. Non quin dictionem tuam, & ſententiarum elegantiam ſemper plurimū commendem, ſed, mihi crede, ſi animū inducere queas, ne minimam quidem chartam exarare, quam non ſeriò recognoſcas, futurum eſt vt mihi aliquando de conſilio dato magnas
 30 ſis habiturus gratias. Ego ſi hoc in ſtadio verſarer, in quo multa cū laude iam diu verſaris, nihil omnino conſcriberem, ne de leuiſſima quidem re, cuius non reliquum apud me remaneret exemplar: id quod tibi, cum miniſtrum habeas, non admodum fuerit difficilè. Puto
 35 me noſſe, qui, ſi ſubitò res flagitet epistolam; aut morbum fingant, aut prius agant ſermone vernaculo, quàm aliquid emittant ex tempore natum nec accuratum.
 Alterum

Alterum etiam aiunt Politianū factitasse. At hodie cū
 tantus sit doctorū prouentus, pauci tamen sic scribunt,
 quin iisdem finibus quibus suam vitam librorum quo-
 que sint terminaturi: quorum libidini nisi præla deser-
 uirent, non multos admiratores haberent, qui iam or-
 bem ferè vniuersum ad legendū rapiunt. Veterū scripta
 quæ vera laude dignamur, ita legimus, vt nisi aliunde
 subuentum esset, etiam ipsi non grauaremur describe-
 re. Hodie putas aliquid edi, quod tu citra tædiū mani-
 bus queas exarare? Excipio tuum Deum et alterū etiam ¹⁰
 meum. Sed hæc ita velim accipias, vt mihi tamē fraudi
 non sit, quominus ad me scribas vel longissimè. Non
 mitto ineptias meas in Demosthenem, quod ferum sit,
 nec opus esse credo. Die Veneris III. Nouembris ac-
 cepi fasciculum literarum è patria. Mei, per gratiam ¹¹
 Dei, salui sunt. Iam scis mortuum Merbecanum, Nico-
 laum Bedellum, D. Decanum S. Petri. Modò scripsit
 Rutgerus obiisse M. nostrū Turnout, & regentē in Por-
 co; requiescāt in pace. Præceptor meus Latomus voca-
 tus est Louaniū, vbi iam residet auctus canonicatu, quē ²⁰
 post mortem Decani possederat Turnout. Literæ Rut-
 geri scriptæ sunt Non. Maij, in quibus ait se ante bime-
 stre tibi scripsisse de institutionibus Græcis Iuris ciui-
 lis quas impressit. Rogo excusa me Victoriæ nostro. In-
 cepi ad eum, meo more, prolixissimè scribere: sed ante ²¹
 abitum Agasonis non possum quod volo perficere. Mi-
 natur sæpe Poëta Resendius, & quoties eum à Victoria
 saluto, semper nescio quid excusat, quominus carmen
 ad eū mittat &c. aliquando tamē pariet. Vale, mi Vasee,
 Nouembris die Lunæ post festum omnium sanctorum. ³⁰
 Sic nos Theologi solemus facere datas. Si quotidie pro-
 uentus sacerdotiorum reciperem, certiorum dicerem
 diem.

FERE exciderat. venit quidam ad nos Baccalaureus
 Parisiensis: is depulsus tempestate in Angliam, ait se il-
 lic audisse mortuum esse amicū monachorum, eoq;
 allatas è Germania literas. Nolo virum nominare, ne
 me

D. Latomus.

me dicas ista libenter obnunciare. Hic Baccalaureus è
Lutetia discessit ab hinc trimestre. Tu inquire an ali-
quid norit D. Iacobus Vicarius, & in omnem casum
dicat missam de Requiem. Puto vanum, atque utinam
5 esset vanissimum: iam enim audieram illum redisse Ba-
sileam, ut castigaret opera sua vniuersa.

DE Marco nostro quid suspicemur? certò nouit me
esse in aula Regis. Aut literæ interceptæ sunt, aut mor-
tuus est: oblitum enim mei non credam. Si me amas,
10 habeam orationem tuam.

NICOLAUS CLENARDVS OPTIMO
VIRO IOANNI VASAE O AMI-
CO CHARISSIMO.

15 SALVE mi Vasæ. Antequam literas legat noster
Victoria, velim ores ut mihi prolixitatem ignoscat,
& ubi fessus fuerit, illic cogitet finiri epistolam.

GRATV LOR tibi istum istic successum, precorq;
20 Deum, ut quemadmodum speras, bonæ feliciter fortu-
nentur literæ.

QVOD adeò te diligit Victoria, nihil nouum nun-
cias. Vetus iam est illum bonis omnibus impensè stu-
dere.

25 MIRATVS sum cur tu potiùs quosdam inuiferes
quàm illi te. supersedeo nominibus, quòd intelligas
quem velim.

MITTO ducatos XII. id est, dublones sex. utere,
si opus habeas. gratum tamè esset si sex ducatos nume-
30 rares D. Commendatario, & reliquos eius libros Ara-
bicos quamprimum ad me mitteres. Quòd si commo-
dum tibi non erit: ego patientiam habebò. Epistolam
ne ipsi reddas, nisi soluas pecuniam, eius enim mentio-
nem facio.

35 DE libris meis, rogo ne quid petas: sunt admodum
pauci, & quos charos habeam: cumque nunc hunc,
nunc illum consulam, & omnibus meis instrumentis

L quan-

quandoque vtar, ægrè alicuius ferrem desiderium. ne vnus quidem est, quin occasio ferat vt a deatur, vtcunq; vel Hebræa tractem vel Arabica. Præterea vehendis ac reuehendis codicibus, tantùm facies sumptus, quãti pars bona queat emi: Vteris istic amicorum libris, Victoria, Vega, ac cæterorum. Accipe quæso hanc causam, nullis enim queam carere. De ratione debitorum postea videbimus: nunc tam multis perscriptis epistolis, vix tempus datur tecum colloqui. Nocte hac rursus dentium cruciatus me inuasit, adeò vt insomnis fermè iacuerim ab hora vsque prima ad septimam.

COCCTI iam hie nulli sunt, & tēpus præterit, aliqui misissem & nuper, cum te velle scirem.

IN Rodolphum vilissimum feceram compendiolū, quatenus iuuentus aliquem locorum haberet gustum: nulla apud me scheda superest.

DE Græcorum præpositionibus optimè scripsit in commentariis Budæus; mea sic inter chartulas dispersa sunt, vt mense vno colligendis nugis opus esset. proferentur suo, credo, tempore.

RATIONEM instituendæ exercitationis melius iam me tenes, & quicquid istic lusi, tantùm inter discipulorum erat manus, ego reliquum habeo nihil, & planè puerile iudicares, licèt reperissem mirè fructuosum. Marcus noster in patriam abiit, Barcinone quendam Lusitanum conuenit: sed quòd multa scribere cupe- ret, exclusus tempore scripsit nihil. Vale mi Vasaë, & amicos omnes saluta. Eboræ III. Ianuarij, Anno M. D. XXXVI.

NICOLAVS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

SALVE mi Vasaë. Hodiernus dies, Iulij est decimus octauus. Heri literas tuas accepi sub vesperâ: ad quas nunc his horis pomeridianis, si queam, ad plenū respō- debo, nisi negotia profectiois me inturbent. Ince- pi con-

pi concinnare sarcinas : equus Gulielmi emptus est :
 meus, vt credo, comparabitur intra biduum. Hebdo-
 mada superiore profectus est meus Princeps. Ante abi-
 tum semel atque iterum longè lateque confabulati su-
 5 mus: quod dubium esset subsisteremne Eboræ, donec
 illè rediret Braccara, an vnà proficiscerer. Causabar
 itineris molestiam, homo harum rerum insolens: præ-
 terea hoc æstu mihi omnino in via pereundum esse:
 tandem conuenit vt simulatque calor deseruisset, len-
 10 tẽ commodo meo subsequeretur.

DVM hæc aguntur, quodam die, Rex inquit, roga-
 uit ex me: velle ne agere Conimbricæ? Oro, inquam,
 mi Princeps, vt quemadmodũ antea conuenit, ne mihi
 vllas redeundi moras interponas, sed proximo vere re-
 15 uertar ad meos. Multa ille interim, quàm cuperet me
 seruare &c. nec minus placituram mihi Braccaram
 quàm meam patriam. Hic commodum visum est ve-
 strarum epistolarum mentionem facere, & me omnia
 spreuisse, quòd ipsum iam studiorum Mœcenatem in
 20 omnem porrò ætatem delegissem, me hoc esse animo,
 vt nulla tam ampla proponatur conditio, quæ me ab
 ipso debeat distrahere, debereq; me sub illius auspiciis
 aut diuitem viuere aut pauperem.

PAVCIS deinde interiectis diebus, quòd æstu
 25 impediret, nec ad aulam venirem, per quendam mecũ
 egit, vt sciret animum meum: velle enim se habere mei
 rationem, sed quando à sacerdotiis Curatis sic abhor-
 rerem, explicarem quibus prouentibus contentus es-
 sem, sese tum curaturum reliqua. Huic internuncio li-
 30 berè cuncta exposui, & biduo post Principẽ ipsum adeo,
 fusius de omnibus fabulaturus. Aiebam alia esse sacer-
 dotia Archidiaconatus, Canonicatus, & eiusmodi Sar-
 danapalorum delitias, quibus multis capacem gererem
 conscientiam. Risit ille, & se daturum operam. Verũ
 35 inquam, mi Princeps, iam sat sollicitaris in hac profe-
 ctione: quòd ad me attinet, ne sis multum anxius, facilè
 mihi satisfeceris. Et quòd ad abitum meum pertinet,

etsi mirificè cupio parentum voluntatem explere, &
 ineunte vere discedere, tamen quando ardent hæc bel-
 la, licebit per epistolas aliquid causari, & aliquantisper
 procrastinare: ita, inquit, vt hinc discedas ab hinc anno.
 Sic vtrò ipse prorogavi aliquantulum exilium, simul vt
 interea plus Arabicarer, & quæ ad eam rem attinent
 commodius expedirem: simul vt magis Principis ani-
 mo satisfacerem, qui me cuperet seruare diutissimè.
 Deinde Vasæ, quanto iam illi magis obsequor, tanto
 deuinctiorem reddo: re ipsa enim ostendere volo, me
 omnes in illius gratiam occasiones lucri posthabuisse.
 Potest me ditare, sine loculorum suorum iactura: nec
 dubito quin effecturus sit, vt hæc centum millia mihi
 reddantur in patria. Louaniensi Theologo, credo, sat
 erit tantum quotannis accipere, & quid vltra moliri
 necesse est? Fortè dices te nihil adhuc videre præter
 spem. Ea ego in præsentia contentus sum: nunquam
 deerit quod edam. Sed quando omniū debes esse par-
 ticeps, audi aliam fabulam. Heri venit ad me sacerdos
 quidam missus huc à duce Beyerano, vnà cum illius li-
 teris, in quibus orat, vt fidem habeam quicquid hic mi-
 hi eius nomine narraret sacerdos. Summa legationis
 hæc erat, optare se summopere, vt si displiceret Lusita-
 nia, aut hinc alioqui migraturus essem, conditionem
 apud ipsum susciperem, expetere se mecum tractare li-
 teras Latinas, & simul vt in eisdem filiorum curam
 susciperem, in ipsius ædibus me pro merito tractandū,
 salarium quod vellem, conferendum &c. Quod si hic
 legatus propensum reperiret, hic subsisteret, & quam-
 primùm misso tabellario Ducem certiosem redderet,
 quo videlicet res quamprimùm transigeretur. Saltem
 vtcunque forem animatus, cupere se vt eum viserem.
 Hic sacerdos me repperit tempore matutinarū in tem-
 plo, vbi statim respondi me & hic viuere suauiter, nec
 integrum esse Ducis voluntati morem gerere, & præ-
 terea intra annum me abiturum in patriam. Iussi vt sub
 prandium veniret, daturum me literas ad Ducem: eas
 tulit

tulit à prandio, & multa deinde verba fecit, quàm ea domus mihi amica esset, quàm gauderet Dux nomine meo. Suspicio Colonem aliquid molitum esse: eius honorificam feci in epistola mentionem, nulla tamen vel minima suspicionis umbra posita. Breuiter, videtur hic sacerdos eam spem concepisse, vt aliquando me Dux sit habiturus, & multa hoc anno posse contingere. Abeunti dixi Salmanticæ esse Ioannem quendam Vasæum, vtraque lingua & pulchrè doctum, & Salmanticæ celebrem: tulit secum nomen Vasæi &c. Hæc fabula heri peracta est, quam rogo ne quis mortalium ex te cognoscat. Eam ob id tibi narraui, quo scires mihi fortè eam aliquando apud Principem vsui futuram, quo intelligat me non ob id tantopere moliri abitum, quòd alium pluris faciam, sed quòd tantopere tenear desiderio academiæ meæ, cuius desiderium etiam si euanesceret, iam in illius vnus gratiam multos summos viros me neglexisse. Nec tamen temerè statui effutire quicquam, & fortè aliunde resciscet. Pergamus iam ad tua.

CASTRO Homeliarius fortè quòd cum Viue vixerat, sperat aliquid ab nostro Rege. At cum Viues ducatos, vt credo, ducatos abstulisset, Erasmus tamè & Turnouit nullas egerunt gratias.

BENE facis quod definitionem Monachi studes confirmare, quam pridem lusi cum ad Iacobum scriberem, Monachum esse hypocriseos domicilium. Si tu nomine Iacobi versus aliquot operi præfiges, ille hypocrita ne erit, an cornicula Aesopica? nisi fortè hypocrisis nomè locum modò habet, vbi de vitæ sanctimonia agitur, & ille falsus est, qui primum, secundum, & tertium in Rhetorica dixit esse τὸ ὑποκρίνειν.

PASCASIOS cura quàm potes diligentissimè, etiam si pileos sexcentos perderes. Et quando nomine salarij, vnã tantum horam debes, id quod antè ignorabam, occupa, si potes, horas omnes, in scholis, in collegiis, & domi quoque. Istæ lectiunculæ parui sunt laboris, reporta semel eam gloriam, quòd te auctore pas-

sim Latinè garriant, iam tua erit Cathedra futura etiam rupta Aquila. cui quòd ceteri inuideat, in rem tuam est. Te velim inuisum esse omnibus, factione opus est ad obtinendum brauæum.

CAECVS Magister factus est post adeptam Cathedram. Quare miror te tantopere festinare ad gradum.

PVTAREM consultum si nuptias differres, donec istud saxum peruoluisses. Et crede mihi Vafæe, facilius cælebs obtinebis quàm coniunx. Si semel te viderimus victorem, gratius erit connubium. Si cõpeditus iam & illigatus fortè frustratus fueris, multò molestior erit re-
pulsã.

MIHI res videtur longè facillima, pueros analphabeticos in tua familia intra annum eò perduci, vt quotidiana sonent Latinè, & audiendis lectionibus Latinis sint idonei: de iis loquor quæ alioqui captũ pueri non excedat. Quanquã quis est adeò obscurus auctor, vnde puer nihil excerptat, nec necesse est vel me totam Ciceronis assequi paginam. Principiò primo ipso die discat a b c d e f g h i k, & eas literas pingat: alio die, l m n o p q r s t u x z, & eas pingat: tertio die vocales quinque a e i o u, vocalis Græca y. Diphthongi quatuor æ œ au eu, ph id est f. deinde syllaba vo ca les: Dictio, Vocales quinque, Diphthongi quatuor. Hæc dum inculcantur, puer suapte natura concipit quid sit litera, quid vocalis, quid syllaba. Numero prolatis digitis, Vocales quot sunt syllabæ? Tres. Deinde, Vocales quot sunt literæ? Septem. Nec necesse est vt scias, Syllaba est minima pars vocis compositæ, & cæteras ineptias & dispèdia. Atque hæc omnia perpetuò Latinè sunt agenda, etiam si non intelligant: nutibus & gestibus aliquid diuinando consequentur, reliqua ignorent, nec tamen vapulent. Primo statim die Carboni chartam obieci sic scriptam:

Vocales quinque, a e i o u.

Alio die alteram chartulam:

Literæ cõsonantes, b c d f g h k l m n p q r s t v x z.

Deinde

Deinde cū irem cubitum, dicebam Latine: Vocalis cum consonante facit syllabam, ba be bi bo bu, ca ce ci co cu: nec vnquam quicquam declaravi vernaculalingua.

5 SIT hic labor hebdomadæ ad summum. Interim tamē admota manu capiti, dicebam caput, nasus, oculus, & ita singulis diebus vocabula aliqua in libellum referebam. Et inter vestiendum: Heus Sebastiane, cedo mihi aquam, monstrato cantharo. Effunde & fer recentem. Ipse effundebam potius, quā vt dicerem quod
10 ignorabam, hoc est vernaculum. Cedo mihi pectinem, digitis comendi capitis ostendebam signa. Iamdudum assequeris quæ velim.

Sequitur secunda hebdomada.

15 PRIMA DECLINATIO.

a æ æ am a a a } Musa.
æ arum is as as æ is }

Interiore manu dicebam a æ æ am a a

Exteriore æ arum is as æ is

20 Deinde aptabam sa sæ sæ &c. ita vt biduum occuparetur in vna voce Musa.

CASVS SEX.

Nominatiuus

Genitiuus

25 Datiuus

Accusatiuus

Vocatiuus

Ablatiuus.

Sit hoc ante prandium sonandum prolatis digitis, &
30 manu tam interiore quā exteriore.

Sequenti die.

NUMERI DVO.

Singularis } id versa manu significabam.
Pluralis }

35 Coenanti, prandenti, eunti ad lectum, surgenti, semper occinebat *Musa, Muse* &c. Necdū scit quid sibi casus velint, quid numerus. Post aliquot dies vbi audierit:

L 4 Cedo

Cedo mihi *mappam*: & hæc est sordida *mappa*, tum dices: isti sunt casus *Mappa, Mappam*, aliquando dicimus *mappam*, aliquando *mappa*, sed postea id intelliges.

Deinde,

Prima Declinatio habet vnam terminationē, nempe a, & id legat nec intelligat.

FORTE miraris qui possit legere. Multa colligit puer vno terendo vocabulo, *Musa, Musæ, Musam*. Deinde dum hactenus tam pauca voces occurrerint, *Vocales quinque, Consonantes, Diphthongi quatuor, Syllaba, Dictio, & cet.* dum octo aut nouem diebus sic inculcantur & per domum resonant, sonus ipse adiuuat, & præterea quod nulla dies omittenda sit, quæ non scribentem & pingentem occupet, omnino condiscit legendi vias. Et vt non sit expeditus lector, tamen dum memoriter declinat *Musa*, mihi satisfactum est. Scis quomodo docere solebam Hebraica, post tertiam statim lectionem discebatur Pakad: quod si legere queat discipulus, & præsentem semper lectionem, quorsum attinet multas horas perdere in legendo? 20

CASVS & numeros cur post declinationem posuerim, iam vides: facilius enim consequuntur quid sit Casus, vbi nomen vnum in digitis declinando posuerint. Semper ita docendum est, vt nihil pendeat ex sequentibus, sed quæ iam tenuerint, lucem adferant præsentī lectioni. Quare id ipsum, vnam esse terminationem primæ declinationis, volo vt legant modò, etsi non intelligant. Cæterum vbi absoluerint secundam declinationem, & tum adscripseris quinque esse terminationes, *us, um, er, ir, ur*: tum demum olfacient, & tum in ingressu statim tertiæ declinationis licebit scribere: *Tertia declinatio* habet multas terminationes. 25

ROGAS fortè quid faciemus de *Pentecoste, Adam, Abraham, Anchises, Andreas*, ablatiuus in *abus*, quemadmodum in institutionibus Græcis, multa ad secundam libri partem refecaui: ita nunc solùm sunt tradenda catholica. 35

SECVN-

SECUNDA DECLINATIO.

us i o um e o } Dominus.
i orum is os i is }

8 um i o um um o } Templum.
a orum is a a is }

Nomina in um sunt generis neutri.

Neutra habent tres casus similes in utroque numero, nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum.

10 HI casus in plurali numero semper desinunt in a.

H A E C legant & digito monstrantur in figura tres casus similes, *um um um*, *a a a*, templum, templum, templum: id fieri non potest, quin obiter discant quid significet vox, *similes*.

15 Sebastianae, quando dico est nomen neutrum, semper tres casus sunt similes. Vide quaeso, *Dominus* est nomen neutrum? Non domine. Quare? *us, um, e*. Iam puer saepius audiuit has voces, *Nomen, Declinatio, Declina,* &c. ubi inceperit coniugare verba, somniabit nomina
20 declinari, verba coniugari.

Sed pergamus.

GENERA SVNT TRIA.

Masculinum.

25 Foemininum.

Neutrum.

H I C obiter discit legere diphthongum *oe* tanquam *e*, & non per duas syllabas *oe*.

Nomina in *us* secundae declinationis sunt masculina,

30 vt *Dominus*.

Nomina primae in *a* sunt foeminina, vt *Musa*.

Nomina secundae in *um* sunt neutra, vt *Templum*.

I A M hoc ut cunq; capere potest; sin minus, aliquot post diebus intelliget.

35 S E D heus Vasaë, caue ne puerum oneres articulis *hic, hac, hoc*. Mei ne somniarunt quidem hactenus quicquam articulorum: tantum prolatis digitis

L 5 dicunt

dicunt *Musa, Musæ*, nec nominant aut casus aut numeros, manus ipsa loquitur.

ER.

er	i	o	um	er	o	} Faber.
i	orum	is	os	i	is	

ER crescens.

er	eri	ero	erum	er	ero	} Puer.
eri	erorum	eris	eros	eri	eris	

Carbo? Quid placet domine? Pu er quot sunt syllabæ? Duo. duæ, duæ. Pu e ri quot sunt? Tris. tres, tres. sic obiter corrigo, nec causas addo, vt condiscant aliquando sic, aliàs sic loquendum esse, id est crescere. Nonne iam es magnus? & cùm esses in terra tua eras paruus? Etiam domine. Iam creuisti. sic puer habet duas syllabas, pueri tres: ergo crescit. intelligis? Etiam domine. Magister quot syllabæ? Tres. Ma gi stri quot? Tres. Crescit? Non domine. Collatione contrariorum optimè res discitur. Hactenus non curauì multitudinem exemplorum. Cæterùm, er crescens vel non crescens, quod non tam latè patet, fermè omnià adieci exempla, aut præcepto catholico comprehendì: quod idem faciendum est in tertia declinatione, vt lingua & aures his vocibus assuescant: quæ si multæ sunt, multitudine ipsa præceptum discipulo insinuant: sin paucæ, ipso in loco declinatio earum discitur.

ir	iri	iro	irum	ir	iro	} Vir, leuir, treuir.
iri	irorum	iris	iros	iri	iris	

ur	uri	uro	urum	ur	uro	} Satur.
uri	urorum	uris	uros	uri	uris	

SECUNDA declinatio habet quinque terminationes, us um er ir ur. Hic fortè obiter accipit q; valere que. Antè fortè non occurrit, & abbreviationes principio fugiendæ sunt.

RELIQVA secundæ declinationis omnia omitantur.

QVO.

QVOMODO gustum dabimus adiectiui & substantiui?

Nomen duplex,

Adiectiuum.

Substantiuum.

ADIECTIUA.

Bonus	bona	bonum.
Malus	mala	malum.
Magnus	magna	magnum.
Paruus	parua	paruum.

PONO hinc grandem syluam nominum adiectiuorum, semper addedo contrarium, quod obiter facit ad discendum vocis significationem. Quamuis enim dum traditur Grammatica, nihil omnino curandum est de vocis significatione; tamen si citra dispendium institutionis propositæ iuuetur discipulus, arripienda est occasio. Ponenda, inquam, sunt adiectiua plurima, ea præsertim quæ suspicaris puerum iam aliquoties audisse intra tantillum tempus. Hæc sic doceo, cum licet dicere bonus equus, malus equus, magnus equus, paruus equus, id quod manet iunctum variis nominibus, est adiectiuum, vt bonus equus, bonus dominus, bonus caseus, &c. reliqua quibus hæc adduntur sunt substantiua, equus, dominus, caseus. Hæc dum multis exemplis tractantur, etsi perpetuò loquere Latinè, puer tamen per se vernaculam linguam imaginatur, & colligit quid adiectiuum, quid substantiuum.

Adiectiua in *us*, declinantur vt *dominus*.

Adiectiua in *a*, vt *Musa*.

Adiectiua in *um*, vt *templum*.

Deinde pono & adiectiua in *er*.

Asper aspera asperum.

Prosper prospera prosperum &c.

NEC laboro vt adiectiuum cum substantiuo declinent, præsertim si habeant diuersos exitus, quale foret bonus puer, nam turbantur in re non necessaria. Sed
parce

parce Vafæ , quòd tamdiu fim inter Pafcafios, & anal-
 phabeticos,quafi tu hæc ignores. Sed quia fic voluifti,
 ineptiui potiùs quàm nihil fcriberé. Mitto ad te Gram-
 maticam vnam Aethiopicam , iam olim à coquo meo
 inceptam & defcriptam ex libello meo quem eis trade-
 bam. Non eft integra, fed inde licebit coniecturam fa-
 cere . Aufim polliceri fi tu eam fic rudi figura perfece-
 ris, & bono ordine rem oculis etiam obieceris, fore vt
 intra trimefre hic difcipulus optimè declinet & con-
 iuget. Interea dum hæc difcit , fingulis diebus , vt dixi, 19
 exerceat fe pingendo . Et nullus dies prætermittatur,
 quin vocabula aliqua condifcat, partes hominis, res cu-
 linarias, & quæ in domo , foro , templo, agroque funt
 obuia, hoc eft, quotidiana ifta . Ea credo nouerit ante
 menfem vnum . Nam fingulis diebus diftinctis horis 15
 nunc legat, nunc pingat, nunc lectionem & vocabula
 cantillet, & iocus fit non labor.

VBI hæc quotidiana vocabula conſcripta fuerint,
 & iuftus iam videatur numerus , in eodem libello per-
 gamus ad oratiunculas quotidianas. 20

Heus Sebaſtiane?

Quid placet domine?

Vbi eft Michael?

Iuit aquatum.

Quid agit Nigrinus? 25

Studet, ſcribit, parat focum.

Eftne Gulielmus domi?

Non domine.

Quonam abiit?

Iuit ad forum. 30

Quid eò?

Emptum piſces.

HÆC paucis primùm conſtent verbis , & legant
 modo , vfu difcent & dicent memoriter . Quanquam
 omnino conſultum eſt , vt ſimulatque fic ſatis legere 35
 norint , fingulis diebus exerceant memoriam in huiuf-
 modi dialogulis , qui contineant quamuis materiam
 domeſti-

domesticam & puerilem . Cùm tibi tam multi sint vt-
cumque prouecti discipuli, curabis, vt tu his rudimen-
tariis modò studiorum rationem præscribas, & vnã
tantum horam, quæ alioqui tibi periret, eis impendas.

5 prouectiores autem tres aut quatuor quotidie in or-
bem cum illis puerulis ludant, & audiant eos declinā-
tes, sic vt quod alij facere queāt, tu ne subeas. Id maio-
ribus quoq; lucro erit, vt rationem docendi condiscant.

Ceterum cura vt vsu potiùs discant, quàm ratione. ver-
bi gratia, in tertia declinatione; sic dico *a atis neutrum*.

Declina Carbo *Dogma: Dogma, dogmatis, dogmati &c.* semper
ipse eis dico genitiuum, nec tento an iam sciant: verum
adeò crebrò declinabunt, vt tandem imprudentes in
genitiuum incidant. itaque de accusatiuo in *im*, ablati-

15 uo in *e* vel *i*, genitiuo plurali in *um* vel *ium*, non eos volo
torqueri, sed ipse inter declinandū succurro. Vbi bien-
nium fuerint versati in literis Latinis, tum demum
suopte studio legent grandes istos Grammaticos, aut
certè eis opus non habebunt, ipsi enim canones sibi
20 ex vsu auctorum formabunt. In dialogis multa obiter
discuntur, vt verbi gratia, numeri.

Quota est hora?

Prima,

Secunda,

25 Tertia &c.

Quot ibi sunt homines?

Decem,

Viginti,

Triginta.

30 IN verbis primæ coniugationis, præter ea quæ regu-
la vniuersali comprehenduntur, semper addo omnia
composita, hoc pacto:

Sto steti statum.

Adsto adstiti adstitum.

35 Consto, resto, præsto, prosto, disto, insto &c.

SIC in tertia & quarta coniugatione, & secunda,
vbi certus est numerus, nec præceptum est generale.

Nullum

Nullum enim præceptum pono in tertiâ coniugatione, sed hoc pacto pono terminaciones:

C I O.

Facio feci factum.

Conficio confeci confectum.

Afficio, Perficio.

Quare præpositiones pono statim post nomina.

XXX. accusatiuum regunt.

XV. ablatiuum.

IIII. vtrumque casum.

I AM sciunt dicendum: Gulielmus iuit ad forum, quia *ad* regit accusatiuum &c. Necdum sciunt quid sit comparatiuus, tamen in nominibus in *or* posui comparatiua *or oris*, Doctior, Melior, vt declinent. Sic & verbalia in *io*, vt Auctio, Natio, Factio &c. postea eos titulos intelligunt. Mei iam multis mensibus à me negliguntur, eò perducti sunt, vt intelligant Dominum: nec multum iam curo, fui aliis occupator, quàm vt eos multum respicerem. Peruenerant vsq; ad tertiâ coniugationem, fortè aliquid fiet Braccaræ.

T V nihil de Passiuis verbis tradas, nisi omnibus absolutis coniugationibus, tum de Passiuis agendum simul & Deponentibus in *or*.

P O S T verba, tradenda Pronomina. nec sciunt quid Primitiuum, quid Deriuatiuum, Demonstratiuum &c. tantum declinent.

Aduerbia, Coniunctionesque vsu discant.

SE Q V I T V R Syntaxis. cuius caput primum de adiectiuo & substantiuo trado statim post secundam declinationem. De verbo actiuo cum accusatiuo intelligunt, vbi scient imperfectum esse Comedo, nisi addas panem, carnes &c.

Comparatiuus ablatiuum regit, Superlatiuus genitiuum.

Duorum substantiuorum alterum semper sit genitiuus.

Duorum verborum alterum Infinitiuus.

H A E C

HÆC pauca sufficiant. Nam quæ adiectiua genitiuo gaudeant, quæ ablatiuo, in Dialogis obiter discēt, ubi eò perducti fuerint, ut ipsi obseruare incipiant verba & nomina quæ catholicis præceptis non continentur, alia alios postulare casus, ut vescor, fruor, vtor ablatiuo, &c.

SI hoc pacto puerum instituas, ante sex menses cōmunia nouerit capita totius Grammaticæ. Et interim in dialogis eum profectum habuerit, ut multa norit garrere Latinè.

SEQUITUR anni pars posterior, quo putarem illi nihil perire, si publicæ lectioni Terentianæ interesset, non quòd totam assequeretur, sed dum te audiret copiosè differentem. Vos isthæc intrò auferte, multa, credo, intelligeret, Simo paterfamilias, seruos astantes alloquitur, iacebant pro foribus aut ligna, aut nescio quæ sarcinæ aut onera, iratus dominus & stomachosior in pigros desides & negligentes somnolentosque seruos; vos, inquit, serui, quid ista sic relinquitis pro foribus & ante ostium? auferte, hoc est, asportate intrò, hoc est, in domum istæc, hoc est, ista onera. Puer sex mensibus in familia tuâ versatus, nihil huius enarrationis assequeretur? Perge. Auferte, imperatiuus ab Afero regit accusatiuum; isthæc dicunt Poetæ pro ista: Intrò Aduerbiu locale &c. alia quæ adferes auditoribus non assequetur, quid tum? adhuc tenellus est, & dies diè docebit. Quàm mirabatur quòd D. Ludouico enarrarem Liuium! Et tamen res processit pulcherrimè. Tibi quoque dextra erunt omnia, si modò Salmanticum mores caueris, qui si difficilis locus occurrat, ibi nervos explicare student, & sui miraculū apud plebeculam facere. Tu pueri modo dicito, non potes iam assequi.

INTEREA tamen hic puer domi habebit sua studia in dialogis legendis & pingendis. quos si adhibita etiam cura conscripseris, fieri queat ut nulla sit vox Latina, quin ante finem primi anni ab hoc puero sit sæpius lecta,

lecta, scripta, audita, & bene detrita. Quomodo quaeso? Principiò nomina poëtica fluminũ, herbarũ, montium &c. omitto, & antiqua præterea vocabula. Deinde in his dialogis, etsi argumenta erunt aliarum rerũ, potes tamen subinde Grammaticum simul agere, & dialogi rem agere. Verbi gratia, fortè concluditur dialogus, hoc est, pagina vna (nam nolo te splendide hinc laborare) Dialogos voco confabulationes quauis de re. & sunt singulæ paginae quandoque dialogi, vt res sese tulerit, semper positus in frontispicio personis discipulorum tuorum, non eorum modò qui hæc discunt, sed quorumlibet, quicquid noui vel tibi vel Cæsari ipsi contigerit, inde fiat colloquium paruulum. (si modò captum discipulorum non excedat) Esto ergo, sit finis dialogi iste: Faciam quicquid iusseris. Ingredere hinc occasionem, vt discant composita verbi Facio, & sic digere, vt alter nominet ipsum compositum, alter orationem ex eo descriptam reddat.

CARBO. NIGRINVS.

PLACETNE excutere composita verbi facio? 20
Perplacet, tu præito, subseruiam ego pro virili.

AFFICIO.

REX me affecit summo honore.

SI id commiseris, afficeris maximo dedecore. Cõgere hinc si placet, eos ablatiuos, quibus iungi solet id 25
verbum.

CONFICIO.

CONFECTVS fame, inedia, mœrore.

EXPENDE sic omnia composita, & dialogos sic conscriptos saltem creberrimè legant, haud aliter atq; 30
nos horas canonicas.

IAM verò volo, vt etiam data opera certa quædam verba cum suis compositis deligas, & sic cum vno atq; altero exemplo scribas. tandem minuetur Lexicon, & pauca relinquentur, quæ tuus non ceperit discipulus. 35
Deinde hoc pacto quandoque, vt facit Cornucopia, nominando omnia quæ à themate deducuntur.

MICHAEL.

MICHAEL. SEBASTIANVS.

QVID gignit amo?

Amo, amans, amaturus, amabilis, amandus, amor, amicitia, amicus, amica.

5 R V D E est exemplum. Sed vides ita sensim fieri, vt recto adhibito iudicio, totam linguam Latinam, & bonam eius vtendæ partem, in hunc Dialogorum librum possis conferre, ne discipulo annum vnum sic exercitato multa possint obiici noua.

10 P R A E T E R E A ratio illa copix, trahendo oratione ex oratione, etiam hinc locum habeat, præsertim si videantur aliqua esse vocabula, quæ alia ratione infulciri nequeant. Id fit, vt scis, vel vt ipse orationemingas hoc modo. Conferas te domum. Contulit in me plurima
15 beneficia. Plurimum de me meritus est &c. aut nectendo sententias auctorum & adagia. Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Non omnia possumus omnes. Vt possumus quando vt volumus non licet, &c. hæc varietas etiam grata est. Postremò vbi iam omnes ratio-
20 nes pertractaueris, capiam Lexicon Nebriffensis, & decursis ordine vocibus, si quam fortè puer necdum audierit, aut etiam si audierit, modò eius occasione oratio elegans emergat, eam ordine Alphabeti describam, & item reliquas omnes, & ne fastidium fiat, literam A ponam: deinde aliquos nouos adiciam dialogos, postea B &c. Non enim necesse est te graue & serium argumentum ad finem vsque perducere Erasmi more, sed tantum vsum doces linguæ Latinæ.

30 P R O X I M V M annum si sic animi causa impenderis istis analphabeticis, totam linguam Latinam paruo libello & utili concluderis. Et quia fortè vereris ne in longum excrescat: principio quis longus debet cense-ri liber, si vnus modò à discipulo tractandus est? Deinde quando pingendo, legendo, & audiendo hic liber
35 sic decantabitur inter eorum manus, licebit subinde expungere, si qua sapius eadem occurrant, & in eorum locum alia substituere. Quanquam quid periculi, si
M eadem

eadem crebrò in libro eodem compareant, licebit adiecto aduerbio, aut actiuo verso in passiuum, saltem faciem orationis mutare.

ALIUD restat. Vnus hic libellus omniũ instar erit, quod quidem ad linguam Latinam attinet. Itaque non solum legendus est, sed tanquam iustus auctor habendus. Et quemadmodum scriptores ceteros legimus, & arrepta uocula quapiam, inde comminiscimur aliquot orationes; ita cum lubebit tibi remittere animum, legatur ex hoc libello pagina vna, etsi qua vox rarior occurrat, tractetur bene, & uiua voce ibi pensetur, quod fortè non sapius insit in libello.

EGREGIUM cerno fructũ, mi Vasaë, & fortè multis vtilem laborem, si velis aliquid hic adhibere diligentia, vt eadem fidelia non duos dealbes parietes, sed multos, & vnus tibi libellus suppeditet linguam Latinam vniuersam, insignes auctorum sententias, adagia innumera, copiam orationis, insignium virtutũ & vitiorum definitiones, & postremò quod tibi & multis aliis queat esse vsui, vt in promptu à primis statim annis discamus, ne prouecti hæreamus in quantitate syllabarum. Mihi vsu venit si quando nugor, vt afflatum Apollinis perdam, dum non occurrit carmen Poëtae, & video Grammaticos, a ante u corripitur, &c. Itaq; nuper dum insanirem defuncto Erasmo, animus erat semel mensem vnum elaborare, & hæsitanti perpetuum parare remedium, sed alia cura interpellauit: etsi à me alienum est ista iam ætate, tamen animus est nisi tu pernerteris, auxilio meorum Aethiopum illud laboris capessere. Sed ordine ad singula.

MULTIS viris displicet ex auctoribus insignes locos, qui sententias graues continent, feligere, & in eis legendis operam ponere, propterea, quòd apud eos ipsos auctores huiusmodi rectius intelliguntur, melius discuntur, quàm si quis ex multis auctoribus grandem sibi paret farraginem. Eiusdem sum & ipse propemodum sententiæ. Cæterum & apud Græcos non

non defuerunt qui scriberent *γνώμους*; & longè optimū
 arbitrarer, si quis ita disceret linguā Latinam, vt quem
 vsum vocis accipit puer oratione alioqui inani, eum
 ipsum ferret ex huiusmodi oratione, quæ præter signi-
 5 ficationem vocabuli, etiam moneret aliquid: vt sunt
 adagia, apophthegmata, & similia, vbi vel est historia,
 vel fabula, vel tale quidpiam. Occurrit illud mihi Ci-
 ceronis: *Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non*
auaritia comminuere atque violare soleat. Infulciatur alicubi in
 10 Dialogis occasione vocis *Violo*, aut cuiusuis alterius. Ita
 quicquid insigne est & illustre, per occasionem inter-
 feratur. Cùm enim pueri sint tenacissima memoria, à
 primis annis ea imbibant, quæ nos postea senes vix
 15 magno labore discimus. Legimus totū Terentium, nec
 quicquam postea meminimus, quàm eiusmodi locos
 insignes, qui si non minus eleganter scripti sunt, aut
 etiam elegantius, præstare opinor, vt tuus iste libellus
 horum sit plenissimus, etiam si excrescat plurimū. Itaq;
 20 clausulas Valerij Maximi, & quicquid in tragico Sene-
 ca, in Cicerone, Plinio, & cæteris classicis auctoribus
 memorabile sit, quando suspicor te subducta linea in
 codicibus tuis illustrasse, ordine minister tuus exscri-
 bat, tu deinde pro tuo iudicio ex eo collectario in locū
 25 aliquem dialogici libelli referas, aut libellorum; quid
 enim periculi, si in multos tomulos annus vnus ex-
 crescat?

I A M etsi primo anno non facies versificatorem, ta-
 men velim te ex omnibus Poëtis eos versiculos elige-
 re, qui præterquam quòd sententiam continent, aut hi-
 30 storiam, aut aliquid dignum memoria, eam etiam con-
 tineant vocem, cuius quantitas canonibus generalibus
 non continetur. *Cedimus, inque vicem præbemus crura sagittis,*
 fermè sex locis aptari potest. Multa Horatius. plurima
 præbebit Ouidius. Quòd si ordine alphabetico feceris,
 35 tibi etiam nunc grandæuo poterit esse vsui, si sparsim
 immittas, velit nolit puer infiget memoriæ.

ET quia tam varias rationes colligo, vt spatium annuo

Latinum vtcunque reddamus discipulum, & vnum in librum totam volumus congerere linguam: cur etiam non hoc postremò addimus, vt congestis hinc inde auctorum dictis, titulos aliquot vberes de virtutibus & vitiis more Valerij, & de rebus aliis confingamus? De Patria, de Præceptoribus, de Medicis, de Philosophis, de Pauperibus, Diuitibus, Regibus, Plebeis &c. Exempli causa.

DIVITIÆ.

Re sine nullus eris.

In precio precium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper vbique iacet.

Donec eris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

ET item alia quæ eodem pertinent.

PATRIA.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Detinet, &c.

VIDE OR tibi fortè nimius, sed tu seligendi debes esse arbiter Vasaæ, simulq; cogitare, tum quòd nihil offecerit, si quædam sub anni exitum iam dialogicus codex contineat, quæ non planè intelligantur; tum verò sensim eò puerum deducendum, vt exercitio discipulorum grandium assuefiat, quos grandes & ipse quotidie præter pensum studiorum sic exercere potes, vt & ipsi collectarium habeant sententiarum, quæ pluribus constant verbis, qualia fuerint carmina aliquot ex Iuuenale, aut comparatio quæpiam speciosior, vt illa.

Ac veluti in populo, in 1. Aeneid. de ventis. Item reddenda quotidie sex aut septem adagia, & sensus eorum verbis paucis memoriter reddendus, de qua re nuper tibi scripseram.

OMNINO supra opinionem res tibi succedet, si modò piaculum sit domi tuæ audire voces vernaculas, & quemadmodum antè monui, aliquot è grandioribus tibi velut hypodidascalos feceris, vt vicibus in orbem euntibus nemo docendo aut audiendo grauetur,

&

& analphabeticum tamē isti nullas habeant horas vacuas, quin ea vel legant præsente quopiam, aut scribant aut commendent memoriæ, aut cum Latinis colludant.

VELLEM vt hanc rationem publicè susciperes, nō inuitatus auditoribus, sed vt collectis aliquot etiam rudibus & grandioribus natu, qui se obsequentes præberent, eos vnà cum domesticis institueres, fortè perspecto tam eximio fructu, plures vltro confluerent. Id modò te oro, ne pudeat ad hæc in speciem minima descendere, & potius omnia Græca posthabeto, etiam domi vt ais, fortè tradenda. Sis Pascasiorū totus, donec finem videamus futuræ Cathedræ &c.

PVTO iam satis ineptiui, ignosce Vasee, cupiueram heri absoluere epistolam, sed Pascasij me prolixum fecerunt. Vnum addam præcipuè curandum, vt situ & ordine scriptarum rerum oculis quoque gratus sis, hoc est, in Dialogis omnem responsionem semper in nouo versu colloces, hoc pacto:

Quid agis?

10 Studeo.

Vbi est Gulielmus?

Nescio domine.

MITTO ad te principium Dialogorum Aethiopicorum, vnde simul & rem & ordinem agnosces.

25 EA res tantum habet momenti, vt bonus aliquilibet planè damnari debeat. Scripseram quondam tabulam Hebraicam, tabulam, inquam, non iustam Grammaticam, quòd & typi minores deessent, & Campensem nollem videri emendare; eam sic disposueram, vt
30 mirificè iuuaret memoriā. Modò vidi eam sic impressam Parisiis, dum Typographi chartæ compendium sequuntur, vt meritò doctis omnibus meus labor displiceat. Sit iam tandem finis fabulæ. Imò adhuc vnum restat: magnopere conducere ad faciendam fidem huius
35 institutionis tuæ, si quem nancisci queas puerum, non qui adhuc Grammaticam ignorer, sed qui ne literam quidem viderit, quales ego accepi Aethiopes: & eum

fic instituas, vt anno primo iam legat & pingat expedite, loquatur & intelligat sic Latine, vt illos longè superet, qui triennium istic artem audiuerint Nebriffensis.

NON debes Græcè docere in gratiam mearum Institutionum, quando eam lectionem non debes, velim totus, vt dixi, sis Pascastorū, etiam priuatim, & omnem lapidem contra Aquilam moueas.

RHETORICA si quando exire debet, summo pere ad labora vt noua præcepta, & in vniuersum, quicquid ad præceptum aliud, aut aliam conditionem pertinet, occupet principium versus, nam id valde facit ad perspicuitatem docendi.

SATIS apertè & simpliciter imò rusticè tibi depingo, quæ mihi ad iuuentutis rectam institutionem conducere videntur. At velim te nostra non sic aliis tradere, fortè enim riderent, &c. quando istis istic diis nihil placet, nisi quod specie commendetur.

ANTE abitum meum spero videbo Salmanticam. Sed quid mi Vasaæ, possēsne chartis ista mandare? Dicerem si res vrgeret, vt te proximo bimestri conferres Braccaram, illic enim ad Decembrem vsque puto subsistemus. Verùm quando molestum esset, & fortè dubium, quando & Diuum Iacobum adituri simus, nec possim diem certum præstituire, quo debeas me reperire Braccare, & omnino animus est, vos ante discesum inuisere, ne hic sis anxius.

IAM equum alterum emimus, profecturi per gratiam Dei proxima hebdomada, Ora Deum vt illic res nobis bene procedat.

LIBELLORVM precia, quando non adscripsisti, tu in rationes referas.

DE Galeno meminero, & si in patriam iturus sim, hinc tamen eum emerem, quòd multò minoris vendantur libri Aldini Salmanticæ, quàm Louanij, & fortè ibi non est: post videro.

O charissime Marce, vbi agis, viuum an mortuum dicam? rogo Vasaæ rem aliquam habeamus certam.

C O M

COMMODIOR mihi erit patria Vasæe, propagandæ linguæ Arabicæ, quàm Salmantica. Deinde si vnquã Salmantica sum publicè docturus, potiùs id gratis facturus sum, quàm alligatus Cathedræ.

5 DE Ciruelo hominum more suspicatus sum, & vt homo, falsus.

ROGAVI hîc nuper, quid Consiliariis in mentem venisset, quòd Cathedram pronunciandam curarint vacuam; credo, inquit quidam, vt ex prouisione aliquot haberent ducatos.

DE Gulielmo meritò times, Venus & vinum vereor ne adolescentem perdant; timeo ne aut suam alat more Salmanticensium, aut si vagetur, morbum contrahat in Hispania Gallicum, aut imprudens implicetur pauper-
15 cula alicuius nuptiis. Hęc non in eum magis quadrant, quàm in quosuis nostrates. Tu qui præsens es eum moneo: nihil habeo quod ad eum scribam, salutabis cùm è Medina venerit, & meo nomine roges, vt prudenter aliorum exemplis moneatur, ne qui bene artem suam
20 didicerit, alicuius mali confinio tentetur &c.

Itinerarium, vt video, cupis profectiois Braccarenfis, constringam præclara nomina, vt delicatissima est illa *τρυφίπολις*, quæ res videatur augustior, & Sertorio digna.

25 CLENARDVS SVO VASÆO,

S. P. D.

SI sum rediturus in Lusitaniam, coràm narrabo quæ
30 mihi in hac contigerunt profectioe Africana. sin minus, & tu & orbis vniuersus disce rem omnē ex epistola quam statui iam pridem scribere ad Christianos. Nescio an sufficiet pecunia quam modò attulit Gulielmus: licebit quidem exire Africa, modò Deus permiserit: at priusquã veniam Granatam, & inde ad vos, grauis restat sumptus. Scripsi ad Principē, quæ mihi Gulielmus narrauit se audisse ex Fogacio: quæ si suis literis

M 4

con-

confirmet, dispiciam de alio vitæ genere. Putassem non decere conditionem alibi amplecti, propterea quòd causam non haberem cur alienarem me à tali Principe, & statuerà ea pensio ne contentus viuere. quòd si Deus causam offert vt fiam ditior, amplectar. De rebus meis; quid fieri velim, scribam epistola proxima. Bene vale, mi Vafæ, cum vniuersa familia. Fesæ v. Augusti, Anno XLI.

GVLIELMVS his diebus grauiter laborauit, alioqui fueram eum istuc missurus cum literis. Nunc vbi 10 Deus permiserit, hinc rectà pergemus Garnatam. illic me seruabo integrum, vsque ad responsum Principis. Conualuit per Dei gratiam Gulielmus, ipseque, vt puto, ad vos veniet. Multò, mi Vafæ, tolerabilius esset te istic inter amicos habere aliquot creditores, quàm me 15 apud Barbaros rem habere cum foeneratoribus; non quòd istius culpam sustineas: sed vellem iam cū Gulielmo pecuniam totam mitteres; qua si caream, forsitan aliud mihi imminet incommodi, si velis omniū soluere postremus, quòd sis amicorum primus, & alij interim 20 Gulielmum istic diu detinēt, fortè mihi euenerit quod nuper; qui si tantum hyeme præsentis habuissem pecuniæ, quantum abste deberem accipere, ante æstatem fuisset Garnatæ. tum centum aurei poterant efficere, quod iam vix præstabant centum millia. Qui peregrin- 25 nantur, sæpe in desiderium parua summæ, magnarum rerum momenta coguntur experiri. Quare etiam meritò istic mutuò sumere deberes, ne ego periclitarer quòd caream meis: quod vbi feceris, tum demum deplorabis tuam miseriam, & me accusabis, qui auctor fuerim migrandi è Salmantica. Felicitate abundas Vafæ. hinc istæ querimonix, quod reliquisti Salmantica, quouis recuperes tempore, vel te ipso iudice. quod nactus 30 eras Braccaræ, & quod nunc tibi datur Eboræ, non passim omnes assequuntur, etsi bene calleant linguam vtramque. Si sapis, iam res tuas firmis radicibus stabilias, sic etiam vt quoniam Archiepiscopo Eborensi, tibi 35 ista

ista sit salua cōditio. Nō enim magis est vitalis Princeps Henricus, quàm fratres cæteri. id si efficere non potes, si illud magis placet, recurre Salmanticam. sin manes, conqueri posthac desinas. Ego, vt nosti, dum essem Salmanticæ, vltro nihil de transactis detraxeram, tantum Victoria mentionem iniecit, pro sua prudentia, tam rebus tuis prospiciens, quàm semper Vasæi fuerat studiosus. Bene vale, mi Vasæe, cum vniuersa familia. Fesæ XXI. Augusti. Iterum Azilæ è fasciis Chirurghi, XVIII. 10 Septembris.

CLENARDVS SVO COELIO,

S. D. P.

15 **P**RIDIE Regalium factus in coena sic satis hilaris, & ferias præcidaneas more Belgico celebrâs, protinus vbi mensa sublata fuisset, Clenardus tuus insanire cœpit, effusosque subitò versiculos, heri ad nostrum misit
20 Resendum. Nam & ipsi quoque partem furoris acceptam fero non minùs quàm tibi. Cæterum cum mihi in mentem venisset, quàm facerem indecorè, qui studiis seuerioribus occupatus, vel meminissem quidem nugarum, qui fermè à poculis aut per viam poëtari con-
25 sueueram semper, hesternum diem peracto prandio totum dedi vatibus, & quantum irasci potui, Iambis in vos inuectus sum, & tanquam extremum vale Poëtis dixi: sed ita vt illis cruces & exitium imprecarer, qui me sic desipere cogerent. At hodie quòd me morsicans fri-
30 gus lecto diutius solito detineret, memor carminis q̄ inchoatum tibi recitaueram nudiustertius, rursum ad ingenium nugax redactus sum, & priusquam lumen poscerem, conabar inceptis Lyricis versiculis imponere coronidem. Accipe igitur, mi Cœli, inelabora-
35 tum lusum, non ad lucernam, sed ad tenebrosam incudem redditū. Scis enim iam, per iocum me ista vestra-
tia, & non seriò tractare.

M 5

ODE

ODE MONOCOLOS.

COELI multigenis prædite dotibus,
 Qui sacra redimis tempora laurea,
 Vates egregio carmine nobilis:
 Orator strepitu splendidus aulico, 5
 Laudati meritis æmule Tullij;
 Dum fessos animos sede domestica,
 Externis reparas gnauiter actibus,
 Sermonis Latij diues & arbiter,
 Censor Cecropidum doctus & artium: 10
 Nuper qui facilis linqere cætera
 Quæ charæ dederant munia literæ
 Coepisti Solymos voluere codices,
 Impigro studio, nec patiens moræ,
 Cæli tergemini in clyte gloriis, 15
 Quæ te Musa precor blandior, otio
 Admouit veteri? discere feruidos
 Sic conata tuos frangere spiritus?
 Horis insolitis ducere ferias?
 Quo vox ista minax, ausa potentia 20
 Certamen celeri dicere Principis?
 Iam non ille modo viribus ingeni
 A tergo positi fata Georgij
 Collegæ poterit vincere suauiter, 25
 Sed durante sui comparis otio,
 Diana subito posthabita, focum
 Et libros repetit. nec Ioue frigido
 Excurrunt alacres dira fugacibus
 Spirantes caruli bella Lepusculis:
 Nugæ nec reboant aucupis; & domus 30
 Horarum toties peruia furibus,
 Rumorisque noui plena frequentius.
 Nunc tandem fruitur pace; sororibus
 Parnasi que tui credita ciuibus.
 Nec rumpunt famuli, garrula concio, 35
 Lectantis Domini grata silentia.
 Arbitris procul ecce ocyor alite,

Ardens

- Ardens Mosaicos persibilat sacros,
 Grandæuumque studet vincere Coelum,
 Affixus schedulis dulciter horridis.
 Eheu quantus adest sudor! inertia
 5 Ventis pande citus vela; per æquoris
 Campos Iudaici passibus ampliter
 Te Coeli superat, temnere quem prius
 Iactabas socium. non sine puluere
 Insignem dabitur carpere gloriam,
 10 Tanto præualidi pondere militis,
 Laudes eximij pectoris vltimo
 Discendi poteras cernere tempore,
 Ieiuno stomacho nescius assequi
 Præceptoris opus fortiter improbi,
 15 Pranso quod licuit non malè Principi.
 Indictata rapit, præuolat acrius
 Præceptoris opus vincier inscius,
 Ergo tam volucris deditus æmulo,
 Commissus dubiam victus in aleam,
 20 Vanum si sapias lætus Apollinem,
 Musarumque leues desere nænias.
 Et nervos animi sumere pertinax,
 Quod dudum vacuo tempore luseras
 Decretis sapiens pelle laboribus.
 25 Ne turpis macula crimina pristinis
 Cessantis pariant funus honoribus:
 Neu vulgus resono murmure fabulas
 Decantet lepidas esse meis opus,
 Iudæos apices dum peterent simul,
 30 Freno Principibus, stipite Coeliis,

DOMINO ARCHIDIACONO NICO-
 LAVS CLENARDVS, S. P. D.

- 35 SALVE M. N. Literas quas scripsisti xxx. Augu-
 sti, accepi postridie quam redissem è Compostella,
 hoc est v. l. Septembris. Sæpius apud me traducta fue-
 rat

rat Galecia, ob illuuiem & nescio quas diuerforibrum
 fordes. Verum ita mihi ea regio placuit, & tanta com-
 moditas fuit in locis omnibus, vt eam præferam multis
 Lusitaniis, & maiore cum voluptate apud Galecos vixi,
 quam inter Durium & Minium. Negari non potest, 5
 quin hinc ad Minium vsque, mira sit montium & agro-
 rum amoenitas, & fontes eiusmodi scaturiant, qui vel
 soli me capere possint. Cæterum, vinum, panis, carnes,
 & quæcunque laisis viatoribus conueniunt, longè me-
 liora sunt in Galecia quam in Lusitania. Bacchus can- 10
 didus nobis illic quotidie fuit eiusmodi, vt nihil inui-
 derem ne Eborensibus quidem. Carnes arietinæ ven-
 debantur Compostellæ quatuor realibus, quales fortè
 Eboræ non inuenias: bouinæ tribus. In summa, cesse-
 runt nobis omnia feliciter, laus superis. Cùm redisse 15
 mus ad pontem Limæ, & quinque leucis abessemus à
 Braccara, vix quinto demum die huc venimus. In cau-
 sa fuit equulus Gulielmi. Cùm discedere vellemus, tre-
 mebat manibus & pedibus: casu Veterinarius quidam
 astabat, & aiebat esse *aguado*, siquidè pridie satis festina- 20
 ueramus, & feruente die largiter potauerat, idq; vnico
 haustu, vt aiebat Medicus, inde scilicet malum ortum
 erat. Minuitur itaque misero sanguis quatuor in parti-
 bus, & sanè effluebat aqueus: deinde obuinciuntur pe-
 des, linitur eo ipso sanguine, adhibito sale, cinere, & 25
 innumeris nugis & ceremoniis: iubeturque ieiunare in
 noctem. Nos interim ociamur & ringimur. Altero die
 rursus perfunditur aceto, & nescio quibus medica-
 mentis. Veterator à nobis abstulit duos centusses, tan-
 tundem credo iuuenis debebat medico, quantū meus 30
 ille senex, quo hac in profectio sic vsus sum, etsi bene
 exulcerato, & apostema gerenti perpetuum, vt nullam
 profectio moram iniecerit. Docuit me hic senex re-
 concinnare ephippia, subuenire phaleris, & freno ru-
 pto, adeò vt parum iam meteam, siquid accidat infor- 35
 tunij. In manticis circumfero lanam, & fermè quotidie
 exerceo artē ephippiariam. Præterea artem iam teneo,
 quo

quo pacto caueam ne clitellis dorsum lædatur. Postquam enim Minium traiecimus, relicto ephippio clitellas cepit Gulielmus, nam equulus nõ erat iustæ magnitudinis. Quid multis? ad quãuis longam profectio-
5 nem iam instructus videor: atq; haud scio, an eam propediem sim suscepturus. Aiunt Principem ad Nouembrem vsq; hic hæsurum, & circum circa inuisurũ vrbes. Mihi interim sunt feriæ, quibus abuti cogito in profectio-
10 nem Garnatensem, & eadem opera valedicere Salmanticensibus. Hactenus nihil egi cum Principe, vbi peracta fuerit Synodus, & equi vtcunq; refocillati fuerint, conabor & hanc profectio-
15 nem suscipere. Sed redeo ad pontem Limæ: Molliter tractandus erat equus tanto exhausto sanguine, & alioqui libebat obiter alias
20 quoq; vrbes visere. Itaq; contendimus Viennam, tribus confectis leucis: ibi eo die hæsimus. Ego à prandio accinctus gladio, perambulabam, imò perequitabam vr-
bem, & portum contemplabar, ridentibus nonnullis, vt mihi postea narrabatur, quòd subinde cum gladio &
25 calcaribus, in eundem vicum inciderem: etsi vt Michaël meus dixit, minimè opus haberem calcaribus, quòd aërem ferirem non equũ. Deinde profecti sumus Ber-
cellas, quæ distat leucis quatuor: contemplabar locum humilem, & cogitabam quantũ interesset inter Ducem
30 Brabantiaë & Ducem de Bercellis, quo titulo gaudebat hic Dux Braganciaë viuente patre. Subsequenti die pransi sumus Tabóla: distat locus à Braccara leuca vna. Cœnam habuimus apud Vimarinos, beneficio patris Iacobi à Murcia Prioris monasterij de Costa, quem vt inui-
35 serem in hac profectio-
Iacobæa, quinq; diebus circa Braccaram oberrauimus. At malui illud dispendium, quàm hinc ad illum adire, cum à nobis non absit nisi tribus leucis. Habet ille lectores tres, eosq; Lusitanos. Bordalem nosti, qui à prandio docet ethica, ante meridiem physica; alius Dialecticam: tertius Rhetoricam, sub quo militat filius Regis natus annos XIII I. Omnium lectionibus interfui, & visi mihi sunt in sua
palæstra

palæstra satis expediti. Priusquam discederem inde, apertè exposulavi cū homine, quòd tam iniquè pronunciaffet de nostro Aluaro: dixique & te & me vehementer fuisse miratos &c. Nosti M. N. mores meos, quàm sim apertus, nec vllis vtar ambagibus. Ille contrà sese dixit supra modum admiratum, quòd Aluarius nullas egisset gratias. Nam se sic apud Regem fuisse locutum, vt plus fratri tribuere nõ posset. Rogatum se ab Rege an cõfessio Aluari eadem esset cum responso Salmanticensium; respondisse se, per omnia conuenire, & nihil magis esse catholicum. Præterea inquit, reprehendi ipsos inquisitores, & condemnationem, quam ipse Alphonsus scripserat, sic confutavi, vt ostenderem initium contradicere fini. Multa alia inter nos vtrò citroq; habita sunt, sed hæc fermè est summa. Quare promisi me quamprimùm & apud te & apud Aluarum missis literis, innocentem à suspicione liberaturum. Noueram hunc D. Iacobum Louanij, & semper virum bonũ habui. Cùm hæc tam constanter apud me testatus sit, omnino puto falsum virum delatũ apud Aluarum. Oro M. N. vt hanc epistolam, & ad M. N. Aluarum mitas, & etiam ad D. Resendum, ne immerenti falsum crimen diutius imponamus. Quinto tandem die reuersus sum Braccaram, sanus atque incolumis. Per omnia benedictus Deus.

SED iam veniendum est ad epistolam tuam, de qua principio id queror, quòd tam illegibiles pingas characteres. Idem apud me testatus est Marcus Vigerius. Gratiam habeo, quòd ad eò celeriter responderis. Nihil posthac ad me dabis literarũ, priusquam te de perfectione mea certiolem reddidero.

DE Polyphemo apud Taucos, si præfens fuisses, longè magis tu bilem mouisses. Mea bilis, vt ait Resendus, tanquam rusticus est in aula. Quare potiùs ridendum fuit, quàm destomachandum. Depinxi fabulam in epistola ad meum Latomum, aliquanto lepidiùs, vt sciret quàm haberet nunc expeditum discipulum ad omnia pro-

profectionum incommoda. Gulielmus meus etiam in hac profectione corruit, sed hactenus nihil sensit: Ego per Dei gratiam freni sum bene tenax, & multò celerius equum conscendo, quàm ille: Contrà vincor in parte alia, quòd ille facilius inuenit vinum bonū quàm ego.

DE Conimbrica & Fabricio res habet vt scripsi. Nec te solùm, sed & alios plerosque certiores reddidi. Serò bonas literas adierunt Hispani, verùm auguror, si semel his in regionibus politiores disciplinae radices egerint, futurum vt quemadmodum sunt causificissimi, ita euadant omnium Latinissimi. Vtriq; nomine tuo salutem scribam, & fortè ipsam tuam mittam epistolam. Sed caue M. N. ne te priuent canonicatu & archidiaconatu, quandoquidem ais te cupere relictis istis sacerdotiis adhærere tali Blasio. Facilè te liberabimus si velis. Sed quid diceret Reginaldus & Ioannes petit? Verùm omis-
sis iocis, pergamus ad reliqua.

— CARNIFICES nusquam honorandos, dixit Sapiens, sed Medicos.

NIHIL iam me mouet dorsum equi læsum. Videatur vel ipsa intestina, tamen noui quomodo tractandus sit: plus me terret senectus, morbus incurabilis: nec desunt qui aiunt natum annos triginta.

CONGRATVLARIS mihi, quòd hïc tam habitem libenter, excepta ceruisia: at illud nõ placet, Principem meis non vti consiliis. Imò verò M. N. hïc serio triumpho, quòd immunitatem quam nunquam speraueram cõsecutus sim. Placeant sibi alij quòd adhibeantur negotiis, ego in hoc lógè maximas ago Deo gratias, quòd tantum largiatur otij. Credo rem esse molestissimam videri bene consulere, & tamen sperni consilium. Et quid quæso vnus ego externus inter tot Lusitanos? At detrahatur aliquid existimationi, & inutilis habeor. Iam M. N. dedidici pendere ex hominũ iudiciis: alioqui nunquam reliquissẽ patriam.

EOSDEM quos nuper quiq; iam resalutauerunt,
rursum

rursum saluto, præcipuè: sed cohibeo me, ne si quem-
piam nominauerim, cuipiam videar facere iniuriam.
Sint equi sani, sint infani, (quod hic constanter aiunt
de Rege Franciæ) tamen iam moderandi rationem
teneo.

QUOD me Correo commendaueris, gratiam ha-
beo. Salutabis eum quàm diligētissimè, & simul filium
Ignatium. Vlyssiponem puto videbo, priusquam Ebo-
ram. Cæterum res meas curandas, intellexeram libros
asseruandos, & reliqua, ne cibus essent muribus.

DE Brundusio obsessio nihil audiui. Sed allatæ
sunt literæ quæ Romæ scriptæ sunt vltima Iulij, vnde
didicimus Andream Doriam læsum, victoriam quidem
obtinuisse, sed valde cruentam. Ne de nauibus quidem
sic nunciant vt tua epistola, sed huiusmodi obliuiscor.

COELIVM salutavi, & ostendi epistolam, cum he-
ri me inuiferet. resalutat. alios conueniam cum tem-
pus erit.

VIGERIO respondebo: totum imputat illi qui hic
cum eo fuit, & nunc est cum altero.

AD quædam respondere non licet, adeò malè pin-
gis. Bene vale colende M. N. cum vniuersa familia
tua, Caspare Gonsaluo, Don Georgio, Ioanna, Lucre-
tia cum filia. Braccaræ die Natiuitatis Mariæ.

SALVTABIS compatrem meum Ioannem Phi-
lippum cum vxore. item M. Nicolaum Cantaranum,
hoc est, Montani illi fratres Antonius & Gaspar sint in-
ternuncij, nam & eos ipsos saluto.

SALVTABIS, hoc est, me commendabis Reue-
rendo domino Archiepiscopo Don Martino.

SALVTAT te Gulielmus cum Gaspare & reliquis.

REVE-

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
 PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
 IN PROMONTORIO VIRIDI,
 NICOLAVS CLENAR-
 DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Epistolam tuam scri-
 ptam die VI. Maij, Vlyssipone accepi heri sub no-
 stem die IIII. Iulij. Quod omnem diligentiam adhi-
 bueris de curanda pecunia, non dubito, & ago immen-
 sas gratias. verum haectenus nihil accepi nisi centum au-
 reos, quos ad me misit meus Princeps, missos à Foga-
 cio: in quibus tamen Carolus Correas bene fuit dili-
 gens. Sis iam de me securus; spero non moriar fame.

ALIVD est, de quo supra quam dici potest letatus
 sum. Dominationem tuam rectè valere, & à morbo li-
 beratum esse Corream. De hoc me literæ tuæ despera-
 re fecerant. Te semper senectus mihi obnunciat labo-
 rare. Vtinam intra paucos menses vtrumque videam.

Orabitis Deum, vt me peccatorè restituat patriæ. Post
 hunc mensem hinc me credo abiturum, causas scripsi
 ad meum Principem. Si rex Fesensis mecum aget bona
 fide, feliciter sum profectus in Africam: sin faller, mul-
 tis ducatis onustus redibo, qui paruo illuc veni viatico.

Etiam hoc felicitatis genus dicerem, si me ad profectio-
 nem incitasset amor pecuniæ. Quæris an spoliem Mau-
 ros. Etiam. Quomodo? Emi præceptorem CLXXX.
 ducatis, & eum Regi trado, precio quingentorum du-
 catorum. Quod si fuissim astutior, vendidissim aliquan-
 to pluris. Quid restat, nisi vt emam alterum paucis au-
 reis, & eum reuendam mille ducatis?

DE Ioanne Paruo gaudeo. Si diligentia par fuerit
 dotibus ingenij, multum poterit proficere triennio: quo
 tempore, vt intellexi è patre Blasio, tota absoluitur
 summa Thomæ: post quam, quid est quod desideres in
 Theologia Scholastica?

EGO hinc rectà proficiscar Granatam, nisi quantum

N tem-

temporis abibit quæredo altero præceptore. Est quidam Malacæ, est et alter Cordubæ, tertius Hispali, omnes sunt Tunetenses, cupio omnes conuenire, & vnū emere. E Garnata nescio an profecturus sim ad aulam Cæsaris, an potius per Conimbricam vêturus sim Eboram. Cupio tuum Ioannem coràm conuenire, & adhortari ad literas. fortè aliquid proficiam. Si aliquando ægrè tulerunt mea consilia, non tamé desinam agere amicū.

AI S Resendum consternatum, nec mirum. Non enim tam propiciū habiturus est patronū, quàm erat Cardinalis. Scio eum tempore Cardinalis aliquid accumulasse, orabo vt mihi partem donet in profectiōe Flandrensem. Scribis nescio quid de meo Principe vos illū expectare pro Prælato. nisi inquis feceris illū minus superstitiosum, dicunt illum nolle acceptare duas prælaturas. hæc verba tua, nescio an scripseris *minus*, an *mihi*. Ego epistolam ad illum his verbis conclusi. De casu fraterno hoc tantū scribam, grauib. exemplis Celitudinem tuam pulsari, ne quid de religioso animo desperdas. audio te nolle duas prælaturas, gaudeo. quòd displiceat Galerus, doleo. O stulte Clenarde, inquires, cur non potius optas illi Episcopatum Eboressem, vt tu fias Canonicus? Reuerendis. domine, Canonicatus meus est in schola Arabica, cuius principia futura sunt in Flandria, si Deus permiserit.

V I S V S sum vobis rem magnam aggredi: maior tamen est, quàm noctes diesque cogito. Quòd nisi Principes Christiani proposito meo fauerint, puto me rationem inuenisse, vt etiam inuitas cogam Christianorum Academijs disputare contra Machometum. Rem hanc incepti nulla adductus gloria, nulla cupiditate pecuniæ, spero Deus proposito meo felicem imponet coronidem.

AI S Doctorem Ruy Lopez fauere meo proposito; quando aliquot millia dederit paradis meis discipulis, tum re vera credam. Id ei significabis epistola proxima, & me homini amico plurimum commendabis.

DE

DE Episcopatu tuo hoc dico, te nūquam exiturum Lusitaniam.

QVANTVM potes, cura ne absens oues negligas. Nam vt præsens pascas, somnium est, hodie Theodosij regunt Ambrosios.

CATONEM Reginaldum plurimum saluto, curet vt inueniamus bonum vinum, dignum palato Archidiaconico.

GRATVLOR patri Gaspari, oro vt tam probus viuat sacerdos, quàm mihi visus est acoluthus.

QVICQVID missurus es literarum, mittes Garnatam ad D. Marchionem, vt seruet in meum reditum.

VENIO ad salutationes. Inprimis saluto vniuersam tuam familiam, deinde vicinos omnes, & reliquos amicos canonicos. Maximè verò gratias ages Carolo Correo, et meo nomine sanitatē recuperatam gratulaberis. Vale Reuerende D. vrget nuncius, qui heri aduenit. vbi me Deus restituerit Europæ, scribam de profectionis exitu. Iterum vale, & ora Deum pro me. Fesæ v. Iulij.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENAR-
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Nuper paucis tecum egi, & ostendi quo in loco res meæ essent. Amore literarū eò deueni, vt iam hīc debeam ducētos ducatos, eosq; forsitā saginabūt vsurę, nisi Braccarēses mihi opētulerint. Miser, inquis, es Clenarde. Imò verò felix, & iam omnia bona de meo successu auguror. Cæsar quoties in Turcam arma capit, an illum putas non consulere vsurarios? Ego qui totus feror in Machometum, cur tantis conatibus indignum putem appellare foeneratores? Si nihil contra mihi debitum esset, tamē non desperarem, quin Episcopus Paruus & alij amici operant

N 2

darent,

darent, ne me captiuum & obæratum finirent perire inter Mauros. Nunc quando mihi Braccara proximo Ianuario debuerit C C C C. aureos; oro D. T. vt si quid potes, me vel ipse partim adiuues: vel, si dabitur occasio, mentionem rei apud Principem facias. Scripsi ad Fogacium, itemque ad Vafæum. Adeò me tentauit hoc tempus, quo vixi Fesæ, vt ad lógè grauiores casus factus sim patiens. Verùm de omnibus coràm. Tantùm Deum ora, vt me saluum vobis restituat. Atq; hæcenus mea.

VENIO ad alia, quæ velim D. T. propius aspiciat. Et si Rex nihil indignū faceret animo & proposito suo, si magna etiam pecunia constitueret Conimbricæ professionem Arabicam: tamen de hoc nihil agam in præsentia. Spero enim per gratiam Dei, me sic omnia moderaturum, vt meo proposito Principes viri sint auxiliium laturo: et quemadmodum nuper scripsi, Academię Christianorum contra Machometum pugnent vel inuitæ. De Hebraicis literis consilium ineundum est, nõ quidem vt rectius intelligamus vetus Testamētum, sed vt sint inter Christianos, qui sic calleant Hebraicè, vt & voce & calamo valeant pugnam capessere. Viuo hîc inter Iudæos, qui lógè magis miratur esse Christianos, quàm nos miramur esse aliquos adhuc Iudæos. Quid mirū? nihil enim sciunt de nobis, nisi quòd strenuè Iudæos comburimus. Quod si tãti sumptus fierent in Hispania seruandis Christianis nouis, quot fiunt perdendis: credo non sic quotidie huc fugerēt. Ita Franciam, Flandriam ac cæteras nationes ornari literis Hebraicis pulchrum est, scilicet vt rectius intelligant vetus Testamentum. In Hispania verò vbi linguarum studia frigēt, propter ingentem turbam causificorū, præter alia comoda, hoc quoq; nomine vigere deberent hæc literæ, vt fides Christiana purior esset. Si mali sunt Hebræorum libri, ab ipsis cremabuntur Iudæis, vbi eos reddideris Christianos. Apostolorū prædicatione perierunt idola, nec tamen ipsi simulachra tradiderunt ignibus, sed fidem Christi animis hominū studuerunt indere. Nullos

Apo-

Apostoli sedibus suis expulerunt. Nos Iudæos exegi-
 mus ex Hispania, quo fructu? vt falsos Christianos tra-
 deremus ignibus, & reliquos fineremus viuere in Afri-
 ca. Quanto melius fuerat eos seruare seruos, quàm tam
 multos comburere liberos? Quare quando meo confi-
 lio res moderabuntur, id est, ad Calendas Græcas, re-
 pentè nouus erit orbis, & reuocabùtur Rabini aliquot
 Iudæorum, vt inter Christianos ferueat lingua Hebrai-
 ca. Quo sumptu alemus Professores? Multa millia pro-
 fundit Rex in istas sanguifugas, quarum studio mundus
 feruet litibus, & ea pecunia seruiet Professoribus lin-
 guarum. Ipsos autem causificos mittemus Fesam, vt
 discant vna diecula finire maximam controuersiam. Id
 enim hæcenus ignorauerunt. Quòd si sciant & nolint,
 vniuersos adigemus in crucem, vt quiescamus à liti-
 bus. Extra iocum, facilè Rex adduci possit, vt insignem
 aliquem habeat Iudæum, qui doceat Conimbricæ. Iu-
 dæum? Quid ni? Sunthic Fesæ doctissimi, qui sic callent
 Hispanicè, vt ego Flandricè. Deinde & aliud est quod
 fortè moueat inquisitorem maiorem. Iudæi plus tri-
 buùt fermè suo Talmud, quàm his XXIII. libris, quos
 vocamus vetus Testamentum, estq; totum eorum stu-
 dium in rebus Talmudicis. Si non ob aliud, certè hac
 gratia tamdiu Iudæus quispiam alatur apud Inquisito-
 rem, donec totù Talmud habeat conuersum in linguam
 vernaculam, vt suis oculis videre possit, quoties Inqui-
 sitoris fungetur officio. Insunt in iis libris multa alio-
 qui digna lectu nec iniucunda. Quòd si Bibliothecā no-
 stram ornamus gentilium libris, Platone, Aristotele,
 atque etiam Homero & Luciano, cur non aderunt ij li-
 bri, in quibus pugna est de religione? Nihil tam con-
 futat vel Mauros vel Iudæos, quàm istiusmodi eo-
 rum codices. Alioqui quæ vulgò à Concionatoribus
 contra eos iactantur, sæpe valde sunt inania, & præsta-
 ret tacere, quàm ridiculum agere patronum sacrosan-
 ctæ nostræ fidei. Currente calamo tibi proposui quæ
 melius ipse digeres. Si hanc causam susceperis, adiuto-

Talmud.

rem puto habebis fratrem Michaëlem, qui solet agere apud dominam Spinariam. D. Martinus fauebit hoc nomine, quod res est inuisa Monachis, à quibus dirascio mihi expectanda, propter studiū Arabicum. Scripsit modò ad me D. Marchio Granatensis, Colloquia Erasmi in ignibus destinata esse, cum aliis libris compluribus, vbi malè audiunt Monachi: periclitari etiā Viuem. Quid me futurum censes, vbi nomen Alcorani audiuerint? Eia insurgant & nobis faceffant negotium. Quomodo vales D. Episcopo? Quid rerum gerit Paruus minor? Si me amas, scribe per otium epistolam longissimam. Saluto in primis tuam familiam, deinde vicinos omnes, ac dominos Canonicos, præcipuè D. Episcopum Salensem, ac meum Confessarium: item M. Antonium Medicum. Refendum ne salutes, nunquam enim refalutat. Bene vale optime domine. Meo nomine scribes salutem Carolo Correo & Nicolao Cantareno. Fesæ IIII. Decembris, Anno XL.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO, EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENARDUS,
DVS, S. D. P.

SALVE Reuerendiss. domine. Nò sum par referenda gratiæ, quam meritus es in meo negotio. Deus bonitati tuæ rependat. Noli ex paucis verbis æstimare meum animum.

GVILIELMVS, vt scis, curiosus est; oblata fuit ei causa vt multa disceret. De Iudæo & aliis agemus coram, si Deus voluerit me reuerti in Lusitaniam. Principem meum esse prudentem, vt scribis, liberalemq; vbi opus est, semper iudicavi. Verùm sunt tam multi qui quotidie petant, vt difficile sit omnibus satisfacere: & præstat, vt aliqui eum dicant parcum, quàm prodigum,
&

& obæratum multi. Ais omnes teneri mei desiderio; de dominatione tua nihil dubito. nam & ego mirificè cupio amicos inuisere; tam Lusitanos quàm Flandrenses. Vtrisque propediem finem imponam. Nam si eo
 5 animo est Princeps, quem narrauit Gulielmus, nec patriam posthac visurus sum, nec Lusitaniam: sin pacta mihi seruantur, statim isthuc venire est animus, & inde rectà pergere in Flandriã. Valde doleo, optime domine, quòd tamdiu abfuerim à parètibus; timeo enim, ne
 10 non possim mores patriæ ferre, & cogar etiam inuitus redire in Lusitaniam. Cùm enim illic habeam tot consanguineos, nunc ad nuptias, nunc ad Baptismum, nunc ad conuiuia vocabitur Clenardus, qui longè malit frustum panis edere apud librum Arabicum, quàm versari
 15 in hominum strepitu.

SCIO te cupere vt redeam, sed contrà puto te fauere meis commodis. Si me amas, noli verbum vnum dicere Fogacio, aut alicui mortalium in mei gratiam. Putassem me peccasse, si cùm talem haberem Principem,
 20 & constitutum senectutis viaticum, vltro aliam quæsiuissem conditionem: nam iam statueram illis centum millibus contentus viuere. Quòd si Princeps dona sua vult irritare, nõ interpretabor infortunium, sed magnũ beneficium. Cur enim debeo resistere, si Deus me vocat ad potiora? Semper dicere solebam parentibus, nõ
 25 esse periculũ de paupertate, sed ne ditior fierem quàm expediret. Quare ego in hac re in vtrumque paratus sum, nec volò sollicitare vt Princeps pacta seruet, nec occasionem offerre ne seruet. Fiat voluntas Dei, nescio
 30 enim vtrum mihi magis conducat.

GVLIELMVS postquam aduenit, incidit in grauem tertianam, & valde debilitatus est, alioqui eum fueram istuc missurus, & hic expectaturus responsum Principis. Nunc est animus, simul
 35 atque conualuerit, & per æstum licebit, hinc rectà contendere Garnatam. Illic me integrum seruabo, donec Principis habeam sententiam. Nihil enim de

vita genere volo mutare, nisi Princeps suis literis ea testetur quæ narravit Gulielmus.

SUCCESSVM rerum mearum in Africa narraboram, si rediero, alioqui disces ex epistola quam statui scribere ad Christianos. Bene vale mi domine, & ora Deum vt me peccatorem dirigat.

SALVTO vniuersam familiam, vicinos & dominos Canonicos, & compatrem meum Ioannem Philippi. id pertinet ad patrem Gasparem. Fesæ v. Augusti, Anno XLI.

SALVE rursus reuerendissime domine, Gulielmus gratia Dei conualuit: iterumque eum mitto ad Principem, hic permansurus donec redeat. Volo enim scire certò statum rerum mearum, priusquam abeam ex Africa, saltem prius quam veniam Garnatam. Intraui Fesam diues quotannis centum millibus, si ista hic Arabicando perdidit, iam habet tua dominatio maiorem aliquanto causam inuidiæ. Siquidem nuper scripseras, dum me obæratum intellexisses, te mihi inuidere; iam feridò licet inuidere. Nisi illam pensionem credidissim certam, quod præmium esset meorum laborum, nunquam venissem in Africam: nunquam etiam reiecissim quod obtulit vltro D. Siliceus. Nam cum è Garnata de consiliis meis eum fecissem certiozem, promisit se curaturum, vt nihil mihi deesset, si rem instituere vellem Garnatæ, habiturum me libros quotquot expeterem ab inquisitoribus, omnesque Hispaniæ proceres me habiturum fautores. Nolui; & fundamenta dicebam esse iacienda in Flandria; statuebam enim apud parentes viuere, dum ferre possim, & partim docendis hominibus, partim edendis libellis meo principi esse honori. Quid respondissem Siliceo, scripsi ad Principem: qui etiam postea literas ad me misit Fesam, se gaudere quòd decreuissem vertere Alcoranum: & si quibus indigerem pecuniis in libros, se acturum dicebat apud Regem fratrem. Ianuario etiam sua manu exarauit epistolam Principe dignam. Ego hic interim Fesæ cum

monstro

monstro quodam luctatus sum homine Lusitano, qui modis omnibus studia mea debebat iuuare: at contra, me sic perdidit, vt & nullo profectu hic vixerim, & nouem mensibus me detinuerit captiuum, ac fermè in capitis deduxerit periculum, adeò vt eum dignù credam, qui ab omnium studiosorù vnguibus discerpatur. Pro his tantis meis malis, id adfertur mihi mercedis, vt non solùm caream Principis solatio, non enim ignorat mea hic mala, sed etiam eo stipendio spoliet, quòd mihi uiuente Principe quotannis debetur, vel inuito: Aut fateatur necesse est, se turpiter me inanibus pactis voluisse decipere. Narrabit D. T. Gulielmus, quale sit istud monstrum Africanum. Decantabitur toto orbe, si istum ad modum pergat me tractare Princeps.

15 M I R O R ipse de me, cur ista me non magis conturbauerint. Nisi pristinam meam pusillanimitatem Deus iam prosligasset, poteram tali nùcio in lethalem incidere ægrimoniam. Verùm D. Episcopo, simus forti animo: non moriemur fame, quamuis non alamur à Lusitania. Vocat me Deus ad altiora: & iam fermè sum hic factus summus Pontifex à quodam Iudæo mihi amicissimo, & discipulo in Grammatica Arabica. quid vis amplius? Fesæ in meditullio sophorum docet Clenardus Arabicè, nam discere non permittitur.

25 A V D I & aliud. Medicus quo vsus est Gulielmus febricitans, talis est Astrologus, præceptore vsus Zacuto, vt hodie parem non habeant Iudæi. Is facta mentione huius sciētix, quam ego planè futilem prædicabam. Et quotum, inquit, annum agis? vt scilicet de fatiis meis aliquid pronunciaretur. Ibi etsi malè haberet, statim coepit mecum suo more rixari Gulielmus, & grandior rem natu me faciebat quàm vellem, statuitq; mihi annos XLVII. quos annos an iam natus sim, an iam annum agam XLVII. ipse nescio: pronunciabit tamen
35 de Clenardo iste Astrologus. Rogabat quo die fuisset natus. Respondi, pridie Nicolai, noctis hora XI. aut XII. aut interiecto inter eas tempore: nam sic meti-

neram audisse à matre. Et tamen fieri possit, vt prò meridie posuerim noctem: certè circa festum Nicolai sum natus. Etiam de natali solo percunctabatur, & quot essent gradus latitudinis, & consimilia, de quibus etiam verisimile est me aliquid respòdisse indubitatum, quòd s tam sim peritus, vt nosti, Mathematicus. Conscripsit tamen omnia noster vates, annos supputante Gulielmo, & tam certa sunt ei quæ ego dixi cætera, quasi manu gestasset astrolabium, & asstitisset me in lucem edente matre.

NE dubitet tua Dominatio, quin lætum sit in mei gratiam prolaturus oraculū, & vel Cardinalem facturus sit scholæ Braccarenfis, vel etiam pauperulum aliquem Papam. Quare inquis in tui gratiam? Est homo natus annos fermè x c. mihi que factus est discipulus Græcanicus. Noli ridere D. Episcopo. Est puer bonæ spei, iuxta prouerbiū *dis paides oi yegovtes*: iamq; fermè nouit alphabetum, nisi quòd interdum nobis est in lectione mora, quòd domi oblitus sit sua conspicienda, & vitreos oculos, quibus omnino opus est ad discernendum inter literas *v* & *u*. Si iste me senex fecerit alicubi diuitem, boni consulam, si mihi mea laborum præmia denegēt infantes. Quin & in Latinis, mihi Iudæus quidam fuit discipulus. Aliquid est anni spacio Fesæ tres docuisse linguas. Ne igitur angamus animum, quamuis nos contemnant Lusitani. Vastus est orbis, & iam factus sum patiens malorum diuersiorum, actis aliquot noctibus sub tentorio in Africa.

SI me posthac Princeps non agnoscit, non statui continuò quamuis amplecti conditionem. Ait Gulielmus mihi apud Principem reliqua esse centum millia: præterea c c c. ducati ad me venire debent, è redemptione mei Charusij. Ea credo pecunia sufficiet nobis in biennium, vt liberrimè nulli subiectus illic viua inter Mauriscos, & cum solis Arabicis literis rationem habeam, colendo tamen Marchione, & tanti viri tutanda beneuolentia. Stat enim sententia D. Episcopo, quòd insti-

41. Bis puer
21. senes.

institui de bello Antimachometico prosequi, etiam si
 deberem viuere mendicato. Quid facies, inquis, post
 illud biennium? Deus prouidebit: mihi libet posthac
 sine omni cura viuere. An putas me quasi desperatum
 5 protinus venturum in Lusitaniam, & ambiendis multis
 rogaturum Principem, vt mihi mea salua sint præmia?
 Non possum posthac esse tam humilis. Fortè non pro-
 cul abest dies ille extremus, & quid attinet sollicitum
 esse, non de crastino, sed de anno tertio? Interea appe-
 10 tent Astrologorum bona: quæ si me frustrabuntur, cõ-
 futabimus istam vanam scientiam. Sin erit Clenardus
 Papa, primùm omnium inuadam Lusitaniam in hunc
 modum.

PRÆCIPIMVS & mandamus, vt dilectus frater
 15 noster Episcopus de Sale, & item Episcopus de Targa,
 non attingant fructus & prouentus Africanos, nisi no-
 uerint bene Arabicè.

PRÆCIPIMVS item & mādamus, vt si qui post-
 hac oberrent in Lusitania nepotes Clenardi, ne quis
 20 argenteam vel auream porrigat eleemosynam, sed in
 morem dilecti fratris nostri Episcopi diui Iacobi, in
 promontorio viridi, primùm nebulones isti ad rubo-
 rem vsque spiritalem accipiant eleemosynam: deinde,
 sic acriter obiurgati, non breuem auferant cum synco-
 25 pe stipem, sed citra omnem figuram, longissimo vapu-
 lent stipite. Quòd si quis Margallus, aut alius Eboren-
 sis Canonicus dederit Testonem, hac poena plectatur,
 vt non possit Missam legere, sed cogatur eam cantare.
 Resendius autem & Vasæus, si ducatos aliquos istis er-
 30 ronibus largiantur, Resendio interdicitur anno toto
 arte poëtica, & agricultura, nec liceat ei scrutari ve-
 tera marmora. Vasæus autem vino careat tribus mensi-
 bus, nisi fortè gratis ad eum miserit Resendius, aut Pe-
 trus Gometius. Quid? inquis, cùm periclitaris de tuis
 35 stipendiis, potes istos iocos scribere? audi contrà. Cùm
 videam me abiectum à Lusitanis longè sperare melio-
 ra, an possim tristari? Veniet spero tempus, cùm me ali-
 quid

quid posse dicturus es. Atque utinam sic esset in foribus
 ver, ut appropinquat hyems, inuitare dominationem
 tuam, ut me pauperem iam, & nulli astrictum inuiseres.
 Non ego te ad Marchionem deducerem, quem tantum
 tibi placere dicit Gulielmus, sed efficerem ut ipse Mar- 5
 chio Magistro Parui prodiret obuiam cum centum aut
 ducentis equitibus. Fac periculū, & coram disce huius
 Marchionis mores. Virum talem non habet orbis vni-
 uersus, nedum Hispania. Scio multa narrauit meus
 Gulielmus, nisi virum videris & audiueris, nihil virtu- 10
 tum eius nosti. Si illic æstate proxima mansero, omni-
 no videnda est tibi Garnata, vrbs insignis, & omniū rerū
 copia diues. Nunquam Marcus Vigerius ibi homines
 vidit rixantes de caulibus aut brassicis. Annona quidē
 illic etiam increuerat, sed tamen hæc est vrbs fortuna, 15
 ut moriente Hispania reliqua viuere queat Garnata.
 Atque hæc scribo, non quod iam sim Garnatensis, aut
 vllam ibi mihi D. Marchio spem conditionis proposue-
 rit, sed quod suspicer me illic aliquandiu victurū meo
 succo, si mihi adimuntur stipendia Lusitanica: quæ nõ 20
 alia de causa cuperem salua, nisi ut inuiserem patriam;
 quam tamen vehementer desidero, cogor tamen eam
 omittere, sublatis meis præmiis. Atque haud scio, an
 etiam manente mihi stipendio, statim venturus sim in
 Lusitaniam: tota iam vita mea pendet è studio Arabico, 25
 quod prosequi malim perditis stipendiis, quàm iis sal-
 uis omittere. Insanis, inquit. Ista mihi insania iam cœ-
 pit placere, nec velim videri sanior. Præceptorem aliū
 nunc quærimus, nec deerit viuente Marchione. statim
 vbi eum nactus fuero, & satis habuero viatici, istuc ve- 30
 niam, & salutato Principe vellem adire Flandriam, fa-
 cturus periculum an ibi inter niues & frigora possim
 viuere. Si non potero, Eboram redeo aut aliò quopiam
 concedam, vbi permittente Principe cōmodè tractem
 Arabica studia. Nihil mihi dicas de Conimbrica: Re- 35
 gnent illic causifici & mendicent Theologi. Si publicè
 docebo, volo ingens auditoriū; si domi me oblectabo
 tantum

tantum cum præceptore, quiuis locus fuerit idoneus, modò ne rixentur de brassicis.

PECUNIA quam modò Gulielmus attulit, nõ sufficiet vt istuc redeam. Præterea conabor modis omnibus emere alterum præceptorem.

10 QVARE Dominationem tuam oro, vt quando in mei gratiam misisti centum millia, si ea recepisti, ne iam graueris mittere quinquaginta. Adfert Gulielmus chartam subscriptam meo nomine, inscribi curabis quæ velis, ne aliquid pericliteris. De omnibus narrabit ipse Gulielmus, quem his literis procuratorem instituo rerum mearum. Nihil mihi de formulari instrumentorum, quòd odio habeam totum agmen causificorum; testor, protestor, volo, iubeo, oro atque obsecro, vt ista verba
15 tam sint valida, ac si veniret cum instrumentis vniuersæ Hispaniæ. Ista, reuerende domine, apud te sint satis. Hic nullos habeo Alfakios, qui noscent conscribere Lusitanicum procuratorium: quare etiam liberi sunt à sempiternis istis litibus.

20 RELABAMVR à seriis ad iocos. Non solum amicus ille Iudæus me pronunciauit futurum Papam, sed iam hic fui annum totum seruus seruorum Dei, hoc est vt puto, in Italia esse summum Pontificem. Fuit enim mihi Fesæ cum monstro isto Africano colluctandum,
25 quòd eas in angustias fraudibus suis me adduxit, vt antequam consulerem vsurarium, è peculio vixerim duorum seruorum, quibus debitor esse coactus fui ad reditum vsque Gulielmi. Ij duo poterant à me redimi, nisi contra nos pugnatum fuisset mendacis. Regi offerebam in
30 eos CCC. ducatos: aiuntq; eum fuisse contentum. At subito quidam rumorem sparserunt, eos mihi esse sanguine iunctos. Affirmant etiam istius rumoris auctorem esse istum omnium mortalium pessimum, qui me hic tanto tempore diuexauit. Post aliquanto, cum eam
35 pecuniam in eos impendissem, quos iste perfidus cupiebat è seruitute liberare, facile rumor est mortuus. Nam Telonem adij, per quem ista Regis negotia transiguntur,

guntur, qui & ipse confessus est mihi, falsa ista esse men-
 dacia. Et simul cœpi aliam proponere viam, si fortè
 hos duos Christianos potuissem redimere; cùm nec
 ipse præsentem haberem pecuniam, nec illi vllam iam
 spem haberent in mercatoribus. Verùm non processit
 redemptio. Alter eorum est nostras, non è Brabantia,
 sed Flandria: alter, reuerende domine, vestras est,
 habetque Rhotomagi vxorem. Solent isti serui hïc vi-
 uere liberiùs & libidinosè, contracta cum serua qua-
 piam consuetudine. Istorum neuter hæcenus hoc no- 10
 mine malè audiuit. Nostras in mercatorum manibus
 habebat c. xxv. ducatos, quam pecuniam apud mer-
 catorem deponendam curauerat eius frater in ipsius
 vsum: poteratque insigniter eius confici redemptio, si
 esset in hominibus fides. Aderant hïc duo Eleemosy- 15
 narij, & simul ego præsens fauebam. Ipse eam paratam
 habebat summam, quæ si satis non fuisset, orassem Elee-
 mosynarios, vt subuenirent. At mercator penes quem
 erat pecunia, semper detrectabat, obfuturum dictitâs,
 si hominis mentionem faceremus. Et quandonam tan- 20
 dem, inquam, tanta erit redimendi occasio? Inter mer-
 catores istos, vt rem intelligas, non desunt qui multos
 annos huiusmodi tractant pecuniam, & interim mise-
 ros relinquunt in seruitute. Cùm abiissent Eleemosy- 25
 narij, & tandem ipse animû adiicere cœpi ad redimen-
 dos captiuos mea commodanda pecunia, & hunc cum
 vestrâte nominassem; repertum est consanguinitatis
 mendacium, an à meo monstro, vt quidam suspicatur,
 an ab ipso mercatore, incertum est. Paucis post diebus,
 mercator hinc abiit, dixitque se iam nullam posthac ha- 30
 bere in huius vsum pecuniam, quæ nescio quis alius mer-
 cator esset in Flandria mortuus, à quo velut fonte pro-
 fecti fuissent nummi. Itaque miser & frustratus, qui &
 eximi poterat è seruitute, & statim mihi ferme totam
 redemptionem soluere, qui iam obætatus hïc mansi,
 quòd in eius locum, alterum quendam redemi mona-
 chum, fide iubente meo monstro. Vestras autè statim
 mihi

mihi redditurus fuerat quicquid impendissem : nam
 aderat vnus atq; alter mercator Gallus, qui hominem
 volebant iuuare, & ipse præterea habebat nescio quid
 peculij, quod tamen sciri nolo apud Oratorem Hono-
 5 ratum, ne minus emungatà Rege. Nisi turbata fuisset
 res nouis mendacijs, illi iam essent liberi in patria, &
 ego sine omni iactura Octobri superioris anni hinc
 abiissem, qui ab eo die rem habere cœpi cū fœnerato-
 re, & ita sum ab isto portento exagitatus, vt mirer cur
 10 non sim morbo aliquo correptus, & è vita sublatus. Ve-
 rum oportebat me occasionem nancisci, & materiam,
 vt aliquando omisissis rebus Grammaticis res gestas de-
 scriberem, & orbi monstrarem meliôrne essem Gram-
 maticus, an descriptor monstrorum. Valde vt intelligo
 15 vapulat ea Grammatica, quam edidi Braccarę, nec pla-
 cet Lusitanïæ. Quæ si me posthac nolit alumnum, cre-
 de Reuerendissime domine, tam graphicè depingam
 istud monstrū Africanum, vt gratiam sim initurus apud
 multos Lusitanos. Fortè Gulielmus adferet epistolam,
 20 quam modò ex tempore scripsi ad Siliceum: inde con-
 iecturam facies, an aliquid in eo genere queam præsta-
 re. Quòd si eam nõ attulerit, coram narrabit historiam
 huius monstri. Ad captiuos redeo.

E G O, Reuerendissime domine, tam parum diues,
 25 quinque Christianos hinc exemi, partim donatà pecu-
 nia, partim periculosa fidei credita. Tu vnum tantum
 redemisti multò me ditior. Quis iste? inquires. Arabica-
 tor Clenardus. Ita enim interpretor, modò diutius hinc de-
 buisse persistere, nisi humanitas tua interuenisset meæ
 30 seruituti. Vestratem tibi commendo, tu eum Honorato
 Oratori, ille hominem commendabit Regi. Scripsi ad
 meum Principem, licuisse suo Clenardo inter hos bar-
 baros mori fame, nisi hi duo interuenissent serui, suo
 me iuuantes peculio, cū tamen hinc ageret factor Lu-
 35 sitanïæ. Vtrumq; ei commendavi, & æquū esse dixi, vt à
 Lusitanico Eleemosynario respiceretur, quòd pecuniã
 in hos duos destinata, illi abstulerunt, quos redimere
 studuit

studuit Eleemosynarius, at non potuit. Nunc omnibus omisis, vtrumque dominationi tuæ commendo. Ego si nummos haberem, vtriq; crederem. Aiunt huc venturū Oratorem Lusitanum, qui iam agit apud Regem Fesensem in castris. Si æstus me hîc ad illius vsq; aduentum detinuerit, videbo an aliquid possimus efficere in istorum vtilitatem. Dominatio tua interim moneat Honoratum. Scripsit ad me Carolus Correuus de quodam seruo. Is iam liber abiit hinc ante biennium, nisi fallat memoria in tempore. Nam sedulò inquisiimus. Quòd ergo in illum beneuolentiæ volebat conferre, in hunc transferat Rhotomagensem. Id illi meo significetur nomine, & salutetur, ne necesse habeam ad illum scribere Latine.

SI Honoratus ægrè suscipit prouinciam impetranda pecuniæ, & nolint Lusitani vel Gallos vel Flandrenses redimere, cùm iam debita etiam adimant præmia, saltem tantum efficiat, vt hic Orator ab isto Rege charitam impetret, hos duos futuros liberos, vbi talem summam ac tantum pecuniæ dederint. Id si obtinemus, incipiam & vestris & nostratis nomine mendicare.

BENE vale, Reuerendissime domine. Fesæ XXI. Augusti, Anno XLI.

SALVE iterum, Reuerendissime domine. Visum fuit mihi nimis longum expectare Fesæ, donec è Lusitania rediret Gulielmus, quòd possent multa interuenire, & ego nimisquam cupiebâ redire ad Christianos. Itaq; die octaua Septembris, veni Azilam, malè tractatus duabus leucis ab vrbe. Equus clitellarius me saltando præcipitauit, adeò vt brachium dextrû fuerit in periculo. Hactenus manus ad scribendum non fuit libera, nunc vt possum duco calamû. Sedeo hîc obuinctus fasciis chirurgicis. Inter collum & humerum os fractû fuit, vt aiunt, alij tantum dicunt refugisse carnem. Chirurgus me fasciis destinauit XL. diebus, donec omnia consolidentur. Ego statim vbi fuero satis audax, Deo permittente traiciam Gades, nec magis credam Chirurgus,

rurgo, quàm medicis reliquis: inde concedam Malacam, inde Garnatam. Si mihi manent salua mea præmia, empto aliquo tolerabili Magistro veniam ad Principem, & inde in patriam. Sin abiicior, dispiciam quod vitæ institutum sequi debeam.

EX captiuo quodam quem redemi debentur mihi C. ducati, estque ea pecunia apud Comitem de Linarès. Mitto chartam subscriptam meo nomine, si fortè me absente possit ea recuperari pecunia. Facietis quitanciam, vt videbitur.

SI Princeps Henricus fuerit in mora, oro D. T. vt ad me mittenda cures Garnatam LX. millia: non enim licet redire, nisi plus habeam nummorum. Mitto etiam in hunc vsum papyrum mea manu notatam, inscribes, vt placet, *Ego Nicolaus &c.* Bene vale, Reuerendissime domine, cum tota familia, & amicis omnibus. Orate Deum pro me. Azilæ XVIII. Septembris.

DOMINE Episcope, facilè credo moram futuram in aula, quare D. T. oro, vt quamprimùm ad me mittendam cures pecuniam. A Principe accepturus sum centum millia, etiam si abiicior, & præterea adhuc ultra trecentos ducatos oportet me recipere nomine redemptionis captiuorum. Garnatæ expectabo responsum. Puto proximo biennio non moriemur fame. Interim fortè aderit finis laborum, aut aliqua conditio melior.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENARDVS,
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendissime domine. Epistolam misisti gratam, quòd legibilem præter solitum: molestam, quòd breuem etiam contra tuum morem. Si me amas scribe prolixè, siue permansurus sis in Lusitania, siue
O iturus

iturus ad oues. Quanquam nescio qui debeã intelligere verba quæ adiecisti ad calcem epistolæ. sic scribis: *Cum hinc adfueris, proficiscar ad Episcopatum meum.* Non est dam-
 nandum si ego in epistolis meis ludam, aliquo enim re-
 medio opus est ad abstergendum molestias huius fer-
 mæ triennij. Dominatio tua nec ea est ætate, vt velit iocari, nec Sophistam possis agere, qui ante multos annos fueris Antisophista. Quid est ergo, cum hinc adfueris? Si valet adhuc quod didici ex Hangeſt, sensus est me venturum in Lusitaniam, & D. T. ituram ad suum gregem, quæ est copulatiua, ex duabus Categoricalis falsis, vt arbitror. Sin cõditionalem intelligi velis, & me putes isthuc non venturum, non continuò dominatio tua debet omittere nauigationem. Tamen tantum te amo,
 2) charissime domine, vt si mea præsentia te queat extru- 15
 3) dere ad oues, libenter istuc excurrerem, & ea gratia ducentas leucas proficiscerer. Sine me dicere quod fortè sæpius dixi. Vtinam nunquam factus esses Episcopus, aut pergeres ad Episcopatum. Infecta fieri non possunt, quæ facta sunt. Nemo tibi istic auctor erit vt nauiges. Quid restat? nisi vt renuncies Episcopatu, & finas alios mori cum ea sarcina. Reuerendissime domine, vtere sapientia tua ista ætate: & ignosce quòd ista nimio scribam amore.

DE sexaginta millibus habeo tibi gratiam; in præsentia nummis careo, nec possum satisfacere. Aliquid mihi debet Vasæus, oro vt sis contentus, donec ei commodum sit soluere. Reliquum curabo reddi quando fuero ditior. Est apud Vasæum mea parua supellex, si inde quippiam vel è libris vel vestibibus fuerit, quòd emptorem inueniat, facio Dominationi tuæ potestatem vendendi vt velis, in præsentia nõ possum amplius: nisi lacrymari quòd sic me tractauit Lusitania.

EGO post paucos dies, Deo propitio, reuertar in Africam, paucis munitus viatico, nisi benignitas D. Marchionis adfuerit. Familiam omnem ablego. Gulielmum iam dimisi, qui istuc cum meis venit literis, vt

alius

alius quiuis conductitius, non vt Clenardi minister. Gonsaluum vel remittam in Lusitaniam, si velit, aut dispiciam ei Garnatæ locum vbi viuat, & alium habeat dominum. Nigrinum vendam, vt aliquanto plus habeam viatici. In profectiōe me geram aliorum hominum more, qui ipsi sibi sunt ministri, aut frusto panis, vt commodum fuerit, occurrentium vtar opera.

PRAECEPTOR sum filij Imperatoris, sic vt meus Nigrinus multis diebus à me salutatus est Archiepiscopus Toletanus. Itaq; vt ipse non interrumpit somnum ob reditus Toletanos, sic nec ego impediō illo titulo, quin abeam in Africam. Iam video Reuerendissime domine, me nō omnino sine fructu fuisse Ludimagistrum Braccaræ. Tot illic creauī Episcopos & Cardinales, æquū erat, vt ego quoq; iocularius fierem Cardinalis, & Magister Principis Hispaniæ.

VALEDICO omnibus amicis Lusitanis. Statim vt fuero Fesæ, reddam te de rebus meis certiore. Ora pro me. Bene vale Reuerendissime domine, cum vniuersa familia. Garnatæ Calendis Septembris.

EPISTOLAM curabis reddendam Principi.

IAM semel atque iterum me dehortaris à bello Antimachometico, scilicet quod nec rationibus nec miraculis moueantur. Quod si bonum in Lusitania creditur argumentum, cessare debebant omnes Apostoli in Iudæa, cur enim conuētere conabantur, quos Christus ipse nec ratione nec miraculo commouit? Reuerende domine, sæpe peccamus, sæpe monemur, & aliquando vix tandem plerumque respiscimus. Et tamen ego illuc disputaturus non iueram, sed clam rimaturus eorum mysteria, vt re communicata cum doctis Theologis, illuc redirem de Religione cum eis communicaturus. Nunc an tertio recurram nescio. Stat enim sententia, omnia pati, vt sciam quibus stet illa superstitio. Scripseram nuper me bonos viros pulsaturum, vt me iuuarent, ac te futurum inter primos. Iam venio atque oro, vt me precibus tuis Deo cōmendes: idemq; apud

amicos efficias, qui nos amant. Nunquam minus de pecunia fui sollicitus, quam in præsentia; forsitan in causa est quòd paucas habeam. Nec me casus iste Lusitanicus sic mordet, nisi quòd exclusit à patria, quòd licuisset ante hoc exortum bellù proficisci, nisi vana spe; fuisset deceptus. Saluto D. Doctorem Ruy Lopez. Quando scripseris ad Don Martinum, salutabis eum meo nomine. Iterum vale.

CAROLO CAESARI SEMPER AVGVSTO,
NICOLAVS CLENARDVS GLORIOSOS DE POPVLO MACHOMETICO PRECATVR TRIVMPHOS.

SOLENNE est omnibus, felicissime Cæsar, quotquot literis Maiestatem tuam appellant, multis verbis decurrere in laudum tuarum præconia, adeoque impudenter interdum atroces quasdam virtutes tibi affingere, vt ipse nò dubitem, quin scriptoris stultitiam condemnes & rideas. Quod quidem institutum quando veterè gentilitatem sapit, & nequiquam apud Christianum Principem locum habere debet, qui nò in hominum opinionibus & perituris chartis immortalitatem repositam arbitratur, sed eam spectat immortalitatem, cuius fundamenta sunt penes bene actæ vitæ conscientiam, penitus ab isto vulgato officio calamum cohibebo, & quæ postulata me edere coëgit necessitas, omnibus ambitionum remotis ambagibus, simplici oratione proferam, ante omnia suppliciter te rogans, vt me patienter pro tua natiua bonitate audias, & audaciam clementer ignoscas.

CVM ante decem annos Louanij tractarem studia Theologica, & nactus otij copiam, Græcas Hebræasq; degustassem literas, sic vt eas publicè profiterer, incelsus sit cupido discendæ etiam linguæ Arabicæ, quod in Iudeorum commentariis animaduertissem ipsam affinem esse

esse Hebraicæ, & alteram alterius iuuari præsidio. Ve-
 rum in vniuersa Flandria ne literam quidem vllus no-
 uerat Arabicam, nedum Arabicaturientem possit do-
 cere: tantùm circumferebatur Psalteriũ illud Nebien-
 se, quinq; descriptum idiomatibus, Latino, Græco, He-
 braico, Chaldaico, & Arabico. Quod simulatque pri-
 mùm conspexi, impotenti correptus rei desiderio, ta-
 met si nihil adesset, quod saltem alphabetum common-
 straret, euoluere tamen cœpi, & curiositate stimulan-
 te, rationem mihi reperisse credebar, qua peregrinæ
 linguæ characteres assequerer. Quãdo enim non igno-
 rarem propria ista vocabula, hominũ, regionum, mon-
 tium, fluuiorum, & consimilium, eisdem ferme syllabis
 & sono efferri apud Hebræos & Chaldæos, idem obti-
 nere suspicabar in Arabicis. Nec me fefellit ista suspi-
 cio, in primis eo perpendendo Psalmo, cuius est initiũ:
 Deus quis similis erit tibi? Ibi enim plurimæ comparæt
 velut fodinæ auri Arabici, hoc est dictiones, è quibus li-
 ceret rimari Alphabetum, verbi gratia: Israël, Idumæi,
 Ismaelitæ, Moab, Agareni, Gebal, Ammon, Amalec, Af-
 sur, Lot, Madian, Sisare, Iabin, Cisson, Cudor, Oreb,
 Zeb, Zebæe, Salmana: è quibus vniuersis de literarum
 figuris leue iudicium feci, & tam difficili vsus magistro,
 volui pergere ad capeffendam adedò horridam & aspe-
 ram linguam. Non quòd mihi inter Flandros datum
 fuit istis, adminiculis fretum sonare Arabica, sed quòd
 vel tantillo fretus auxilio, codicem illum oculis legere
 conarer, haud aliter quàm si mutus animum adiiciat
 percipiendis scripturis. Neq; enim in eo Psalterio sunt
 addita signa vocalium, vt scirem quid quo pacto pro-
 nunciaretur: tamen bona quadã fortuna sic mihi cogni-
 tis characteribus, nauare operam non pigebat in euol-
 uendo codice toto, ratus scilicet futurum, vt aliquando
 etiam Deus occasionem præberet Arabicandi com: no-
 dius. Dum sic perduro, & Lexicon rude contraho, hinc
 inde arreptis voculis, quæ sæpius obuix mihi iam essent
 familiares, Louanium venit Fernandus Colon quæsi-
 turus

turus hominem, cuius cōsilio moderaretur Bibliothecam illam quam adornabat Hispali. Enarrabam tum publicè Chrysoftomum, de dignitate sacerdotali, in gratiam Græcissantium, eratque mihi auditorium frequentissimum. De quo certior factus Colon, & simul ab Hispanis aliquot res meas ac studia propius edoctus, conditionem proposuit professionis Hispanicæ. Quam non illibenter accepi, tum quòd ob molestias quasdam, quas mihi facebant isti Causifici, iam adfugam essem propensior, vitam cuperem tranquillam, ubi nihil mihi esset commercij cum illis controuersiarum fabris, & litium magistris; tum etiam quòd inter Hispanos augurarer posse me feliciter Arabicari. Ne multa. Statim ingressus Salmanticam, libros aliquot reperi, apicibus omnibus eleganter conscriptos, quibus diligenter pertractandis, iam etiam vocales Arabicas adeptus fui, ac sensim canones olfacere cœpi Grammaticos: vidiq̄ue maximam esse Arabicis cognationem cum Hebraicis. quæ quòd satis exactè tenerem, si minutias requiras Grammaticæ, & quòd omnem laborem deuorare statuissem, sine vllius Præceptoris opera, me tradidi rimandæ Grammaticæ. Et quia certis de causis permittente Colone, substiti in eâ Academia, detrusus in pistrinum Arabicū, spacio sex mensium sic promouit, vt non formidassem profiteri linguam Arabicam. Ac parum abfuit quin docturus prodirem in publicum, quòd me munus illud sustinere posse crederem. Interim adlaborante Episcopo Cordubensi, liberatus fui à pactis Colonicis: & iam firmior & diuturnior videbatur ibi mihi futura sedes. Cumque essem nimium defatigatus Arabicando, amœniore auocamento vires reficere cùm decreuissem, in iuuentutis gratiam literas docui Græcas, tanto auditorio quantum hæcenus non est visum in Hispania. Nec multò post honestum illic mihi Senatus in annos singulos constituit stipendium, partim vt Latinas, partim vt Græcas docerem literas. Ecce autè cùm vix duodecimus mihi ageretur in noua professione

professione

fessione dies, adferuntur epistolę regis Lusitanię, illiusq;
 fratris infantis Henrici, ad quem instituendum inuita-
 bar. Cum quo versatus annos quinque, & dormientibus
 altum Arabicis, quod alias disciplinas tractarem, cum
 5 nuper facta mihi ab eo potestate rediturus essem in pa-
 triam, & ibidem sedem senectutis positurus, consilium
 coepi, ut mensibus aliquot peragratis urbibus Hispani-
 cis, diligenter dispicerę, sicubi reperire possem homi-
 nem, qui cum fabularer de literis Arabicis. Nam hacte-
 10 nus viam vocę non audiueram, & dubiola quędam
 me torquebant de illorũ accentibus, & omnino stabat
 sententia cum studio Theologico, Louanij professionę
 auspiciari Arabicam; quod eam mirificę conferre cen-
 serem rectius intelligendis Hebraicis. Itaque profectus
 15 Braccara, veni Conimbricam, inde Hispalim, inde Gra-
 natam. Vbi cum essem nulli prorsus cognitus, Deo ta-
 men propicio res meas moderante, in Alhambam de-
 ueni, iussus a quodam salutare Marchionem, qui statim
 causa protectionis audita, ut est vir humanissimus, &
 20 studiosorũ hominum fautor, me etsi antea ne nomine
 quidem notum sic adiuuit, ut doctissimũ multis aureis
 emptum Alfakium donaret. Cuius consuetudine dum
 vtor, & lectitando simul cum ipso Alcorano, paulatim
 animaduerto, quam foedis erroribus gens ista periret
 25 Machometica, terigit animũ meum clades nostrę Reli-
 gionis, multũq; dolui, quod tot seculis nemo inter Chri-
 stianos sit exortus, qui tanto malo conaretur adhibere
 remediũ. Sane non defuerunt, qui dogma pestiferum
 editis libris confutarent. Sed quid quęso ad Persas, &
 30 tam longę a nobis dissitas regiones, si Christianus Theo-
 logus Latino sermone disputet contra Machometum?
 Sic in hostes fidei stringendus est gladius, ut mucronę
 sentiant. Itaq; siue Deus mihi in mentem misit, siue te-
 merę hoc propositũ concepi, omnibus aliis curis omif-
 35 sis, statui quicquid vitę mihi reliquum fuerit, huic vni
 consecrare negotio, nec conuiescere, donec tantũ
 promouero in lingua illa doctorũ hominũ, ut & cala-

mo & lingua possim cum Machometistis in arenam dogmatū descendere, & si liceat, multos tam piæ causæ socios conciliem, qui istum mecum laborem velint capeffere, hac mente, vt etiam in Africam ipsam disputaturi & morituri non reformident proficisci.

CAETERVM quia ad hanc rem nobis opus esset libris, in quibus mysteria sectæ continētur, & passim ab Inquisitoribus multi cremantur, qui nobis plurimum conducerent, omnem lapidem moui, vt huiusmodi codices mihi seruirent, quia illis in fidei augmentum vti vellem, potiūs, quàm vt sinerentur perire flammis. Verùm nihil obtinere potui: nec hæctenus habui, qui meos conatus foueret, præter vnū Marchionem, ad eò rei studiosum, vt etiam omnes triremes Hispanicæ meis consiliis libros conquirant.

DE hoc meo proposito certiorē feceram Ioannem Siliceum filij tui præceptorē, qui cū me optimè nosset, & multa posset apud tuam Maiestatem, visus est mihi plurimū habiturus momentū. Sed quamuis me sedulo sit adhortatus, ne tam pium animum deponerem, nihil tamen spei ostendit, nisi vellem relicta patria, rem istam instituere Garnatæ. Id quod si facerē, omnia mihi ad futura dixit, & cum proceribus Hispaniæ Cæsare ipsam fautorem egregiū futurū. Ego verò tenebar desiderio patriæ, & nusquam videbam me cōmodiūs hanc professionem inuecturum, quàm Louanij, vbi animus erat cum præceptore illo Alphakio istas literas docere & discere. Id quod sine librorum copia fieri non poterat.

ITAQUE hac gratia profectus sum in Mauritaniā, vt partim comparandis libris, partim inspiciendis populū moribus & institutis, idoneus magis redderem ad hoc bellū Antimachometricum: desedi quæ Fesæ menses quindecim, nullo fermè fructu, ad eò nobis illi suos inuident codices. Pacta quædam iniueram cum ipso Rege, futuram mihi potestatem auhendorū librorum, & me in literis instituendū, modò sinerem aduenire illuc Garnatæ præceptorem, easq; conditiones adieceram,

vt feliciter cessura mihi fuerit ea peregrinatio, nisi in monstrum quoddam incidissem, & apud Barbaros perfidiam debuisssem experiri hominis Christiani, qui illic tanquam malus Genius studiorum mihi exortus fuit.

5 HIC apud Regem effecit, ne me docerent, ne libros consequerem, vt præceptorem amitterem, & tot mensibus inter Machometistas in summis molestiis contaberem. De qua fraude inaudita domi testimonium habeo Sacerdotis cuiusdam Arragonensis, qui seruit illic
10 apud Regem.

ITAQUE hac profectioe, quam pietatis causa susceperam, præter sesquiannum sine fructu studiorum exactum, id modò sum consecutus, vt & Præceptorem doctum amiserim, & speratis codicibus caream, & quod
15 grauissimùm est cum tali monstro sim luctatus in Africa, vt miraculi instar sit, me excruciatum doloribus non perissem inter Machometistas. Magnus etiam dolori cumulus accessit, quòd didicerim à Christianis, Tunetenses libros veditos esse in Mauritania, quin & ex Arragonia
20 illuc aduehi, & me interim sic angere conquirendis codicibus. Vix tandem paucos ante dies post tantas miseriae reuersus Garnatam, sedeo quotidie expectans, si quid fortè nos Episcopus iuuare velit Carthaginien-
25 siss, hoc animo, vt potius patriam posthac negligam, quàm susceptam prouinciã deseram.

SI Maiestas tua propositum meum dignum fauore ducat, oro vt libri qui per Hispaniam comburuntur, meis studiis posthac seruiant. Quamuis enim hæc mea de iuuanda Religione sententia plerisque videatur noua, non est tamen eius
30 generis, à quo Cæsar qui continenter bellum gerat cum Machometo, vlla ratione debeat abhorrere. Hæc sunt quæ Maiestati tuæ scribenda duxi, partim quæ in aula Regis Fesensis, intrepidè promisi me apud Cæsarem de iniuriis conquesturum, partim quæ tam piam causam Cæsar sine villo
35 incommodo possit adiuuare. Bene vale felicissime Cæsar, et vide num iniusta petam, tanto amore studiorum è Louanio delatus in Mauritaniã. Garnatæ XVII. Ian. An. XLII.

EPISTOLA NIC. CLENARDI AD
CHRISTIANOS, DE PROFESSIO-
NE ARABICA, MILITIAQVE CONSTI-
TVENDA ADVERSVS MACHOMETVM. §

NICOLAVS CLENARDVS CHRISTIA-
NIS OMNIBVS, S P. D.

QVANDO sum in præsentia de iis rebus verba fa- 10
cturus, quæ ad publicum nostræ religionis bonū
mihi pertinere videntur, nemo (vt spero) vitio vertet,
si priuatus & parue sortis ego, nactus occasionem com-
munis iuuandæ salutis, communi omniū iudicio, sen-
tentiam propositumq; meum censendum efferam. Vt 15
enim in suis quisq; domesticisq; negociis cessator accu-
satus est, ita nō potest carere culpa, quisquis laboranti
patriæ pro sua parte subuenire negligit: propterea
quod Respublicæ, quibus omnia ciues debent, sola hac
via labefactari consueuerūt, & tandem pessum ire pe- 20
nitus, quod omnes libenter priuatis indulgemus com-
moditatibus, communibus & publicis defumus. Quod
si vt nostris, ita & alienis commoueremur (quanquam
quæso quid homini debet esse alienum, qui sine mutuis
beneficiis in hoc orbe nequit consistere?) si inquam sic 25
& alteri studeremus, quemadmodum blanditur cæcus
ille amor sui, qui Græcis dicitur *φιλαυτία*, profectō nec
intestinis discordiis turbaremur domi, nec hostium in-
sultus pateremur foris. Sed vt contra seditiones dome-
sticas, sic & aduersum tumultus externos, beata pace, 30
& læta tranquillitate tuti staremus. Ne verò statim in
limine imprudens ruam, videarq; ineptus graui quo-
piam & turgido incedere proëmio, cū tamen hacten-
us Rhetoricis lenociniis non fuerim deditus, scaphas
rusticus nominabo scaphas, & citra omnem insinua- 35
tionem, vobis vniuersis commendare conabor literas
Arabicas, vt earum præsidio Legiones adiuuemus Cæ-
saris,

5 saris, & coniunctis copiis tandem profligemus dirum
 istum orbis incubatorem Machometum. Huc omnis
 spectat oratio, hæc Sparta mihi modis omnibus exor-
 10 nanda est, & vt spero etiam exoranda. Atq; vt ab ini-
 tio repetam, quibus prouectus auspiciis, iam totus sim
 in hac meditanda militia, planè superuacaneum duce-
 rem, nisi inter narrandum confiderem, plerisq; augen-
 dos animos, & addendos ad virtutè stimulos: audituri
 enim estis quæ fidem vincere videntur, deinde nõ alie-
 15 num ab humanitate putauit, longum etiam in amicorù
 gratiam sermonem terere, quos nouem iam fermè an-
 nos, non omnes quotidianis epistolis inuisere potui.
 Cùm præsertim nihil susceptæ prouinciæ sit obfutura
 hæc narratio prolixior. Cum studio Theologico, præter
 20 Græcas Hebræasque literas, leuiter etiam degustauit
 Chaldaica, sic vt si eam curam capeffere libuisset, facile
 iustam nactus fuisset peritiam, propter linguarù inter
 se affinitatem: qui enim vtramuis rectè norit, minimo
 momento iam ambas nouerit. At non me insigniter ti-
 25 tillabant Chaldaica: credo quòd in alio quopiam pistri-
 no vires suas debebat explorare curiositas, quam nisi
 mortalibus natura dedisset, bona parte mutilas habere-
 mus præclaras artes, & mancas etiam liberales discipli-
 30 nas. Mihi certè feliciter celsit, quòd in rimandis ignotis
 literis fuerim curiosus.

AC videte quæso, cur captus sim amore barbaræ
 linguæ. Lectitandis Iudæorù cõmentariis, subinde me
 cruciabat, quòd hanc vel illam voculam id sonare dice-
 rent Arabicè. Præcipuè verò me stimulat Aben Ezra,
 30 quoties occineret illud P H E R A P H A in lingua Ismaë-
 litica, quod illi scriptori tam est peculiare, vt nodos in-
 numeros sibi videatur hoc confugio dissoluere. Quid,
 inquam apud me, Nunquàmne sciam, quidnam sit P H E
 R A P H A? Rogatus à me Ioannes Campensis, piæ me-
 35 moriæ (nam iam obiisse mortè intellexi) dum per Ger-
 maniam pararet reditum in patriam: cuiusmodi casus si
 me quoq; manet in Africa, qui impotenti teneor desi-
 derio

derio redeundi ad meos, defunctū precibus Deo com-
 mendabitur: Sed ut ad institutū redeat oratio, Campen-
 sis Professor tum Louanij Hebraicus, idem, inquit, est
 PHE R A P H A, quod aduerbium T V N C. Non id meo
 satisfaciebat stomacho, semperque imminebam cuius
 5 occasione, ut aliquid consequerer scriptum characteri-
 bus Arabicis, quos hactenus non videram. Fortè per id
 temporis Venetias profecturus erat amicissimus mihi
 Daniel Bombergus, vir sic de literis Hebraicis meritis,
 ut nomen suum omnium seculorū memoriae consecra- 10
 uerit sempiternæ. Cūq; pro sua humanitate qua prædi-
 tus est insigniter, ad me venisset Louanium, ut ante abi-
 tum valediceret, memor vlcis mei, vnde fermè manū
 non tollerem, rogabam numquis esset Venetiis peritus
 Arabicè: respondit ille, Medicos quosdam inter Iudæos 15
 versari, qui lectitarent Auicennā natiua lingua: ibi pro-
 tinus subsiliebam gaudio, serioq; triumphabam, quasi
 iam linguæ partem tenerem, quod in orbe nostro non
 deessent illius periti. nam illam velut apud Antipodas
 20 sedem habere putabam, tam mihi alienum videbatur
 hoc barbaricū idioma. Ne multa verba, promisit Bom-
 bergus se paginas aliquot è Venetiis misurum Arabi-
 cas: quod meo iudicio perinde censebatur, ac si conti-
 nuò futurus essem Grammaticus, conspectis modò li-
 25 teris. Agebam Louanij in collegio Scholastici, in quo
 præter nos prouentibus annuis alitos, cōuictores etiam
 quatuor licebat admittere. Hos inter adolescens can-
 didatus & ipse linguarum, nactus Psalterium illud Ne-
 biense, gratulabundus ad me venit, neq; enim morbum
 meum ignorabat, qui pluris ducerem eas nosse literas, 30
 quàm opimo donari sacerdotio: Tam beatus eram, iam
 præter Arabismū frigeabant omnia. Quomodo, inquiet
 aliquis? Nam in eo codice, quemadmodū pleriq; nostis,
 Psalmi quidem sunt excusi typis Arabicis: verum quid
 inde cōmodi percipiat is, qui ne vnum quidē cognoscat 35
 apicem? neq; enim vel Alphabetū adest, vel quippiam
 præterea, quod omnino rudem admoneat, & eram in
 vniuer-

vniuersum ἀναγράφεις. Nec curiositas vocari debebat,
 sed planè dementia, velle in eo libro tēpus terere, cui us
 nullam noſſes literam, haud secùs ac si legendū offeras
 Demosthenem aurigæ Diestensi, cui nomen est Arnol-
 5 do filio. Quòd si vel eum saltem librū in præsentiā con-
 suluissem, qui ante annos aliquot excusus est Garnatæ,
 vbi & nomina & figuræ characterū declaratur, aliq̄uid
 mutus magister opis attulisset, commonstrandis litera-
 rum notis. Nunc verò nec quispiam Louanij, viua me
 10 voce poterat elementa docere, nec vllus extabat libel-
 lus rudimentarius. Sed antequam pergam, obiter hīc
 admonitos velim quotquot Arabicari deſuerint, ne,
 quem dico librū, eo numero ponant, quasi faciat ad tra-
 dendam linguā Arabicam: iis modò conducit, qui ver-
 15 naculū gentis sermonē expetūt, à quo tam diſſidet Ara-
 bismus, quo sapientū & eruditorum monumenta sunt
 prodita, quantū intereſt discriminis inter dictionē Ho-
 meri, & iſtorū Mercatorū, qui hodie negociātur in Græ-
 cia. Caterū ego ἀραβικομαγισ, si vel iſtum ad manū
 20 habuiſſem codicē, prima laboris parte leuatus fuiſſem.
 quem vt exantlauerim, & quo ingenio ſim vſus, ſic ac-
 cipitote, & exemplū in me ſtatuite, quid ſit reuera Græ-
 cis ἀυτὸδιδάκτες, hoc eſt peſſimo vtī præceptore, nempe
 ſeipſo.
 25 VBI intenderis ingeniū, valet, ſi bene memini Salu-
 ſtij. En tibi Clenarde vniuerſum Dauidicū Pſalterium,
 ne neceſſe ſit expectare pagellas è Venetiis, & promiſſa
 Bombergi. Eia lege. Non poſſum. Lege inquam. Qui
 iſtuc quaſo? nullam literam ante hunc diem conſpexi,
 30 ſimilisq; videri poterā Machometo, de quo hæc narra-
 tur veriffima fabula, hoc eſt, euidentiffimū mendaciū:
 veniſſe ad eum Gabrielem Angelum, & aperto Alcora-
 no, quem ſecum è cælo detulerat, iuſſiſſe vt legeret. Ne-
 ſcio, inquit Machometus, literas: moxq; correpto An-
 35 gelus hominis gutture, lege, inquit: aded vt fermè vr-
 gente Gabriele, bonus Machometus perierit, præfoca-
 tus: atque huiusmodi multa comminiſcuntur illi, quo
 doceant

doceant Machometū idiotam quempiam fuisse, omnis expertem humanæ literaturæ, vt scilicet putetur nō ipse conscripsisse Alcoranum, sed accepisse cælitus. adeo vt si quis legendi peritiam illi tribuat, capitali plectendus sit supplicio.

SE D venia danda est Machometo, quod eo sim ingeniosior comminiscendo rationes legendi Arabica. necdum enim viderat Psalterium Nebiense, cuius præsidio mihi ad huius linguæ studiū patefacta est fenestra. idq; ad hūc modū. Nō me latebat propria nomina virorū ac foeminarū, itemq; montium, fluuiorū, regionū, urbium & consimiliū, iisdem apud Hebræos Chaldaeosq; scribi literis, & totidem vtrosq; consentire syllabis. quamuis enim septuaginta Interpretes, vt ait rectè Iosephus, horridum sonum linguæ Hebraicæ cōmutauerunt, trāsferendis vocibus, spectātes quid pateretur blandior Græcia; in translatione tamen Chaldaica, & Onkelos & Ionathā id secuti sunt, quod cōparet in versione Paghini: & quemadmodū Hebræus ait Selemo, Mose; sic & Chaldaicè scribant Selome, Mose, nō vt Græci Solomō, Moses: nec etiam figuras istas agnoscunt, quas gentes variæ solent vario quoq; pacto vsurpare. Et vt de Flandria loquar, aut Brabātia, in huiusmodi peculiariter affectant Aphæresin, ἀπέφαλόν reddentes Ioannem, Iacobū, Bartholomæū, cum plerisq; aliis, qui decollati non fuerunt dicentes **Hennen/Coppē/Maccus**. Zelandi verò, nisi fallor, pro Catharina largiti sunt nobis **Calleken**. Quæ nominū metamorphosis, nec est in translatione Chaldaica, & in mentē veniebat, ne in Arabicis quidē atrocem esse, quod suspicarer etiam huius gētis scripturam non admodū abhorrere ab Hebraicis, & a dextra tendere in sinistram, id quod ne ipsum quidem noueram, tam eram rudis, etsi mirè curiosus. Itaque cū soleat discipulus à confessis ordiri, quæ extra omnem aleam essent posita, non ego initium feci à verè solidis pronūciatis, sed suspicione Duce, rimari coepi characteres Arabicos.

AC

A C protinus Psalmus iste sese offerebat, qui sic incipit: Deus quis similis erit tibi? ne taceas neque compe-
 scaris Deus, propterea quod in eo ingens est aceruus
 meorum praesidiorum, Israël, Idumæi, Ismaelitæ,
 5 Moab, Agareni, & cæteri item populi, nunc ob-
 noxij Machometo, credo ut mihi opem ferrent, ad
 comparandam linguam Arabicam, qua aduersus ipsos
 aliquando vsurus essem, & suo ipsos sibi iugularem
 gladio. Hic iam repertis fodinis strenuè fobiebam,
 10 eruendo metallo felicis Arabiæ. nec profectò Deusta-
 cuit, sed commissis inter sese nominibus & perpenso
 verborum numero, quæ in columnis ex aduerso po-
 nebantur, colligere nitebar, quid Arabicè cui respon-
 deret Latino. Inter hæc sudanti, Ismaelitæ contra
 15 quos iam bellum spiro sempiternum, præsentaneum
 mihi tulerunt remedium, bona quadam fortuna con-
 specti in calce quinti versus, qui sic habet: Quoniam
 cogitauerunt vnanimiter, simul aduersus Testamen-
 tum disposuerunt tabernacula Idumæorum & Ismae-
 20 litæ.

S I C fossor ligone disputabam. Ismaelitæ in hac co-
 lumna Latina versum claudunt, nimirum & in sua
 columna locum sortientur vltimum: iam thesaurum
 versabam, conspecta vocula multis copiosa syllabis: ac
 25 nescio an audito ligonis strepitu, dum in Ismaelitas
 impingerem, continuo vicinus accurrit Lot, credo ut
 vel gratularetur, vel partem thesauri auferret: nam
 huiusmodi fortuna communis esse solet, quotquot nõ
 procul sint ab inuentore. & quamuis Moab, Gebal,
 30 Ammon, Amalec, Tyrus, & Assur propius astarent,
 tamen sic facti sunt in adiutorium filiis Lot, ut hic li-
 quidiùs clamorem thesauri perciperet, ob id suspicor
 quod auriculam haberet rotundior, & magis pa-
 tentem audiendis stridoribus, nisi illud in causa fuit,
 35 quod recens profectus è Sodomis, & velut nudus ere-
 ptus ex incendio, cupidior esset bonæ fortunæ, cæteris
 sic occupatis, suo quoque bono, ut tardiùs aduenirent
 vtcum-

utcumque sit, simulatque mihi ad Ismaëlitæ accessit, duas commonstravit literas, L & T. nam & Lot, & litæ in calce Ismaëlitæ eas literas eisdem figuris gerebant. Tyrus etiam modestè capite innuens, nescio an partim gratularetur, an potius partem prædæ sibi vendicaret. certè thesaurum repertum esse, iam passim fermè omnes vicini vna voce prædicabant, ac periculum erat, ne concurrentibus vndique raptoribus, Ismaëlitæ discerperentur. Ante omnes Moab inuasit pectus Ismaëliticum, Gebal corripuit tibias. Ammon vtraque manu rem gerebat contra Moab, se potiore esse dictitans. Amalec verò cum ex animo cuperet opem ferre Moabitis contra impetum Ammonis & communem portionem communiter partiri, spectans, ut sit, priuatum commodum, decertabat etiam cum Gebal, deos hominesque testatus, se præferendum esse vtrique, quòd & pectus agnosceret & tibias. Tyrus, ut dixi, leuiter studebat filiis Lot, in ancipiti fitus, inuideret an gratularetur. At verò Assur, Sifare & Cifson atrocissimè pariter imminebant Ismaëlitæ collo. Postremò cum iam increbuisse rumor inuenti thesauri, famam quaqua nersum sparsurus, & auctoritate nominis confirmaturus, vir summæ fidei & maximæ dignitatis aduenit Salmana: qui cum non interfuisset tumultui, quòd procul habitaret, meritissimo tamen & iure vniuersos antecellebat, pectus, tibias, & collum solus arripiens: nec enim erat, cui tribus nominibus deberent Ismaëlitæ. Celebremus licet Epinicia, nam Baetra deuicimus, & tres inuenimus characteres Arabicos, S. M. L. in magifico Salmana, duos in Lot, L. T. in reliquis singulas, in ipso thesauro quatuor, S. M. L. T.

P R A E C I P V A ergo mihi cura fuit obseruare, qui versus aut in capite aut in calce meas offerrent fodinas. & ut quæque darentur, ligonem exercebam. Principiò Latinis opponebam Arabica, quemadmodum commonstravi in Ismaëlitæ. Mox Arabica ipsa inter sese

sefe committebam, vt salutatione mutua Lôt cum Ismaëlitis vnâ atque alteram literam conspirantes asseuerarent: ad eundem modum copulabam & cæteras fodinas: Israël, Agareni, Tyrus, Assur, Sifare, & Oreb, quid nisi mihi ingerent literam R? Moab & Gebal reddebant B. quibus opitulabantur Iabin, Oreb, Zeb, & Zebee. Et quamuis titulus in multis Psalmis testaretur D. quoties occurreret Psalmus David, tamen & hoc loco Idumæi, Madian, & Cudor facile doceant.

HIS ego sitientissimus linguæ Arabicæ laboribus, & hac rimandi diligentia, totum consecutus sum Alphabetum, primò pensiculandis nominibus propriis, mox etiam adiutus & altero subsidio, quod præter characterum notitiam, aditum patefecit concipiendis animo, & velut somniandis canõnibus Grammaticis. Siquidem postquam aliquot iam literas certò cognoscerem, non rarò mihi inter fodiendum dictiunculæ quædam occurrebant, & aliæ quæ idem significarent Hebraicè. manus, pes, caput, lingua, venter, anima, seruus, & huiusmodi quamplurima reperiẽbam totidem & iisdem constare literis in vtraque lingua. Et continuò apud me, est igitur inquam Arabicum idioma tam affine Hebraico, vt & Chaldæum. quare & hoc mihi plurimum contulit, vel ad ipsas assequendas literarum figuras. Proferam exemplum quod quiuis intelligat, tametsi non nouerit Hebraicè. Anima tribus literis consonantibus indicatur, N F S, esto iam adiuuantibus primis illis curiositatis meæ documentis, probè teneam duas primòres literas, N & F, necdum tamen figuram nactus fuerim literæ S. suspensus manebo, donec ignotum S. compareat voce quâpiam alia. Linguam Hebræi notant literis L S N. ne id quidem sat fuerit. Pax sermone Iudaico est S L M. Quid hinc colligere datur? Iam è rebus compertissimis didici linguarum istarum affinitatem. Quid tum postea? in tribus his vocibus anima N F S, lingua, L S N, &

P

pax

pax S L M , literæ reliquæ cognitæ sunt præter ultimam
 in N F S , mediam in L S N , primam in S L M , ea in
 hebraico sermone est s : deinde multas & alias voces,
 planè easdem reperio in vtraque lingua , quocunque
 loco hæc figura compareret , si modò eam statuas esse li- 5
 teram s . Eia sit bonis auibus s . fortè alias proprium
 aliquod nomē diluet dubium , interim fretus coniectu-
 ra probabili , perge velut in re cognita .

Q V O D si sic vocibus inter sese conspirant hæ lin-
 guæ , in mentem venit fortè etiam præceptiunculis 10
 Grammaticis eas non dissidere : nam ligò meus obiter
 nonnihil olfecerat . Possessiuæ pronomina , meus ,
 tuus , suus , noster , vester certis literis & syllabis ex-
 primunt . quare vbi his vteretur Latinus , aut Hebræus ,
 sedulus indagator literarum , offendebam & ista prius- 15
 quam quærerem . Eia contemplemur porrò , quid
 faciant in variandis verborum personis , quid in com-
 mutandis coniugationibus ? Ne multis morer , ni-
 hil aliud iam censebam esse Arabismum , quàm alterum
 quendam Hebraismum . & non solùm eas linguas in- 20
 numeris vocabulis , sed arte etiam consentire Gram-
 matica . Et quamuis Psalterium illud excusum erat
 sine vllis vocalium notulis , parum tamen tenorem mei
 studij poterat interpellare , vt qui iam pridem versa-
 tus fuiffem in Hebraicis . Neque enim lingua lege- 25
 bam , sed oculis & mente . Exemplum accipite , lin-
 gua dicitur Arabicè L I S E N , mihi verò non offereba-
 tur nisi trias consonantium L S N , quomodo igitur so-
 nabas ? L A S O N . ob id quod sic scribitur Hebraicè ,
 reliqua verò vocabula , quæ mihi non subministrabat 30
 peritia Hebraica , legebam , vt modò dixi , oculis tan-
 tum & animo , vt quoties triadem nullis affectam vo-
 calibus cernerem , quid significaret curæ esset , non
 quomodo sonaret .

C O N S E C V T V S sum Alphabetum , partim ad- 35
 iutus Latinis , partim Hebraicis , in his præsertim cha-
 racteribus quos Latini non agnoscunt . quamuis ne
 sic

sic quidem exactissimè poteram omnia penitus distin-
 guere , propter exiles quasdam vocis minutias. nam
 vt Arabes literas etiam habent Hebræis tam forma
 quàm sono penitus ignotas , sic & eiusdem literæ so-
 num multis modis partiuntur , adeò vt quod nobis est
 d , quatuor sectum sit discriminibus . Sed me id mi-
 nimè turbauit , qui artem haberem legendi tantum
 oculis . Cur enim percipiendis disciplinis , quarum
 sedes est ratio , magis proderit lingua & aures , quàm
 10 oculi ? nonne taciti inter studendum , conspecto co-
 dice , reponimus quamplurima , & mandamus me-
 moriæ , tametsi non vtamur officio linguæ ? neque
 enim mutis abroganda est hæc discendi via , quemad-
 modum neque cæcis natura potuit inuidere res Ma-
 15 thematicas . Specimen dedit quidam Salmanticæ , qui
 cùm esset Psaltes insignis , & articulis doctissimè de-
 curreret in monochordio , præter Græcas literas , quas
 feliciter didicit , triangulos etiam in manibus depin-
 gebat , & radium quem cæteri ducendis lineis immit-
 20 tunt pulueri , sic animo contemplabatur , vt acumine
 vinceret bene oculatos . Ille ergo figuras literarû Græ-
 carum cæcus non nouerat , ego conspectis characteri-
 bus , vocis eram securus , & fortiter sudabam in pistri-
 no Arabico .

25 T E N E O inquam vtcunque characteres , comperi
 etiam rem Grammaticam fermè eandem esse , quæ tra-
 ditur in Hebræis . Quid iam restat ? Lege à capite
 ad calcem vsque Psalterium , & para tibi inde aliquod
 Lexicon . Sic facio prorsus , nisi quòd consultum vi-
 30 debatur , ab eo auspiciari Psalmo , cuius est initium :
 Beati immaculati in via . complures enim illic sunt
 voces crebrò repetitæ disparibus casibus , & numero
 vtroque . quod & ipsum partim me iuuat , dum itera-
 ta subinde vocabula iam redderentur indies magis mi-
 35 hi peculiaria , partim vehementer turbauit . Siqui-
 dem in formando nominum plurali numero , longè
 aliam deflexionem conspexi , quàm quæ obtinet apud

Hebræos, nec exitum sperabam, quòd hæcenus eam commutandi nominis normam nulla in lingua notafsem. Ragul hominem significat. Rigel homines. haud secùs ac si malus efferatur singulari numero, miles plurali: tamen quia iam effractis foribus in ædes irruperam; credebam minus esse laboris; arculas referare, & si maximè clausas, quàm dudum domum ipsam intrare: quare pergebam in meo Dictionario, lectitandis Psalmis Dauidicis, ratus futurum aliquando vt offerretur occasio, quæ scrupulos meos de plurali numero posset eximere, & simul respectans, si quid fortè nobis tandem allaturus esset Bombergus.

D. Blofio. INTERIM ita res tulit, vt abirem inuisurus reuerendum D. Abbatem Lætiensem Ludouicum Blofium, qui cum mihi in nostro Collegio conflata erat necessitudo, homine Græcis Hebræisque literis sic instituto, vt quandoque ad me scripserit epistolas trilingues: Quæ peregrinatio, etsi non flagitaret nisi iter bidui, Theologo tamen Louaniensi satis erat ardua, mihi præsertim, quem omnes tam nouerant esse sedentarium, vt si semel modò foris pernoctarem, velut calum rueret. Sed quia in fatis meis erat, vt olim longius à patria dulciq̃ue Louanio diuellerer, & sitientes veniremus Afros, sic meas componebam sarcinas, vt salutato Blofio, simul etiam inde eadem opera contenderem Cameracum ad charissimū mihi præceptorem Iacobum Latomum, qui tum illic agebat Canonicus, quin & audacius quoque facinus animo voluebam, si ille non dissuaderet (omnia enim eius auctoritati meritò semper tribui) nempe, vt proficisceretur Lutetiam vsque, quod perinde fuit, quasi petiturus essem Indiam. Euenit, & sensim incepit Clenardus assuescere faciundis itineribus, contractumq̃ue domi veternum exsudare: tamq̃ue lætis auspiciis susceperam profectionem Lætiensem, vt è Lutetia reuersus Louanium, diuinitus etiam nomen reportarem, quasi Græcum Hebræumq̃ue spoliasset auditorium, præsertim

tim opinione nostri Campensis. Bonis, inquit, aui-
 bus venisti Parrisium, nam te aiunt asportasse corona-
 tos inde supra quingentos. non, inquam, me poenitet
 profectiois, & simul ridendo sinebam me celebrari
 hac fama. quid enim lædit, si foris habearis vel Croe-
 sus, modò domi non impediaris molestis diuitiis?

PRÆTER cæteros Lutetiæ mihi cognitos, mona-
 chus etiam quidam Lusitanus, ex instituto Franciscano-
 rum, Rochus Almeida, mirè mihi deditus erat, adeoq;
 me docete captus erat amore literarum Hebraicarum,
 ut hac sola gratia paucis postea diebus se contulerit
 Louanium. & cum fermè quotidie Hebraicaster com-
 mearet ad nostrum Collegium, crebrò etiam aliis de
 rebus mecum familiariter agebat, nunc commemo-
 ratis moribus Cantabriæ, nunc attollendis in cælum
 Cathedris Academiæ Salmanticensis, siquidem & ipse
 multum etiam viæ permensus fuerat studiorum causâ,
 quæ omnia non sic apud me licebat narrare per ocium
 in Gallia, quòd occupatior essem colligendis illis coro-
 natis, & magis fabricandis rebus nouis implicarer,
 quàm audiendis. Postquam autem de Salmantice-
 sium Professoribus fabulari cœpisset, & tam opimos
 prouentus doctis viris constitutos affirmaret, nul-
 lamque partem disciplinarum, quæ non honorem suum
 sortita esset Salmanticæ, quid inquam, coluntur illic
 etiam linguarum studia? Linguarum, inquit. Est Pro-
 fessor Græcus, est Hebræus, est Chaldæus, atque etiam
 Arabicus. quod postremum verbum altius in pectus
 meum descendit, quàm quisquam tum credere po-
 tuisset, & tacitis apud me gaudiis, nunc inquam pe-
 dum visa est via. Ocyus properemus in Hispaniam. nec
 aliud iam deinceps somniabam, quàm profectioem
 Hispaniensem. siquidem utcumque redditus eram ido-
 neus obeundis itineribus, & præter aurum Gallicum,
 versatus illic inter homines tã dispares natione, tamq;
 agentes suauiter procul à paternis laribus, animum
 etiam indueram patientem exilij. quin & grauis quoq;

R. Almeida

mihi ipse auctor videbar, quiq̄ue possem de peregrinationibus disputando meo iure ferre sententiam, quòd scilicet vidissem Lutetiam, hoc est, lustrassem vniuersum regnum Persarum: meminiq̄ue sic inter congerones peregrinandi metum deponere. Nemo est tam formidolosus, quin aufit à ciuibus suis abesse leucas quatuor. Ergo relicto Louanio simulatque venerim Bruxellas, quid vetat quominus velut Bruxellanus conficiam alias quatuor? neq; enim animosiores conuenit esse, qui sedem habent inter disciplinarum domicilia, quàm qui quotidie spectant hinc illinc clientes ad Patronos, Principes viros properantes ad aulam. E Bruxella igitur totidè numerabo millia in pagu aliquè, cuius incolas magna profectò afficeremus iniuria, si plus nobis censerentur ad iter expediti ciues, quàm pagani. Hinc verò pergam in locum proximum, & semper crescet vsu fiducia peregrinandi, propterea quòd hæc me ratio non vr̄bis, sed orbis ciuem reddiderit, sic huc illuc properantem, & variis iactatum itineribus, vt perpetuò pernoctem in patria.

VERVM non satis erat ademptum esse metum, non satis me sic ebrium ferri cupiditate huius linguæ, nisi & alius me pupugisset stimulus, quo videlicet non tam inhiarem Salmanticæ, quàm fugerem vel ipsam patriam. vt dum hanc odissem, illam amassem, celerius mea potirer Helena. Designatus eram Curatus templi Beginarum Diestensium, nec aliud votis omnibus expetebant parentes, nisi vt præsentem illic haberent filium. quod & ipse planè gerebam in animo, nec hætenus ea potuit placere sententia, vt lac lanamq̄ue ouium Christi possiderem, quas præsens voce vitæque non conarer pascere. quid alij prætexant, & quid comminiscantur, dum nimis ingeniosi fabricandis causis tam vastam aperiant fenestram perdendis gregibus, nõ ad meum tribunal pertinet: id modò credo, si omnes in hac mecum essent persuasione, & ad iustas etiam causas absentia nõ cõiuerent, multò melius actum iri
cum

cum Republica Christiana, quàm his moribus, eò iam
 prolapsa disciplina, vt fermè probro ducatur, si vir in-
 signi quapiam eruditione vitam agat inter oues credi-
 tas. Sanè non desunt quos præstat in Academiis do-
 5 cendi munus obire, & multos formare pastores, quàm
 (vt ipsi dicerent) contemptos viuere, perferendis ru-
 sticorum vitiis. At contrà non desunt, qui prouen-
 tus istos Ecclesiarum ipsi pascendis gregibus queant
 percipere, ne necesse sit præclara in Academiis inge-
 10 nia, præter onus docendi, hoc præterea subire mole-
 stia, vt controuersias agant cum iis qui mala fide per-
 soluunt decimas. Nunquam rebus necessariis desti-
 tueremur, si suam quisque administraret prouinciam.
 Libenter, inquit aliquis, in ista inueheris, quòd lana
 15 tuarum Beginarum fueris frustratus: alioqui stetisses
 ab eorum partibus, quos nunc leuiter corripis. Quid
 futurum de me fuisset, diuinare non possum; magnum
 enim momentum obtinet pecunia coniuncta cum otio,
 & non reperissem inter Beginas Professore Arabi-
 20 cum. quare vt crebrò nutant voluntates humanæ,
 fortè partitus lac cum Collectoribus desertor stationis,
 & oblitus ouium, auolassem Arabicatum in Hispa-
 nia, culpam contracturus quam nullus deleuisset Syl-
 logismus. At me seruauit sacerdotiorum genius, qui
 25 nostro seculo tam bene mereri videtur de Causificis,
 vt instar miraculi sit, sine litibus obtinere semunciam
 vnã patrimonij Christi. Quare vbi in me conspira-
 sent Beginæ, & ouium suffragiis declaratus fuisset,
 & suffectus in locũ demortui, protinus exortus est ad-
 30 uersarius, cepimusque strennuè litigare, & implica-
 bili bello configere. ac primũ quòd tyro essem rudis
 earum artium, valde stupidus admirabar, quòd riu-
 alis velitando in Processu, me negauerit Clericum, na-
 tum legitimo matrimonio, esse omnino in rerum na-
 35 tura, & huiusmodi istis solennia, nata contrahendis
 controuersis: & stultus exoptulare volebam de men-
 dacio, nisi me procurator docuisset istum esse videlicet
 P 4 stylum,

stylum, & contra illum nos quoque obiecturos esse
 confimilia. nolo inquam mentiri, quid attinet in iis
 conterere tempus? rem ipsam putemus, in ea sint Be-
 ginæ an illius? quid nisi riderer hæc illius igna-
 rus palæstræ? vt paucis absolua, iam bello Troiano
 appetebat decennium, & multis iactatus inuisissimis
 laboribus obsidendis foribus Procuratoris, Aduoca-
 ti, Iudicis, & aliorum etiam, quos similis exercebat
 cura: deinde in multas vrbes hac de causa subinde pro-
 fectus, aptissimus eram faciendis itineribus. & quòd 10
 nullum remedium daretur agenda pacis, obnitentibus
 parentibus; nam ipse viam videbam perquam facilem,
 si traditis Beginis aduersario desisterem à litibus, quia
 inquam bellum erat inextricabile, omnino decreue-
 ram primam quaque occasionem fugæ capere, nõ tam 15
 amore Arabicandi, quàm odio litigandi.

S V B id tempus versabatur in Brabantia D. Fernan-
 dus Colon, cuius parenti Christophoro debemus re-
 pertas Indias. sit pax & requies vtriusque manibus,
 nam anno superiore defunctus est Hispali Fernandus: 20
 qui, vt plerique nostis, Europam vniuersam hac gra-
 tia peragravit, vt quas haberet opes memorabili cui-
 piam consecraret parandæ bibliothecæ. Eam contem-
 platus sum nuper Hispali, omne genus libris refertis-
 simam. Sed vt coeperam, cùm venisset Colon Loua- 25
 nium, comparaturus & illic ornamenta suæ bibliote-
 cæ, communicatis consiliis cum Poëta Resendio, ho-
 mine multis nominibus mihi colendo, animum sibi
 esse dixit, vt quempiam honesto salario secum abdu-
 ceret in Bæticam, cuius & iudicio in libris, & socio 30
 queat vt in studiis. Resendus, qui sæpe mihi prædi-
 casset Lusitaniam, & per iocum aliquando vaticinatus
 esset me illuc concessurum, ansam præhendit à patria
 diuellendi Clenardi, opinatus non desideraturum se
 artes mei pelliciendi in Lusitaniam, si semel intrassem 35
 Hispaniam. quare hominem secum adducit in audi-
 torium, vbi enarrabam Chrysoctomum de sacerdotali
 digni-

dignitate, peractaque lectione, statim mihi proposita est conditio, & paucis interiectis diebus accingimur profectio*n*i Hispaniensi. facile namque res transacta est, cum & sitire*m* Arabica, nec alia ratione liberari possem à litibus. Cunctis admirantibus, quòd ferme iisdem prouentibus perceptis Louanij, tam longinquam suscipere*m* peregrinationem, neque enim sciebant qui me agitent stimuli.

T V A S Beginas quis interim tuebitur? quem relinquis pugnaturum in bello Troiano? Quasi desint Procuratores, qui absente cliente non possint extendere litem. Iam & ipsæ Beginæ diligentiam omnem præstaturæ fuerant, ut simulatque cecidissent Pergama, mox ex Hispaniis aduolare curru inuectus triumphali. Fabulæ catastrophen narrabimus, postquam calamus peruenerit Braccaram. Relicta ergo Brabantia, identidem respectans Louanium; & memor iucundissimi cōgerronis Rutgeri Rescij, salutato etiam Cameraci meo præceptore, probè defatigatus tandem ueni Lutetiam, non sine risu D. Fernandi. qui dum per uiam contemplaretur me Vasaumq; sic equis illigatos uix ferre diutinam sessionem, imprudentiam suam damnabat, qui non solùm nostri causa, sed etiam iumentorum non sumpsisset chirurgum quempiam itineris comitem, adeò nos infernè, contra equi supernè lædebantur. quid enim? Hactenus in plaustris uecti fueramus, & equinis dorsis magnam molem ingerebat imperitia, quòd stapedæ nobis standi locum non darent, magis sollicitis manibus in arripiendis ehippiis, quàm compositis pedibus in premendis stapedis. Ego præcipuè longus, & graui corpore, quoddam eximium præbebam spectaculum, quoties urbem aut pagum ingrederemur, omnium ferme oculis in me unum coniectis, quo nomine debitor mihi est Vasaus, nihilo me concinnior equitando, quod dum solus hominum scommata cogerer excipere, ipse ad mea monstra immunis transmitteretur. quanquam

P 5 quodam

quodam die, securus dicitur quæ in me iacula-
 bantur, socium poenarum habere mihi sum visus, dum
 globum equo circumferri clamarent. siquidem Va-
 sæus, veritus ne decideret, prono capite fermè den-
 tibus equinam iubam occupauit, & figura corporis 5
 flexi velut in gibbum redigebatur. Multa deinde post-
 quam egressi fuimus Galliam, adeò sumus admirati,
 vt merito liceret in ius vocare Dialogum Erasmi, qui
 Germanorum diuersoria, velut aliquid haberent in-
 commodi, tam contra omnem æquitatem studuit tra- 10
 ducere: reuiuiscat, & pergat Salmanticam. docebit
 eum Vasæus velut alterum Diogenem caua manu bi-
 bere. nam apud Cantabros, si rectè commemini, po-
 culum nobis frangebatur vitreum, cum alterum non
 esset in tota vicinia. nec etiam hypocaustra fastidiret, 15
 quod aduenis mercatoribus opplerentur, conspurca-
 tis ocreis. siquidem haud procul à Pincia, gelu con-
 strictis omnibus aquis, & frigidissimo flante Borea,
 cum vniuersum pagum iustrassent, vix tandem vnus
 repertus est sarmentorum fasciculus, nec alia illic sunt 20
 ignis fomenta. huic tam in aliquo foculo, fermè de-
 cem astantes monstrauius rigidas manus, & flam-
 mam oculis contigit cernere, nam extrema linea cale-
 fieri haud nihil est. Hic te oro mi Vasæe, si hæc fortè
 in manus venerint, ne Hispanorum nomine mecum 25
 litiges. quando enim iam cooptatus es in Lusitaniam,
 & sedem sempiternam fata tibi dederunt in Augustæ
 Braccaræ gymnasio, alia suo loco narrabo de Lusita-
 nis, quæ reliquis Hispanis merito sint solatio, tibi que
 iustiores vindicandi causas præbeant, quòd omnia 30
 bona debeas Lusitaniæ. Iter nobis institutum erat rectà
 in Bæticam, Hispali que versaturi eramus triennio. nam
 longius exilium parentes mei concedere nolebant, &
 omnino tanto spacio lis nostra cõponenda videbatur.
 Verum Colon & ipse fraterno nomine re habebat con- 35
 trouersam, & Iurisconsultos adire volebat, quos tenet
 Salmantica doctissimos. Quare dum ibi dies aliquot
 inter

interquiesceremus, & mulis darentur induciæ (nam
 & harum dorfa fregimus) aliis insignem lustrantibus
 Academiam, & ut fit, huc atque illuc visendi gratia
 deductis, Clenardus breui procerus tunica, inter Scho-
 5 lasticos obambulabat, & Professore quærebat Ara-
 bicum. Cumque in tanta studiosorum frequentia,
 qui illic pro Scholis mutuis sermonibus inhærebant,
 peregrinus veste Brabantina fuisset, ut æquum erat,
 admirationi; tamen hoc verè possum de Hispana gra-
 10 uitate dicere, me neminem sensisse, qui petulantius
 externum rideret, quo vitio non carere multas natio-
 nes, nemo nescit profectioes obire solitus. *Quin*
 & primo statim die ignotum adolescens familiariter
 appellauit, frater Doctoris Poblj, & colloquio per-
 15 ceptis meis studiis (nequè enim carent Hispani inge-
 nio) statim prædicare cœpit literatissimum virum Fer-
 nandum Nunium, Professore Græcum, nihilque
 me gratius facere posse, quàm si eum inuiserem. In-
 uiso, & causam, ut fit, peregrinationis sensim aperio,
 20 longo prius sermone producto, cum me ille ego ipsum
 vicissim de variis rebus percunctarer. Et quia iam
 adolescens ille, Chaldæos Arabicosque Professores de-
 siderari narrasset: verùm hunc Nunium, & has olim
 coluisse literas, rogo nunquid haberet Arabismi? Quid,
 25 inquit, tibi cum hac barbara lingua? abundè multum
 est cum Latinis etiam didicisse Græca. Laboraui, in-
 quit, & ipse iunior hac insania, nec contentus He-
 bræis, adieci etiam Arabica. Verùm nunc omiſſis o-
 mnibus, tantùm verſor in Græcanicis. seduloq; cœpit
 30 me ab isto proposito dehortari, specimenq; amici veri
 primo statim congressu non obscurum exhibuit. Quan-
 do enim semel facta mentione claris indiciis vehementè
 amorem testatus fuisset, quòd mihi difficile sit vulnus
 non detegere Medico, poterat ansam nactus, care vede-
 35 re codices, quos velut inutiles reiecerat, sed non pmitte-
 bat humanitas ut homo omnibus humanitatis artibus
 excultus, sui spectator commodi, priuatū emolumentū
 ante-

Fern. Nunius.

anteferret officio fidei . At surdo canebat fabulam,
& gestiebam quamprimùm oculis inuolare in librum
aliquem , qui vocales doceret Arabicas, necdum enim
videram . Instanti & sedulò roganti, iam perspecta fir-
mitate propositi, cras, inquit, redibis , & ex aceruo
meorum codicum eruemus Arabica , siquidem in præ-
sentia vbi lateant ignoro, tam in obliuionem abierunt
mihi chartæ Machometicæ.

O te felicem Clenarde, qui conspecturus sis vocales
Arabicas . non potes duci pœnitentia profectiois. 10
omnis iam res est in vado , aliisque multis apud me di-
ues gratulationibus , ab amico discedebam , mirè ex-
hilaratus . tam enim in istum laborem animatus eram,
vt etiam vocalibus inueniendis mihi non crederem de-
futurum ingenium, modò tantùm adesset codex. Quid 15
putatis, nisi me noctem insequentem insomnem pari-
ter & somniantem totam triuisse in fodinis Arabica-
rum vocalium ? Reuersus postridie , bonis resalutor o-
minibus, & , En tibi, inquit, quatuor Euangelia pul-
cherrimis characteribus : alia reperire non potui, etsi 20
diu quæsitâ . Ego bonam fortunam exosculor, & quasi
mihi in omnibus queam esse præceptor, parum vrge-
bam, vt me doceret, cupiens scilicet periculum face-
re, quantum valeret hic quoque curiosus ille ligo, qui
consonantes inuestigauerat . Miscendis tamen collo- 25
quiis, optimus vir Alphabetum postremò depiinxit . &
protinus conspecta litera , quæ me Louanij cruciaue-
rat , quæ est ista, inquam ? est , inquit, litera 7. ita, in-
quam, suspicatus eram, sed pronūciare non audebam.
Discrimina præterea docuit inter nonnullas, quas con- 30
fusas gerebam , vt suprâ scripsi . Atque hæc mihi fue-
runt viuæ vocis prima præsidia . hic mihi in Arabicis
primus inuentus est præceptor, quem tanti feci & sem-
per facturum sum , vt quicquid per me studiosis huius
linguæ sit euenturum , totum humanissimi viri bene- 35
ficio acceptum ferri velim. qui nisi contigisset Salman-
ticæ & libros , vt est ad bene merendum expositus, li-
benter

benter suppeditasset, nunquam curiositatis meæ fructum reportassem. Ego tibi chare præceptor, & meo nomine, & aliorum omnium quibus tua profutura est bonitas, hic inter Afros hoc calamo gratias ago sempiternas, & quamuis præsens epistola non est iis resperdotibus, vt te dignam sortiatur immortalitatem, tamen quia tuis auspiciis eò peruenimus, vt Machometicas literas conemur in omnes Christianorum angulos inuehere, dabimus operam, vt quemadmodum literas Græcas tibi debet vniuersa Hispania, sic & omnes quotquot Arabicantur, nomen celebrent Fernandi Nunij.

EST Salmanticæ diuersorium haud procul à foro, cui est insigne Crucis, in eo tum aduenæ morabamur, in eo didici vocales Arabicas, parum vocalem consulens magistrum, nempe codicem mutum. sed non debebant Euangelia cedere Psalmis, parque fortuna, quæ pridem vsus fueram, hic quoque mihi obiecta est, in ipso statim initio. siquidem Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham minio depictis vocalium notis, facile commonstrabat quid quærerem, tantus est & illic catalogus, vt scitis, nominum priorum. Cæterum quando Latinis sint quinque, non reperiēbam nisi figuras tres, & nunc mihi Arabes pauperes videbantur characteribus vocalium, qui tot differentiis secarent consonantem D. Duas a & e sono distinguebam, miniatus index vnus & idem vtrique seruebat. sic & altera figura indiscriminatim reddebat o & u. hic meritò perplexus angebar, nec meopte ingenio poteram, quantumcunque foderem, thesaurum istum inuenire, nisi quod in mentem veniebat, fortè sic Arabicas vocales dissidere aliis atque aliis adiectas consonantibus, perinde atque disparem edunt apud nos sonum quædam consonantes interuentu disparium vocalium *ca, co, cu* non idem efferunt, quod *ce, ci*, sic & *ga, go, gu*, non consentiunt cum *ge, gi*, quare dubio isto sic me liberaui. Certum est hanc apicem esse

esse symbolum duarum vocalium, & istum quoque totidem. non licet in præsentia rem diluere. referamus proximo congressu ad oraculum viuæ vocis, & pergamus ad alia.

IAM ergo noueram sic literas, vt lingua quoque legerem, non solum oculis, collatoque codice Græco cū Arabico, sensim sese mihi cœpit aperiri notitia Grammaticæ, nam protinus offendi, quod suspicabar esse Hebraicum Dages, adeò vt iam de coniugationibus distinguendis laborandum videretur. Sed quia spes omnis mihi collocata fuit in libris, & audiueram proficere nescio quem Grammaticum, continuo emi codicem. erat autem is cuius supra mentionem feci. Vnde illud hausi quod me remorabatur in vocabulis, & nihil præterea. Deinde & schedam protulit frater Iacobus Hallensis, repertam in angulis vbi depictæ fuerant literæ, quæ & ipsa non nihil habuit momenti, magis ad confirmandas conceptas suspiciones, quàm vt aliquid doceret incogniti. Paucis post diebus adeo præceptorem, qui simulatque me vidisset, fauet, inquit, Machometus tuis studiis non sine risu, repperi libellum rudimentorum, sine quo nihil queas efficere. simulque lectitare cœpit, me admirante, quòd post tantum temporis non penitus omnia homini venissent in obliuionem. quanquam magis sermonem inclinavi ad mea dubia, non ignarus viæ, qua sperabam aliquid me laboribus assecuturum. Quare apertis Euangelis, nonne inquam, sic id legis? maximè. & illud quoque nonne hoc pacto? admodum. & ita porro prouectus colloquiis, de summa rei Arabicæ pronunciauam, quid adiutus Hebraicis me comperisse crederem, ille contra & annuebat, & vtrò etiam quædam protulit, quæ suggerebat memoria. Ostendit præterea codicem alterum, in quo dicebat contineri quicquid esset Grammaticæ, verum inprimis legendum esse illum exiguum Gurremiam, id libro nomen est. Quare quando me sic animatum conspiceret, iussit vt quotidie stans horis
ad

ad ipsum commearem, se in mei gratiam reuocaturum
 priora studia in memoriam, & Gurremiam interpre-
 taturum. Statim prima lectione res displicuit, nec inde
 auspicandum putabam, ne tamen præceptoris iudicio
 5 refragarer, obsequentem me præbui quatuor aut quin-
 que diebus, non quòd fructum magnum è lectione re-
 portarem, sed vt redditus in dies familiarior, alterum
 illum nanciscerer codicem, quem verebar flagitare, ne
 censerer monentis auctoritatem nihili facere. Quare
 10 discipulum præscriptis horis agebam Gurremianus,
 domi verò tractandis Euangelis, verè discendi ratio-
 nem meditabar. ac primùm illud obseruauit, hoc Ara-
 bes adiecisse legibus Hebræorum & Chaldæorum, vt
 etiam nomina certis variarent casibus, commutandis
 15 vocalibus postremæ consonantis. Collegi coniecturis
 fretus, quid nostro responderet nominatiuo, quomodo
 efferrent accusatiuum, & breuiter tribus eos casibus
 assequi sex Latinorum, nec dubitabam, quin si alterum
 illum euoluerem Grammaticum, omnia me opte marte
 20 possem peruincere. si quidem videram passim eum ad-
 notatū interpretamento Latino, adiectis etiam in mar-
 gine nonnullis adnotationibus, è quibus fieri non po-
 terat, quin aliquid rudi lectori monstraretur. Vicit pu-
 dorem cupiditas, & orauit vt me sineret diebus aliquot
 25 mea frui sententia, me sperare, si eum lecitarem, non
 perdendam operam. Erat ipse Nunius non immeritò
 prædicator Gurremiæ, tum quòd ei primus obiectus
 fuit dum Arabicaretur, tum etiam quòd & Garnatæ, &
 in Africa quoq; fermè hunc libellum initio tradendum
 30 arbitrarentur discipulis. At mihi longè alia probatur
 instituendi ratio, præsertim apud Latinos, qui ne vo-
 cem quidem audiuerint Arabicam. & nisi penitus
 ignoro, quomodo formandus sit Grammaticus, ne ip-
 sis quidem Africæ literatoribus hac parte subscribo.
 35 ERGO solus in mea tenui bibliotheca, hoc est in-
 structus Euangelis & grandiore Grammatico, qui ap-
 pellatur Albucasim, me composui ad rimandos cano-
 nes

nes Grammaticæ Arabicæ, quod perinde fuit, quasi Latinus cognitis modò characteribus Græcanicis proposito Demosthene, & quarto libro Theodori Gaza, conetur addiscere Grammaticam. siquidem Albucaſim, neque Nominum declinationes, neque Verborum tradit coniugationes, sed omnis res est in eo de Syntaxi, hoc est, quæ quibus gaudeant casibus. Hic mihi spectate & aliam molestiam: Primis pagellis, non sanè multis interpretamentum Grammatici Latinum erat, & inuare poterat, in progressu autem nihil reperi nisi linguam Hispanicam, quam æquè ignorabam atque Arabicam. Verùm quia me fata voluerunt Arabicari, ne sic quidem animum despondi. Erat vnus & alter nostratibus Salmanticæ, quos consulebam in Hispanicis, mox inde colligebam Arabica. Ad hæc quia iam voces plurimas discebam ex Euangeliis, non rarò fiebat, vt discerem etiam obiter Hispanicè, dum in ea versarer Grammatica. Siquidem iam tandem post illud Lexicon conflatum Louanij, quod oculis modò seruiabat, ex Euangeliis concinnaui Dictionariũ, quod lingua posset sonare. in quo tam fui diligens, vt nullum esset in quatuor Euangeliis vocabulũ, quod nõ suo loco compareret in hoc Dictionario, idq; suis affectũ numeris, vt consulto Lexico, conspiceres illico, quoto pagina, quoto versu cõtineretur in Euangeliis. id quod omnino faciendũ erat, vt collatis in vnum multis locis, coniectura me doceret rationem formandi numeri pluralis, quem redigere in certos canones, legendis tantũ auctoribus, haud aliud est, quàm sine vllis Grammaticis, è Cicerone aut alio Scriptore contrahere vniuersas terminationes tertix Latinorum declinationis, & statuere quæ terminatio quem faciat Genitiuum. Ad eundem modum, quid creditis mihi contigisse laboris, inuestigandis Coniugationibus? viderunt plerique Tabulas Hebraicas, quas edidi dum agerem in patria, nec ignorant quanta sit varietas punctorum, quibus discernuntur Coniugationes verborum. ista sunt omnia perpendenda

pendenda in Arabicis, vbi & perfectæ sunt voces perpetuò gerentes triadem illam Consonantiù, & imperfectæ, modò hæc, modò illa fraudatæ Consonante, haud secùs atq; in Hebraicis: nisi quòd multò sunt copiosiores Arabici coniugationù multitudine. Nec euadere licuisset ex his angustiis sine incredibili Dei beneficio, tanta est congeries rerum, quæ suis quæque locis erant disponendæ. Verùm improbitate laboris, & crebrò illud Pindari nostri cogitans: Deus quis similis tibi? ne
 10 taceas, nouem mensibus in Arabico pistrino, quanta potui maxima temporis cura versatus, eò promoui, vt munus docendi publicè non reformidassem. parumq; abfuit, quin Cathedram ambirem Arabicam, quæ Salmantica tot annos desiderat Professore. Iamque rem
 15 fermè transegeram cum bibliopola Iunta, vt nobis excuderet exiguum libellum de linguæ rudimentis, quòd illic nactus fuisset eximium sculptorem, hominem nostratem, qui typos formaturus erat Arabicos è buxo. Verùm mutauit Iunta sententiam, veritus ne sumptum
 20 faceret sine lucro, propterea quòd paucis cordi futuras suspicaretur istas literas.

D v m sic meæ sese haberent Salmanticae, præter Iacobum Hallensem, qui iure patriæ statim mihi factus est familiarior, amicum etiam eximium sese præbuit
 25 Franciscus Castellus, celeberrimus Concionator in monasterio Diui Francisci, vir & in Theologica palestra pulchrè versatus, & Græcas Latinasque literas insigniter doctus. cuius perspecta fide, & quotidiana consuetudine crescentibus illecebris, amorisque stimulis,
 30 eò necessitudinis deuenimus communicandis studiis, vt hominem omnibus cõsiliis haberem intimum. Mox & alter in amicorum venit catalogum Andreas Vega: qui si fuerit vitalis, egregium aliquando daturus est specimen ingenij. sed de hoc aliàs. Is hospitem deduxit
 35 ad summum Theologum Franciscum Victoriam, tanta me excipientem humanitate, vt nihil suprà. Non hîc laudabo calamo debili, doctrinam tanti viri, ne minus

Q dicam

dicam quàm ille mereatur, & in Galliis & in Hispaniis eruditionis nomine nobilis. sed quòd pauci norunt, etiam Salmanticae, tacendum non est. Neminem me nosse, nè ex ijs quidem qui omnem ætatem in Latinis literis triuerunt, cuius tam placeant epistolæ, vt quas ad me multas misit Victoria. Quòd si animum aliquando ad scribendum appulerit, orbem vniuersum fama nominis occupabit. ignorat Salmantica quem possideat thesaurum in nostro Victoria. gratulentur sibi Domini monasteria, quòd tale decus meruerunt. Vtrumq; Franciscum illic officiosè colui, neutrum tamè pro virtutibus celebrare possum, adeò me suis beneficiis tenent obnoxium. Cum multis aliis illic mihi conflata est necessitudo, qui vniuersi summoperè sunt adnixi, ne discederem Hispalim, effectumq; est, vt interuentu Reuerendis. domini Cardinalis, D. Ioannis à Toledo, qui tum Episcopus erat Cordubensis, nunc Burgenfis, vt Colonicis pactis liberatus, filium fratris docendum susciperem, Ludouicum à Toledo. Postmodum & ipsa quoque Academia, honesto salario prouinciam detulit, & in Professorum cooptauit numerum: adeò vt priuatim & publicè me Salmantica beneficiis sit profecuta, quorum non poterit excidere memoria.

VIXDVM muneri inauguratus eram, cum ecce nobis è Lusitania venit Poëta Resendus, Legatus nomine Regio, & fratris Principis Henrici, prolatisque vtriusque literis, & adhibitis in consilium amicis, sic me incantauit suis carminibus, vt cum bona Salmanticensium venia, pertraheret in Lusitaniam. præcipuè tamen cunctantem auctoritate sua compulit Marcus Teyninger natione Germanus, iuuenis vltra fidem prudentia quadam senili præditus, cuius mores & grauitatem expertus aliquot mensibus, quibus fui apud eum in hospitio, tam sum admiratus talem ætatem talibus dotibus cumulatam, vt nihil aliud cogitarem, quàm me apud Regem quempiam Philosophum diuersari, adeò velut in manu gereret orbis habenas, de quouis themate
mira

mira dexteritate differebat, bonam etiam Europæ par-
 tem faciendis profectioibus contemplatus, Vlyfsem
 nobis referebat. Qui cum omnibus meis casibus,
 post initam necessitudinem presentaneum tulerit auxi-
 5 lium, & consuetudine quotidiana, tanquam fratris lo-
 cum, vulgi iudicio teneret, me etiam facillimo præce-
 pto muniuit, ad capeffendam vitam aulicam. Siqui-
 dem quando Resendio potissimum excusarem quòd
 10 essem ab eo vitæ genere multum alienus, & grandior
 annis iam ægrè possem induere mores, quibus inter
 Proceres & Magnates vtédum est: imò, inquit Teynin-
 ger, cauendum est, ne te velis recudere, fiasque ridicu-
 lus. At sum rusticus, inquam, & quid in aula faciam
 Theologus? Antiquum, inquit, obtine. quanto magis
 15 mordicus istam rusticitatem tueberis, tanto placebis
 magis. non vocaris propter tuos mores festiuos & ele-
 gantes, cum sis planè Campiniensis, (nam & in Bra-
 bantia vixerat Marcus) sed cupiunt hominem quicum
 tractent literas. At non sum grandis Theologus, nec
 20 tanti Regis expectationi queam satisfacere. Quod præ-
 stare nequeas, inquit Resendus, non postulamus, trade
 modò Principibus quæ nosti. Itaque relinquo Salman-
 ticam, comite profectiois meo Marco, in biduum.
 qui cum valediceret, oborto vehementissimo dolore
 25 velut attonitus pergebam in itinere, ne Resendio qui-
 dem rumpente silentium, quod sublatus Teyninger
 nobis impresserat, donec tandem voces cum lacrymis
 ederem, tam iucunda mihi fuerat tanti amici consue-
 tudo.

30 VBI venimus Eboram, (nam illic erant statua tunc
 aulæ Lusitanicæ) quam humaniter sim exceptus tum à
 Rege, tum à meo Principe, longum esset commemora-
 re. Regis oraculum fuit, non futurum, vt me pœnite-
 ret illius profectiois, id quod non modò re ipsa com-
 35 peri, nactus copiosum studiis meis otium, verum etiam
 quòd, præterquam quòd præclarè de me mèrita est Lu-
 sitania, talem etiam Principem & Mæcenatem sum

Q 2 sortitus,

fortitus, cuius sola virtus quemuis in amorem rapiat. Natales, genus, diuitiæ, nihil capeffendis disciplinis ob- fuerunt: sed tam modesta illis omnibus Regis Emanue- lis liberis est purpura, vt vel plebeios morum comitate superent. Et quamuis temporis ratio duceretur exa- 5 ctissima, nec à lectitando sibi indulgeret ferias, nisi quantum negotiorû quotidiana moles flagitaret: exi- mium tamen pietatis decus me tractare gaudebam, in- dolemque fouere, quæ olim in Christiana religione magnum habitura esset momentum, eam sic quotidia- 10 nis incrementis hæctenus exeruit, vt non dubitem, si Deus vitam prorogauerit, quin stemmatum gloriæ, qua nulli cedit, talem sit additurus titulum, qui in Christia- na ditione summis laudum rationibus debeatur. vt quemadmodum fraternis imperiis bona pars Asiæ Afri- 15 cæq; subditur, ita in profereñdis nostræ religionis po- moeriis, ille iam fermè vnus superstes è reliquis fratri- bus, nomen memoriamque sit deportaturus sempiter- nam. Tacebo Græcas, Hebræasque literas, quas præ- ter Philosophiam & Theologiam vtcunque degustauit. 20 nec nominabo Mathematicas, quas & ipsas didicit: propterea quòd singulari pietate præditus animus, re- ligiousque Christianæ studiosissimus, nullam ex istis laudem vendicare conetur. Vbi vbi agis mi Resendi, quocun- que te contulisti optime Teyninger, vobis 25 gratiam habeo, qui me rusticum miseritis ad Lusi- tanos.

QVI D dicam de amicis? Resendius primas partes obtinet, Poëta cum veteribus comparandus, cui si iuge studium staret poëticum, non minus nobilitaret suam 30 Eboram, quàm Lucanus Cordubam. Cum quo tamen iam pridem contracta fuisset familiaritas Louanij, magis tamen culta fuit in Lusitania, non solum propter diuturniorem vsum, sed etiam quòd amicitia prioris fructum vberimum protulit, delatus Salmanticam, vt 35 me faceret Lusitanum. Nouas verò multorum ibi lu- crifici amicitias. In primis Georgij Coelij, viri præter
Græca-

Græcarum literarum peritiam, sic & prosa & carmine
 celebris, vt dubites vtro magis polleat. mihi semper ob
 id probata est oratio eius soluta, quòd nesciam, an ho-
 die sint qui tam propè accedant ad veterem illam Ro-
 manam eloquentiam. Sermo est purus, concinnus,
 & eleganti munditie, nec quicquam tamen præ se fert
 affectatum. Videorq̄ue mihi non immeritò Resen-
 dium inter Poëtas, Cœlium inter Oratores collocasse,
 quòd eò mihi res redacta iã iudicatur, vt in bello quod
 10 spiro contra Machometum, Cœlius orare melius, Re-
 sendius canere possit sonoriùs. Inter Theologos au-
 tem, quem quæso præferam Ioanni Paruo? qui cum
 mihi mensa fuit communis toto biennio: quemq̄ non
 minus quàm parentem charissimum venerari debeam.
 15 is cum annos natus esset sexaginta duos, non contentus
 Græcis literis, quas occupatissimus templi functioni-
 bus didicit, à me etiam initiatus est Hebraicis, quas no-
 cturnis vigiliis tam ardentè concupiuit, vt paucis mē-
 sibus sine cortice naret, vt vtar verbis Horatij. cumq̄ue
 20 omnium Canonicorū diligentissimus esset, obeundis
 quotidianis officiis, nec statas illas vacationes vsurpa-
 ret, quæ solenni consuetudine conuiuent, ad illud vul-
 gò iactatum: Beneficium dari propter officium; tamen
 cura perfecit, ne domi desideraret ocium quod consu-
 25 meret in literis. Cæteras dotes & viri probitatem hinc
 colligite, quòd cum multis egregiè doctis spectatæque
 vitæ non careat Lusitania: Paruum tamen nuper Rex
 inclytus, nulli prouehendo Religionis negocio secun-
 dus, cæteris posthabitis, sua sponte designauit Episco-
 30 pum. cui quotquot Hebraicis literis sese tradiderunt,
 annos præcari conuenit Nestoreos, adeò magnum
 possident in Episcopo Paruo studiorum patronum.
 Erat etiam nõ postremæ notæ D. Franciscus Mellonius,
 genere ac literis adeò præditus, vt & inter aulicos pro-
 35 ceres dignitatem, & inter eruditos claram famam te-
 neret. qui, aduenienti mihi Eboram, primus hospitis
 nomine sese commendauit, & omnibus in rebus sum-

mum fautorem præbuit. sed non licuit multo tempore
 hoc hono gaudere, nec perpetua necessitudinis vincu-
 la constringere, quòd sublatus è vita mœrorem acer-
 bum amicis, cladem flebilem intulit aulæ Lusitanicæ,
 tantum vir ille consilii, prudentiaque Rempub. iuuare
 consuevit, magis natus iuuandæ patriæ, quàm spectan-
 dis priuatis commodis. superi illum in beatas sedes ac-
 cipiant. Nec silentio prætereundus est Franciscus
 Geraltès, egregius Medicus, vtraque lingua bene per-
 cultus, & vir acerrimi iudicij, qui tametsi inter ami-
 cos non infimum locum occupauit, partim eruditione
 commendatus, partim magno in me collato beneficio,
 quòd graui morbo decumbentem, in pristinam inco-
 lunitatem restituit, arctiùs tamen coalescere poterat
 mutua inter nos beneuolentia, si tam lectitasset Ara-
 bicè Auicennam, quàm erat sectator Galeni. hæc quid
 sibi velit oratio, non ignorat Arabicaster paruulus. Mis-
 sos faciam reliquos, vt properem ad Antonium Philip-
 pum, tam deditū Medico Arabico, quàm deuotus esiet
 Geraltès Græco.

E S T hîc Antonius inter Eborenses summi nominis,
 & quod me titillabat, libris Arabicis instructus quam-
 plurimis. Mihi verò nihil erat codicum præter Euan-
 gelia illa, & vnum Grammaticum, quorum præsidio
 nactus eram, quicquid habebam Arabismi. Et studia
 Arabica iam desierant, postquam sedem cepissem inter
 Lusitanos. Quare, tametsi fermè vicinus esset Anto-
 nius, non tamen multum fueram anxius, vt bibliotheca
 inspicerem. Hoc etiam segnior quòd surditatis
 vitio laboraret, parum commodus futurus hac de cau-
 sa vel præceptor vel congerro. Ipse vtrò quodam
 die, nescio an à Resendio doctus de meis studiis, salu-
 tator aduenit, & velut expergefacerè cœpit alto som-
 no pressas literas. Et quamuis hinc quoque Resen-
 dius arma cepisset, quibus me expugnauerat; nam Sal-
 manticæ cùm rogassiem, nunquis esset in Lusitania pe-
 ritus Arabicè: est, inquit, Medicus quidam doctissimus,
 qui

qui te ad saturitatem doceat . Igitur tametsi etiam
hic non leue momentum fuerat ad accipiendam con-
ditionem Lusitanicam, tamen vt fit præfenti bono non
admodum sollicitabar, ratus mihi non defuturum, quo-
5 ties libuisset ea studia renouare . Postea crescente in-
ter nos amicitia , sensim redij ad meas pristinas deli-
tias. cumque ita sese res tulisset , vt meus Princeps ali-
quot diebus abesset, & domi liceret omne tempus mi-
hi sumere , vt nunquam antea feruebant Arabica, ob id
10 quòd & socium laboris nactus essem hunc Antonium,
& sicubi dubitarem , etiam præceptorem , præsertim
in huiusmodi vocibus , quas vsurpant scriptores Me-
dici . nam Grammaticam prorsus ignorabat . Eo tem-
pore Lexicon , quod hæctenus in schedis iacebat or-
15 dine suo digestis , in iustum librum contraxi , & vt le-
ctitando proficiebam . subinde nouis vocabulis auge-
bam . Nam & Auicennæ partem diligenter euolui,
non quòd me caperet ars Medica , sed quia non erant
apud Antonium nisi id genus codices , & iam tantum
20 noueram rerum Grammaticarum, vt nihil restaret nisi
auctorum tractatio . Cæterum supra modum me
turbabat Latina versio , propterea quòd Interpres sic
assideret literæ , vt nec phrasas commutaret tam alieni
à nobis idiomatis , nec vim proprietatemque vocabu-
25 lorum satis redderet . Arabica discebam quæ ignora-
bam , nec ea licebat è Latinis parum elegantibus col-
ligere : contrà collatione Græci codicis sic me iua-
bant Euangelia , vt è Græcanicis phrasibus non in-
cognitis, facilè conijcerem dictionem Arabicam. Qua-
30 re consultum videbatur, Galenum aut alium quem-
piam versare , qui è Græco translatus esset in Arabi-
cum , placuitque commentarios expendere , quos
scripsit Galenus in Aphorismos, adhibita etiam ver-
sione Leonicensi, quem tribus aut quatuor locis anim-
35 aduerti , non tam rectè sensum percepisse , quàm red-
didit Interpres Arabicus . Interea tentauit epistolas
quoque componere , & me exercere ducendo stylo :

poteramque facultatis nonnihil comparare, si perdu-
 rasset exercitatio: verum non tam gaudebat alter hac
 literarum vicissitudine, mihi que illius epistolæ quan-
 doque olebant, nescio quid vulgare, quod non sa-
 tis iudicarem elegans. quare rursus intermissa sunt
 ea studia, tum ut iucundioribus disciplinis fatigatum
 ingenium auocarem, tum quod iam abunde me pa-
 ratum crederem, ut redditus patriæ professionem hanc
 instituerem. & ut verum fatear, multum etiam deuora-
 bam molestiæ, quod res mihi esset cum furdo. nisi quod 10
 ut mutos magistros, Salmanticæ nouē mensibus, sic E-
 boræ ferme septē furdos pertuli nimio ardore discēdi.

I A M annus instabat quartus, & adornabamur ad
 profectiōem Braccarensem, vbi meus Princeps Ar-
 chiepiscopus Braccarensis, rem Ecclesiasticam con- 15
 stituere, & cogere Synodum volebat, instaurandis
 moribus, vtcumque hic illic collapsis. Ego mo-
 dis omnibus abhorrebam ab itinere, rursus in Loua-
 niense veternum redactus, & diuturna quiete peregrin-
 nandi artem dedoctus, nihilque non causabar: quo li- 20
 ceret permanere mihi interim Eboræ, veritus, ut inge-
 nuè fatear, ne per viam inter proceres aulicos essem
 ridiculo: nihil enim vnquam vidistis ineptius pere-
 grinante Clenardo; tanquam ad amussim præceptum
 seruaueram mei Marci, ut toto triennio nihil didicif- 25
 sem aulæ, nisi quod nossem vbi esset aula. hoc tamen
 effeci, ut postquam illi discessissent, subsequerer sine
 arbitris meorum vitiorum, & impunius peccarem
 submotis testibus. Tantum Ioannes Paruus, tum
 Canonicus Eborensis, cuius supra memini, ad sesqui- 30
 horam comes fuit, ut subinde moneret quomodo tra-
 ctarem frenum: nam iam in obliuionem abierat. Is
 pro sua humanitate vinum suppeditauerat, quod ter-
 tio demum die nobis futurum esset vsui: tum enim iter
 facturi eramus per vastissimam solitudinem, vbi vix 35
 media via casula sita erat perquam exigua. Sed prius-
 quam in illud desertum ingressi sumus, pridie sera no-
 cte

ete diuerforium subiuiimus, quod vnum par fuisset ex-
 piando Erasmo, sic infamanti Germaniam. Hordeum
 non erat iumentis, & vix palearum portio paruula.
 foris sub dio stabulabantur, nos sarcinis vtebamur pro
 5 sellis, aut humi sedebamus. Coena planè fuit dubia, q̄
 incertū erat an cogeremur iciunare. Vinū non deside-
 rabatur, & panis abundè suppetebat. sed homini Bra-
 bantino congruūt & alia obsonia. Eia conferamus nos
 cubitum, siquidem cras ante diem abeundum est,
 10 alioqui pernoctabimus in Seruecca, sic vocant eam
 solitudinem. age fiat. At neque lectus, neque lo-
 cus vllus dabatur, vbi somnum caperes in angustif-
 sima domuncula, fermè iumentorum oneribus op-
 15 strum, tres seruos adduxeram Aethiopes, Dento-
 nem, Nigrinum, & Carbonem; nam sic eos nomi-
 nauit Resendius. hos inter, partim stans, partim se-
 dens, partim suspensus, & cubito sarcinis innixus,
 sic quiescere conabar, vt nihil aliud expectarem, quàm
 20 mulionis clamorem, qui foris delitiabatur in strato
 gramineo. Itaq; paulò post noctis conticinium, im-
 patiens moræ, licèt somnolentus reliquos excitare cœ-
 pi. Credo decem & amplius horas equitauimus
 25 procumberet equus ministri, & me in posterum exem-
 plo redderet freni tenaciorem. quanquam ne sic qui-
 dem euasi, quin & meus primoribus pedibus in ge-
 nua flexis me fermè præcipitauerit. Vix tandem tan-
 tum itineris perpessi, conspecta casula, læti festina-
 30 bamus ad prandium, & noctis superioris damna pen-
 sauimus, cohortantibus etiam mulionibus, & omnia
 prospera pollicentibus, simulatque traiecto Tago ve-
 nissimus Taucos, qui pagus nos manebat ad vesperam.
 35 bubulas, fermè Siculas mēsas nobis decantabant, adeò
 vt exhilarati, prolixius etiam hauriremus Bacchum illū
 Eborensem fermè face tenuis siccata lagena.

Q 1

VERVM

VERVM extrema gaudij luctus occupauit, gra-
 uesque poenas dedimus lætioris conuiuij. Siquidem
 ad ripam Tagi nox aduenientes occupauit, nec licebat
 iam traicere. Ibi in muliones stomachatus sum,
 quòd diutius protractum fuerat prandium. Quid
 ageremus? Vnum erat diuersorium, quod parum co-
 gitauerat de nostro aduentu. Heus, inquam, hospes,
 habesne paleas? obambulabat Polyphemus titanicum
 obtuens, & ne verbum quidem respondens. rursus
 ego: Domine, inquam, suntne paleæ nostris iumentis? 19
 vix tandè & ægrè, nescio, inquit. sic & ceteri circum-
 cursitabant, partim exonerandis iumentis, partim
 quærendis paleis: plus enim equis timebamus quàm
 nobis. Iam præterierat semihora, cum nunciat mu-
 lio domum plenam esse pælearum. Utinam, inquam, 15
 essem Rex Lusitaniæ, hunc hospitem in crucem adi-
 gerem: & simul circumspiciebam, si quid in culina
 situm esset ad focum. Quid cœnabimus, hospita?
 nihil, inquit, habemus. nihil proisus? nihil. Occi-
 datur gallina: non alo gallinas vt vobis occidantur. 20
 Sũntne oua? Quæram. at nihil inuentum est. Ni-
 hilne capitis piscium accolæ fluminis? Quis, inquit,
 comederet pisces die carniũ? ò quantum mihi acue-
 batur bilis. profectò si præsens fuisset Rex, ipse tor-
 toris munere fuisset functus, & fortassis imitatus 25
 Anthropophagos. Gulielme sternatur mensa. Appo-
 situm est salinum, & vnus atque alter panis, cum in-
 terim intentissimos haberem oculos in ollulam, quæ
 adstabat igni. Et quid, inquam, illic coquitur? Est,
 inquit hospita, laridum. Cedo mihi quippiam iuris, 30
 vt scilicet intinctum panem cœnarem. Non. famuli
 opus habent. At partem laridi summis precibus ob-
 tinuimus, credo vnciam vnã, adeò vt me recusum
 suspicarer & factum Italum, vbi locis quibusdam car-
 nes veneunt vnciatim. irritatus stomachus, & velut 35
 femuncia leuiter perstrictus, appetebat laridum: &
 nihilne præterea, inquam, domi est laridi? Est, conij-
 ciatur

ciatur in ollam, aut super prunas affetur. Carnes
 porcinae, inquit hospita, sub noctem laedunt stoma-
 chum. O veneficam cum tua istac medicina. Pru-
 riebant dentes Gulielmo Hollando, Clenardo Braban-
 5 tino, & ad muliones conuersus, vbi, inquam, sunt
 perdices, quas somniauimus in prandio? Illi verò
 cepas rodebant crudas, & nihil indignabantur: quin
 & consilium dabant, vt aliquot assas ipse comederem.
 hæc enim sacra videbatur anchora. Earum condimen-
 10 tum est oleum cum aceto. Oleum maligne præbi-
 bitum fuit: acetum verò non erat in acerbissima do-
 mo, nisi quòd eiusmodi nobis promebant vinum, vt
 facilè nomen tueretur aceti: hoc ergo oleato condiui-
 mus cepas, quas tam repperi sapidas, vt deinceps con-
 15 tra omnes casus aduersos, & malam fortunam, hoc
 vnum circumferrem in sarcinis remedium: atque uti-
 nam assatae fuissent complures, tam eram ea nocte fa-
 melicus, credo propter iram immodicam bene dige-
 sto prandio. Commodum in mentem venit vt pa-
 20 nis laminas tostas madefacerem vincto, rogabamque
 nunquid reliquum esset vini Eborensis. non, inquit
 Gulielmus, nam plusculum lætati fuimus in prandio.
 At vide, inquam, vt scilicet vel reliquias odoriferi Bac-
 chi dilutas aqua inspergerem pani. inuenimus semiscy-
 25 phum, & his bellariis cohonestauimus opiparam cœ-
 nam, magno nimirum malo, quòd post illud obsō-
 nium magis etiam latrare cœpit stomachus. Sed quia
 iam omnia fueramus periclitati, & nihil eduliorum
 restabat, saltem aliquid solatij nox ostendebat, quòd
 30 in molli strato quiescerem. Gulielme, inquam, pa-
 retur lectus, & abeamus dormitum. Non, inquit
 hospes, opus est lecto mensibus his æstiuis. At mi-
 hi, inquam, opus est, non assueto cubitare vel humi,
 vel super nudas tabulas. Non, inquit hospita, lectum
 35 habemus. O Lusitani, inquam, apud me, cur fini-
 tis ista falsa manere vocabula? vocatur diuersorium,
 vbi nec comedendi, nec dormiendi datur facultas.
 Post

Post disceptationem longam, reuoluti ad preces blandiores, summis conatibus vix impetrauimus speciem quandam lecti.

P O S T R I D I E subducta ratione didici, cur Tagum scriptores appellarent auriferum. tanti constitit umbra coenæ cum lecto, quanti magnificum apud Brabantinos epulum: quare si quis auri venas, aut arenam auream hactenus in flumine non repererit, mihi credat dictum esse Auriferum, quod aurum abstulerit è nostris oculis. nam & hoc poëticum est, simplex vsurpari pro composito, vt apud Iuuenalem: Pona-
 mus nimios gemitus, hoc est, deponamus. Omitto reliqua, quo properemus Conimbricam, vbi Rex nouam tum moliebatur Academiam. Hic quid opus est multis laudibus, quando sese ipsa indies magis ac magis commendat? Erant vacationes, & in cæteris professionibus feriæ. nec iudicium ferre possum nisi de auditorio Græco, quod me nouo miraculo reddidit attonitum. Vincentius Fabricius enarrabat Homerum, non vt Græca verteret Latine, sed quasi ageret in ipsis Athenis, id quod nusquam hactenus videram: & nihilo segnius discipuli præceptorem imitabantur, fermè in totum vsi & ipsi sermone Græcanico. E quibus auspiciis si fas est diuinare, florentissima erit Conimbrica linguarum studiis. De Theologia speciem præbuerunt tres monachi, qui cum paucis mensibus in ea palæstra fuissent versati, de themate proposito disputauerunt argutissimè, & re ipsa testati sunt, quàm eruditus viris illic darent operam. Quod si honos alit artes, quid manet Conimbricam, nisi vt ipsam aliquando vincat Salmanticam? neque enim Rex parcit vllis sumptibus, & tam opimis prouentibus donat Cathedras, vt in vniuersa Hispania non sit Professoribus fructus vberior.

I N D E venimus Braccaram, vbi & ipse meus Princeps Gymnasium condidit, capeffendis literis Latinis. communicatoque mecum negotio, in eam sententiam consen-

V. Fabricius

consensimus vt quæreretur qui in Scholis non vteretur
 sermone vernaculo, vnde per Hispaniam non tam reli-
 giose literatissimi etiam abstinent, quemadmodum
 aut apud nos aut in Germania. Et volebat non tri-
 5 uialem quendam instituire ludum, sed in quo pul-
 cherrimè discerent Latinè. Occurrebat Ioannes Va-
 fæus, par huic futurus prouinciæ, ad quem statim pro-
 fectus Salmanticam, vbi Græcas Latinasque docebat
 literas, oblatis conditionibus & cunctantem exhorta-
 10 tus, voti compos in Lusitaniam adduxi, vt eum siste-
 rem Principi. Habito congressu, Princeps Vlyssipo-
 nem discedit, Vafæus Salmanticam componendis ne-
 gôtiis, quæ illic recens ducta vxore inchoauerat. Ego
 interim hæsi Braccaræ, ponendis nouæ scholæ funda-
 15 mentis, dum adueniret Vafæus, vnum atque alte-
 rum secum adducturus, qui partem laboris susci-
 perent.

Eo anno misit ad me Rescius meus literas, spar-
 sum fuisse rumorem Louanij, Clenardum factum Car-
 20 dinalem, & ita seriò prædicatum in Collegio Theolo-
 gorum, quòd Præses epistolam accepisset ab Antuer-
 pia, quæ rem assereret. Cæterum Latomum suspen-
 disse iudicium, & stetisse ancipitem, nec fidem habere,
 donec à me factus esset certior: propterea quòd pri-
 25 dem fama mendax me creasset Episcopum. Quin &
 aliud in vulgus manauerat, me tot onustum esse sacer-
 dotiis, vt quamplurima contemnerem. quare Diesten-
 sis quidam olfacta præda contulit se Braccaram, ratus
 se aliquid ablaturum ex istis contemptis sacerdotiis.
 30 Ego etsi riderem sermones hominum, non poteram
 tamen effugere, quin tot diuitiarum particulam lar-
 girer frustrato conterraneo. Istiusmodi in populo te-
 merè iactari non solent, nec vllus tam est vanus rumor,
 quin aliquo nascatur auctore. Itaque libet vobis ex-
 35 ponere, cur suspicer me creatum Cardinalem, & ad eò
 multis cumulatam id temporis sacerdotiis, vt etiam
 Beginas mihi ademptas intelligerem, quas cùm tot
 annos

annos positas haberem in iudicio controuersas; inaudita ratione sic sunt commissæ tribus arbitris, vt eas vniuersas mihi abiudicarent. Credo quòd parum notus esset Cicero, ad arbitrium inquiring, hoc animo adimus, vt neque nihil, neque tantum quantum postulam, consequamur.

SI vnquam fuit Braccara vero nomine Augusta, certè cum illic agerem, dici poterat Augustissima. Et ne Roma quidem tot vidit Episcopos, Cardinales, Patriarchas, cæterasque dignitates, quot creabantur illic exiguo tempore. Ad hæc Senatores, Consules, & reliqui Magistratus, passim per vicos ambulabant, & quandoque in foro emebant lactucas: cum quibus omnibus quando quotidie versabar, quid mirum si fortè & ipse afflatus fuerim aura benigna, & titulo Cardinalitio? Aenigmata scribo, præstabo Oedipum. Erant Braccaræ circiter triginta, qui darent operam literis, quorum magnam habere curam non operæ precium duxi, propterea quòd scholas nouas ab ipsis fundamentis volebam inchoare. Quare velut periculum facturus de ingenio puerorum, ciuium aliquot liberos publico loco docere cœpi, tam expertes linguæ Latinæ, vt ante eum diem, ne literam quidem audissent. Et prima statim hora, cum res iam vulgata fuisset, concurrerant complurimi, commoti, vt fit, nouitate, adeò vt crescente indies multitudine, locus auditores non caperet. Nulla enim ætas in nouo Gymnasio desiderabatur, & omne genus mortalium confluebat. non deerant qui vix annum quintum agerent, non sacerdotes, non serui etiam Aethiopes, & quidem natu grandes. quin & parentes vnà ludum frequentabant cum filiis, nec minus præceptori morem gerebant, quàm obedientes discipuli.

CVM QVE solus versarer in tam disparibus ingeniiis, & apud rudes ne verbulum quidem sonarem, nisi Latinum, sic sensim assiduo vsu processit negotium, vt intra paucos menses, & loquentem satis omnes intelligerent,

ligerent, & minimi etiam utcumque Latine balbuti-
 rent, cum vix nossent Alphabetum. Neque enim te-
 nellam atatem eò trahebam, quòd aliquid haberet
 molestiæ, nec per antiphrasim interpretabar ludum,
 5 sed reuera ludebam in scholis. Erant mihi seruuli tres,
 quos supra nominavi, non sanè periti Grammaticæ,
 verùm domestica consuetudine tantùm confecti, ut
 me perciperent, quicquid dicerem, & contra Latine
 responderent, licet identidem peccantes in Priscianũ.
 10 Hos in ludum productos, dialogos agere iussi, spectan-
 tibus discipulis, & cum eis multis de rebus sermonem
 miscebam, attentissimo auditorio, ad eò miraculi loco
 fuit, quòd Aethiopes loquerentur Latine. Heus Den-
 to, inquam, salta: mox vnum atque alterum edebat
 15 saltum, ridentibus spectatoribus. Tu Nigrine, repe-
 nobis per pavementum: sine mora quadrupedem age-
 bat, magis etiam in cachinnos solutis quotquot ade-
 rant. Carbo iussus currere, cursum statim expedie-
 bat. Sic & alia multa non tam voce docebam, quàm
 20 gestu; ut per iocum vocabula puerorum animos subi-
 rent. Minimaque cura fuit, ut initio canones obiice-
 rem Grammaticos, rem non satis amœnam, sed om-
 nem adhibebam artem, ut quemadmodum mercatores
 in variis regionibus vsu perdiscunt idiomata; sic in tan-
 25 ta frequentia, omnibus in locis streperent voces Lati-
 næ. Quin & illud piaculum erat, primis diebus quip-
 piam scribere, sed oculis in præceptorem intentis,
 aures assuescebant audiendis vocibus. Et si quando
 sese offerret vel sententia, vel adagium pauculis ver-
 30 bis comprehensam, per discipulos in orbem ibat, &
 tota schola iactabatur, velut manus manum fricat, me
 interim gestu rem declarante. Nam & hoc decre-
 tum erat, non solenni pompa docere, & aliquid me-
 ditatum afferre; sed quicquid obiter ac primùm oc-
 35 currebat, de eo fabulabar. Si quem conspicerem
 insigni naso, ridendo & contrectando naso, funge-
 bar docentis officio, & obiter mungebat Dento nares.

Inde

Inde iussi adferri candelam, & tu Nigrine, inquam, munge candelam: quam si imprudens extingueret, irato vultu obiurgantis speciem præbebam, & simul videbant quid esset candelam accendere, quid extinguere: Hinc labimur ad seuum, & candelas seuaceas, inde ad cereum, ceram, ellychnium, & cætera quæ oculis arbitrari poterant, vt vtat verbo Gelliano. Dum sic nugamur, & quamuis sermocinandi ansam temerè raperemus, sæpenumerò sine omni tædio, tres horæ nobis imprudentibus abibant cum summa puerorum voluptate. 10

QVI BVS rebus factum est, vt à parentibus pueri contineri non possent, quin summo diluculo pergerent ad scholas, velut gestientes audire præceptorem: adeò vt horam quandoq; vnam anteuenteret, & noctu nihil aliud somniaret, quàm Comœdias nostras scholasticas. Ipse certè vehementer cum plerisque sum admiratus, illorum iugem constantiam, qui acerrimè quandoque castigati, tamen æmulatione quadam mutua sic perpetuò frequentabant ludum, vt abesse mortem ducerent. Videte quæso rem nouam. Cùm instaret Quadragesima, quo tempore vix tandem sub exitum plerique Confessarios adeunt, edictum tuli, neminem admittendum in scholam, qui non statim peccatorum peregisset confessionem: eique rei destinauimus dieculam, & à docendo feriatum sumus. Protinus totis templis concursum est quærendis sacerdotibus, adeò metuebant ne priuarentur nouæ scholæ delitiis. Postridie, imò verò eo ipso die, puelli complures, ubicunque me conspicerent, velut gratulabundi veniebant, & vt quisque occurrisset, Ego, inquit, domine sum confessus, tam redditi erant alacres, tamque patientes, vt omne tempus sub oculos Præceptoris cuperent consumere. Erant autem digesti in certas tribus, quas pro aduentantium numero pluribus paucioribusque capitibus cumulabamus. Et suum quisque in propria tribu, tum nomen, tum locum obtinebat, vt in 30 35

vt in

vt in fingulis tribunus minimo negotio notaret stationis desertores, qui nisi fontica causa nulli fermè cernebantur. Grandioribus addebam paruulos, & alium alij modò discipulum, modò designabam præceptor rem, vt hinc vicissim disceret, illum inuicem doceret. Ac primò omnium per tribus dispersa sunt ista.

- Heus puer,
 Quid est rei?
 Quo properas?
 10 Ad ludum literarium.
 Mane paulisper.
 Non possum.
 Quid ita?
 Quia iam præteriit hora.
 15 Quid tum postea?
 Si moratus fuero, vapulabo.
 Ain verò?
 Sic profectò.
 Vtram metuis, ferulam an scuticam?
 20 Vtraque præceptor vtitur.
 Sed auscultata paucis.
 Non licet inquam. Vale.

H VNC Dialogum sic perstrepebant in omnibus vicis, vt cerdones, & muliones passim in vrbe cantarent: Heus puer; & puellæ quoque in ædibus eum agerent, tam nobilitatus erat in vniuersa Braccara. Mox alium effudimus, non spectantes quàm essemus elegantes, sed quid captus puerorum ferret. deinde alium atq; alium, semper tractantes argumentum non
 30 alienum ab eorum ingeniis.

ET quia paulatim iam sermo Latinus reddebatur familiaris, pederentim instillabam gustum Grammaticæ, nominumque Declinationes maiusculis characteribus in parietibus suspendebam, quas tribules in libellos referebant, qui nossent scribere. vicinisque operam dabant tam in describendo, quàm tradenda scribendi ratione. nam & hæc prouincia Tribunis data

R erat,

erat, ut peritus, rudium curam gereret. Interea vero in auditorio crescebat lingua, quod viritum pensum præscriptum redderent, nunc sententiam, nunc adagium, nunc insigne aliquod insipientes memoriæ vocabulum. Quæ omnia sic moderabar, ut cum tota schola nullus compareret codex, typis excusus (id enim vetitum erat,) tamen in tanta frequentia, binas quisque quotidie novas lucrifaceret sibi & peculiare lectiunculas, & simul auribus hauriret quod pertineret ad cæteros. Dicam planius: Nemo commune pensum habebat cum altero, sed suum quisque persolvebat, & partibus suis defunctus, audiebat quid sonaret in auditorio. idque ad hunc modum. Surgant Tribuni, qui dum ordine suum quisque munus peragerent, ceteri tribules auscultabant, & summo silentio vel inuiti multa reponebant in animo.

POST hos consurgebat *

PLURA tamen cum Salmantica tum Granata diligentissime perquisierim, inuenire non potui: quo fit ut hanc epistolam Clenardum morte forsitan præuentum non absoluisse existimem. Quotquot autem in has epistolas incident, rogatos velim, ut si reliqua nanciscantur, & alias item ipsius Clenardi epistolas, eas ne lectori inuideant, sed in publicum prodire sinant.

SVM-